

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΣ ΙΔΕΩΝ

ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

29/10/2006

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ: ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ

**Μπορούμε να φανταστούμε την μετανάστευση
και το ανήκειν αλλιώς;**

Της Σύσταξης: ΕΜΕΙΣ, ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΣΕΛ. 3

Μπορούμε να φανταστούμε την μετανάστευση και το ανήκειν αλλιώς;

Φλόγα Ανθία ΣΕΛ. 6

Φύλο και μετανάστευση σήμερα: νέες ανισότητες και ταυτότητες

Μίλτος Παύλου ΣΕΛ. 9

Η ένταξη των μεταναστών: από τη «νομιμοποίηση» έως την ισότιμη συμμετοχή

Giorgio Agamben ΣΕΛ. 11

Εμείς οι πρόσφυγες

Mario Peucker ΣΕΛ. 14

Μετανάστευση, ρατσισμός και Ξενοφοβία στη Γερμανία

Νικόλας Δευτεράς ΣΕΛ. 16

«Εγώ, ένας άλλος» ή ο ξένος που ήταν πάντα εδώ

Mihaela Fulias-Souroulla ΣΕΛ. 18

Μετανάστες ως σύζυγοι Ελληνοκυπρίων: Ζητήματα κοινωνικής ένταξης and ανήκειν

Κορίνα Δημητρίου ΣΕΛ. 20

Ο παραλογισμός της κυπριακής μεταναστευτικής πολιτικής

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ**Σίσσυ Βωβού** ΣΕΛ. 23

Ρατσισμός από την κούνια

CROSSING BORDERS ΣΕΛ. 24

Κινήματα και αγώνες της μετανάστευσης

ΔΙΑΛΟΓΟΙ**Εκπαιδευτικοί κατά των παρελάσεων** ΣΕΛ. 26

Μαθητικές παρελάσεις. Ως πότε;

Ανατροπές ΣΕΛ. 27**REVIEW****Άκης Γαβριλίδης** ΣΕΛ. 28

Πατριωτισμός – σεξισμός – ξενοφοβία

Διονύσης Γουσέτης ΣΕΛ. 30

«Μικρό ημερολόγιο συνόρων»

Μίλτος Παύλου και Δημήτρης Χριστόπουλος ΣΕΛ. 31

Η Ελλάδα της Μετανάστευσης

Εξώφυλλο απο το βιβλίο *Kunst in Der DDR*. Φωτογραφίες απο το Ημερολόγιο 2002 *Η μεγάλη έξοδος*, Δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης προσφύγων και μεταναστών

ΕΜΕΙΣ, ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ: Μπορούμε να φανταστούμε την μετανάστευση και το ανήκειν αλλιώς;

Με το βον τεύχος μετακινούμαστε στον κόσμο της μετανάστευσης και της εργασίας. Η μετανάστευση αποτελεί μια από τις πιο ενδιαφέρουσες προκλήσεις του μεταβαλλόμενου σύγχρονου κόσμου.

Η εποχή της παγκοσμιοποίησης είναι η εποχή των μεταβολών κι αντιφάσεων. Έχει επίσης χαρακτηριστεί και ως η εποχή της μετανάστευσης. Ο αριθμός των μεταναστών ανά το παγκόσμιο υπολογίζεται γύρω στα 200 εκατομμύρια. Ένα από τα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης ιστορίας είναι και τα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα που χρονολογούνται πριν από 6 χιλιάδες χρόνια. Περίπου τριάντα εκατομμύρια άτομα, αποκληρωμένοι από τις συνέπειες του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου, κινήθηκαν προς Δύση και Νότο, ενώ μόνο κατά τη διαίρεση της Ινδίας 16 εκατομμύρια άνθρωποι ξεριζώθηκαν από τα σπίτια τους διασταυρώνοντας τα σύνορα των δυο πλέον κρατών. Το φαινόμενο της μετανάστευσης από τότε έχει δημιουργήσει μια νέα παγκόσμια πραγματικότητα.

Σε εκδήλωση που συνδιοργάνωσε το περιοδικό «Περιπέτειες Ιδεών» με το Πανεπιστήμιο Κύπρου (το Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και το Τμήμα Αγγλικών Σπουδών) στις 17.10.2006 είχαμε την ευκαιρία να ακούσουμε την Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας, Φλόγα Ανθία και τον ερευνητή και του Δικτύου ένωσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ΚΕΜΟ, Μίλτο Παύλου να μας αναπτύξουν τις ιδέες τους.

Δημοσιεύουμε το απόσπασμα από την εισήγηση της κορυφαίας Κυπρίας κοινωνιολόγου, Καθ. Φλόγας Ανθία που άνοιξε δρόμους στη μελέτη της μετανάστευσης, φύλου, ρατσισμού και κοινωνικής τάξης με τίτλο «Κοινωνικό Φύλο και Μετανάστευση Σήμερα: Νέες Ανισότητες και Ταυτότητες», ζητήματα τα οποία έχουν τεράστια πρακτική και πολιτική σημασία. Η μετανάστευση *δεν είναι κυρίως ανδρικό ζήτημα* - οι μετανάστριες αποτελούν το μισό πληθυσμό του συνόλου των ανθρώπων που μεταναστεύουν και μεταβάλλουν ριζικά τον τρόπο με τον οποίο εκλαμβάνουμε το φαινόμενο και τις κοινωνικές μεταβολές στις χώρες αποστολής και υποδοχής. Η παρέμβαση του Μίλτου Παύλου με τίτλο «Πολιτικές Ένταξης και Νομιμοποίησης των Μεταναστών στην Ελλάδα και την Ευρώπη: Μια Πρόκληση της Εποχής» ζητήματα τα οποία πρέπει επιτέλους να τεθούν και στα κυπριακά δεδομένα: ο μόνος τρόπος να επιλυθεί το λεγόμενο πρόβλημα των «παρანόμων» μεταναστών είναι μέσα από την νομιμοποίηση τους.

Ο Ιταλός φιλόσοφος Giorgio Agamben, σ' ένα κείμενο που εμπνευσμένο από τον τίτλο ενός κειμένου της Χάννα Άρεντ «Εμείς οι μετανάστες», επιχειρεί να δει τον κόσμο από την οπτική των προσφύγων, στο κείμενο του «Εμείς οι πρόσφυγες». Ακολουθεί, το κείμενο του Mario Peucker που αναλύει τις τελευταίες εξελίξεις και τάσεις στη Γερμανία γύρω από τα ζητήματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, κυρίως, αλλά όχι μόνο, ενάντια σε μετανάστες.

Μετά περνούμε στα δικά μας: Ο Νικόλας Δευτεράς επιχειρεί να μια

ενδοσκόπηση στο «Εγώ μας» αναζητώντας τον «Ξένο που ήταν πάντα εδώ»: όταν η προσφυγιά και η οικονομική δυσχέρεια είναι τόσο γνώριμες καταστάσεις γιατί φαίνεται να μας λείπει η εμπάθεια προς τον Ξένο που υποφέρει; Η Mihaela Fulias-Souroulla, αντλώντας από την διατριβή της εξετάζει το θέμα των «μικτών» ή «διασυνοριακών» γάμων στην Κύπρο ως ζητήματα κοινωνικής ένταξης από ανήκειν. Τέλος, η Κορίνα Δημητρίου αναδεικνύει τα αδιέξοδα της κυπριακής μεταναστευτικής πολιτικής και την απουσία πολιτικής για την ισότιμη συμμετοχή των μεταναστών στα κοινά.

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

Οι Διάλογοι διευρύνουν τη συζήτηση: Καθώς πλησιάζει μια ακόμη εθνική επέτειος, με τη μαθηπώσα νεολαία ετοιμάζεται να μεταμφιεστεί σε κουρδιστά στρατιωτάκια και τους δάσκαλος σε ρόλο επιλοχία, μια πρωτοβου-

λία εκπαιδευτικών και γονιών θέτει το ερώτημα στην κοινή γνώμη: Ως πότε λοιπόν θα συνεχίζεται αυτή η αυταρχική Μεταξική αμφίεση που στρατιωτικοποιεί την νεολαία μας;

Οι Διάλογοι επίσης παρουσιάζουν και το πρώτο από τα τέσσερα τεύχη του περιοδικού ανατροπή.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ

Σ' αυτό το τμήμα του περιοδικού παρουσιάζουμε τμηματικά αιτήματα και προτάγματα για τους κοινωνικούς αγώνες των μεταναστών που σπάζουν τα εθνικά κι εθνοτικά σύνορα και μετατρέπονται σε πα-

γκόσμιοι αγώνες του μέλλοντος. Το πρώτο, της Σίσσυς Βωβού, αναφέρεται σε μια πρωτοβουλία δύο γυναικείων οργανώσεων μεταναστριών, της Ένωσης Αφρικανών Γυναικών και του Πανελλαδικού Δικτύου Μεταναστριών, με αίτημα που αφορούσε τη δεύτερη γενιά των μεταναστών, των παιδιών που γεννιούνται στην Ελλάδα. Το δεύτερο είναι που ονομάζεται CROSSING BORDERS είναι το αίτημα για Πανευρωπαϊκή νομιμοποίηση, ή γιατί ο ευρωπαϊκός χώρος πρέπει να γίνει πεδίο πάλης για τα δικαιώματα των μεταναστών. Αυτό μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα ως το νοτιανατολικότερο σύνορο ή γέφυρα της ΕΕ: Το συνοριακό καθεστώς της ΕΕ μεταπορίζεται τώρα όλο και περισσότερο, «εξωτερικεύεται» προς την ανατολή και το νότο. Εξωτερικεύση σημαίνει ότι «γειτονικές» χώρες όπως οι πρώην γιουγκοσλαβικές χώρες και η Ουκρανία, το Μαρόκο, η Λιβύη, ακόμα και Μαυριτανία, εμπλέκονται όλο και περισσότερο στον έλεγχο των ευρωπαϊκών συνόρων.

REVIEW

Το απόσπασμα από το του Άκν Γαβριηλίδη *Η αθεράπευτη νεκροφιλία του ριζοσπαστικού πατριωτισμού: Ρίτσος -- Ελύτης -- Θεοδωράκης -- Σβορώνος*, εκδόσεις FUTURA, Αθήνα 2006, συνδέει κατά συγκεκριμένο τρόπο τα φαινόμενα «πατριωτισμός – σεξισμός – ξενοφοβία». Στη συνέχεια ο Διονύσης Γουσήτης μας ξαναγεί στο *Μικρό ημερολόγιο συνόρων* (το μυθιστόρημα του Γκαζμέντ Καπλάνι, εκδόσεις Λιβάνης που ίσως παραείναι αληθι-

Αλλοδαπός

Ανάμεσα απ' τα νύχια της νύκτας παραδέρνω σαν αιχμάλωτο έντομο – Ξένης ιθαγένειας.

Πατέρα είχα ένα τζιτζικα ραψωδό με τρύπιο παντελόνι και μητέρα την απέραντη ερημιά.

Επάγγελμα μου την κραυγή
- τ' απαρνηγόρητο τραγούδι της τυραγνίας
Κι ηλικία; Αν βγάλεις έξω τις νύκτες δεν έζησα καθόλου.

Καταδικη; Μου' ραψαν τα χείλη γιατί τάραζα τον ύπνο ενός τυφλοπόντικα Φαραώ που' χτιζε τις πυραμίδες του κάτω απ' το δέντρο της μοναξιάς μου.

Σ' αυτό συμφώνησαν ομόφωνα και όλοι οι ευαίσθητοι βατράχοι και ένας ιεροκήρυκας ιπποπόταμος που κήρυττε με πάθος την εγκράτεια.

Και μόνο μια ευγενικιά πεταλούδα μη βρίσκοντας άλλη φλόγα να καεί τρύπωσε στην καρδιά μου.

Αλλοδαπός, Μενέλαος Λουντέμης

νό για να είναι μυθιστόρημα: Οι όψεις της ζωής των μεταναστών ξεπερνούν τη φαντασία μας.

Η Κύπρος της μετανάστευσης

Δυστυχώς, η λέξη «μετανάστες» ερμηνεύεται αρνητικά, καθώς εξισώνεται με τη δημαγωγική κινδυνολογία ότι ο «τεράστιος αριθμός μεταναστών» που εισρέει αποτελεί απειλή για τον πληθυσμό της χώρας υποδοχής. Είναι σ' αυτό το πλαίσιο που το «παίγνιο των αριθμών» γίνεται εργαλείο δικαιολόγησης – κι όχι αιτιολόγησης – για θυματοποίηση των μεταναστών που παρουσιάζει τους ανθρώπους αυτούς ως «το πρόβλημα» και μιλά για «ορδές βαρβάρων» αποκρύπτοντας έτσι την ρατσιστική βαρβαρότητα των κοινωνικών υποδοχών.

Η κοινωνία μας, και κυρίως η πολιτεία μας, φαίνεται να βρίσκεται σε μια κατάσταση άρνησης: όταν ο κόσμος αλλάζει, κι η όψη της Κύπρου αλλάξει. Κι όμως ορισμένοι θέλουν να μείνουμε προσκολλημένοι στο παρελθόν: ακόμα και σήμερα η πολιτεία επιμένει ότι η Κύπρος δεν έχει «μετανάστες» μόνο «Ξένους ή αλλοδαπούς εργάτες».

Τίθενται μπροστά μας διάφορα ερωτηματικά: Γιατί ανησυχούμε τόσο για τις 100000 μεταναστών εργατών από τους οποίους και παράγεται ο πλούτος της χώρας, όταν έχουμε 3.5 εκατομμύρια επισκέπτες τον χρόνο (τουρίστες κ.ά) θεωρούμε ότι αυτοί που εργάζονται θα «αλλοιώσουν τον χαρακτήρα» της χώρας; Γι' αυτό τον φόβο μέχρι και πανικό συχνά προβάλλεται η δικαιολογία ότι λόγω του πρόσφατου της μετανάστευσης στην Κύπρο.

Οι Κύπριοι έχουν τεράστια πείρα από μετανάστευση: ο καθένας έχει ένα συγγενή, γνωστό ή φίλο στο εξωτερικό – οι λεγόμενοι «απόδημοί μας». Είμαστε σχεδόν φύσει μετανάστες, γι' αυτό ας επικιρήσουμε να μάθουμε από την φύση της μετανάστευσης. Εκτός από *βίωμα* όμως είναι και *μεταφορά*: ο μετανάστης κυριολεκτικά μεταφέρεται συνεχώς – όχι σαν διχασμένη προσωπικότητα, όπως μας έλεγαν κάποτε, αλλά ως δυνατότητα μετάφρασης, μετάστασης του καλού και του κακού και πέραν από αυτό – μεταφέρονται έτσι ιδέες, γνώσεις, καταστάσεις, μνήμες, εμπειρίες. Αποτελεί δηλαδή στοιχείο ανατροπής και συντήρησης ταυτοχρόνως σ' ένα κόσμο των συνεχών αλλαγών.

Αυτή είναι μια πραγματικότητα της μετανάστευσης που φαίνεται να ενοχλεί ιδιαίτερα διαφόρους «νοικοκυραίους» που νιώθουν κάπως άβολα ότι η τάξη πραγμάτων τους κάπου δεν πατά καλά_ κι ο ανιαρός κι άνισος κόσμος τους εκεί που φαινόταν ήρεμος, μονότονος κι ασάλευτος δονείται από τις ταλαντώσεις και ταλαντεύσεις των μετατοπίσεων πληθυσμών. Ο «καθαρός κι αμόλυντος κόσμος» της τάξης των νοικοκυραίων βεβηλώνεται δίθεν από τις ακαθαρσίες, ή «τις Ξημερσιές που κουβαλούμεν που τα Ξένα»: Ξένες κουλτούρες, συνήθειες, ήθη κι έθιμα, συνήθειες, μυρωδιές και ιδέες άλλες που δεν ελέγχει. Τέτοια ισχυρίζεται κι ο Λε Πεν στην Γαλλία. Η ζωή που δίνουν τα νιάτα των μεταναστών κι ο μόχθος από την δουλειά τους σ' ερημωμένα χωριά κι εγκατελημένα ιστορικά κέντρα των πόλεων μας φαίνεται να ενοχλεί!

Στις 16.10.06 το βράδι ακούσαμε ένα υποψήφιο δήμαρχο, τον κ. Μεσσαρίτη να μιλά με απαξιωτικό τρόπο για τους μετανάστες της Λευκωσίας «δεν μπορούν να μείνουν λέει γιατί αλλοιώνουν τον χαρακτήρα της Λευκωσίας!» Η πόλη μας, *εμάς όλων των Ξένων*, τους μετανάστες την Λευκωσία - είτε από την Λεμεσό, είτε από την Ινδία - έχει και το προνόμιο του να διαθέτει τον μόνο Δήμαρχο στην Κύπρο που έχει καταδικαστεί από την Αρχή κατά του Ρατσισμού για ρατσιστικές δηλώσεις ενάντια στους μετανάστες της παλιάς πόλης.

Τα τραγούδια των δικών μας μεταναστών

Η ιστορία που ξέρουμε, ή που θέλουμε να ξέρουμε είναι πάντα σχετική, λειψή, σχεδόν μισή. Γι' αυτό τα τραγούδια μας για τα «Ξένα» πάντα ξεκινούν από το σημείο που στεκόμαστε από όπου βλέπουμε και τον κόσμο. Κι έτσι ο κόσμος ο οικείος, ο δικός μας, αυτός ο κόσμος στον οποίο θέλουμε να πιστεύουμε ότι ανήκουμε ή δεν ανήκουμε είναι σχετικός προς τον άλλο, τον Ξένο. Το κέντρο μετατοπίζεται ανάλογα με την οπτική μας – εξάλλου ο κόσμος είναι μεν σφαιρικός, μα πάνω απ' όλα είναι φανταστικός, ένας κόσμος των φαντασμάτων και των φαντασιώσεων, ένας κόσμος όπως αυτός του Μαρκέξ. Ο μαγικός μας ρεαλισμός ωστόσο δεν είναι ούτε αγγελικά πλασμένος, ούτε παραδεισένιος. Κολάσιμος και αποκρουστικός εί-

ναι; Αυτό είναι εμπειρικό ζήτημα, ή/και κοινωνιολογικό το οποίο καλύτερα να αφήσουμε για το κύριο μέρος του περιοδικού.

«Πατριδα μου είναι/ λεχώνα από Θεό» λέει ο Έκτωρ Κακναβάτος. Κι οι εικόνες από την μετανάστευση, την Ξενιτιά, τον Ξένο, τον εξόριστο και τον περιπλανώμενο μέσα από την ποίηση και το τραγούδι δείχνουν ότι η ιδέα για την μετανάστευση δεν είναι καθόλου Ξένη ή καινούρια: οι ποιητές μας, τα δημοτικά τραγούδια, τα λαϊκά, τα έντεχνα και τα ρεμπέτικα μας μιλούν για την μετανάστευση. Απλά τα τραγούδια μας μιλούν για την *δική μας* μετανάστευση, όχι των άλλων. Ένας γνώριμος στίχος, του Τσιτσάνη μιλά για η «μαύρη Ξενιτιά» («Με υπομονή προσμένει, με λαχτάρα στην καρδιά/ Ο λεβέντης να γυρίσει απ' τη μαύρη Ξενιτιά»), η οποία έχει μάλλον μεταφορικό χαρακτήρα, εφόσον γράφτηκε τον καιρό του εμφυλίου στην Ελλάδα. Άλλοι στίχοι: «Μιλώ για τα παιδιά μου και ιδρώνω/ έχω ένα χρόνο να τα δω και λιώνω» (Μοσχολιού που τραγουδούσε Μαρκόπουλο), ή ο Χαλκιάς που τραγουδούσε την «Φάμπρικα» του Μάνου Λοΐζου και τόσα άλλα στην εργατική στροφή του ρεμπέτικου τραγουδιού (βλ. Στάθης Δαμιανάκος, *Κοινωνιολογία του Ρεμπέτικου*, εκδ. Πλέθρον και Νέαρχος Γεωργιάδης, Ρεμπέτικο και Πολιτική, σελ. 191). Ας μη ξεχνούμε ότι ο Καζαντζίδης είναι και σήμερα ακόμα ο τραγουδιστής των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα γιατί τραγουδούσε για τη ζωή και τα βιώματα όλων των μεταναστών στα Ξένα. Τα Κυπριακά ποιήματα μιλούν για την φτώχεια, τον εργάτη, την εργάτρια, την προσφυγιά (βλ. Δημήτρης Λιπέρτης, Τεύκρος Ανθίας, Θεοδόσης Πιερίδης, Παύλος Λιασίδης κτλ) το ίδιο και τα τσιατιστά μας.

Τι γίνεται όμως σήμερα; Το ζήτημα της διάκρισης σε βάρος τους αρχίζει από το γεγονός ότι είναι «Ξένοι» και «εργάτες» (φτωχοί εργάτες) κι αυτό μας θυμίζει πως ήμασταν κάποτε κι εμείς, κι πώς είναι πολλοί από μας στην Κύπρο και στο εξωτερικό.

Κι όμως στον κόσμο της σημερινής πραγματικότητας έχουμε και δεύτερη γενιά μεταναστών στην Κύπρο. Στο τελευταίο τους βιβλίο (επιμ. Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλου) έχουν θέσει μια νέα βάση για την κατανόηση των νέων Ελλάδας, μια άλλης, ποιητικά ανώτερης χώρας, την *Ελλάδα της Μετανάστευσης*. Ίσως θα μπορούσαμε και εμείς να φανταστούμε και να πραγματοποιήσουμε μια *Κύπρο της μετανάστευσης*. Το 6.1% των παιδιών μας στα δημοτικά σχολεία είναι αλλόγλωσσα. Ας δεχθούμε λοιπόν ότι *οι μετανάστες της Κύπρου σήμερα είναι οι δικοί μας μετανάστες, οι συνεργάτες μας, οι συμπολίτες μας*. Ας υποδεχθούμε την πραγματικότητα ότι οι συν-εργάτες αυτοί είναι εδώ. Αποτελούν τα μισά μέλη των συνδικάτων μας κι είναι αναπόσπαστο μέρος των δυνάμεων της εργασίας, παράγουν πλούτο και δίνουν ζωή.

Οι τελευταίες λέξεις του Κυριάκου Μάτση ίσως μας διαφωτίσουν λίγο, αν επεκτείνουμε την λογική τους πέραν των «άλλων» Κυπρίων που επιμένουμε κάποιοι να αγνοούμε ή να υποτιμούμε, δηλ. τους Τουρκοκύπριους: «Εν τέλει, δεν με νοιάζει ποιοι θα ζουν σε αυτή τη γη και αν θα είναι Έλληνες οι Τούρκοι. Φτάνει να είναι αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους και να περπατούν επάνω της ελεύθεροι.»

Κύπρος μου

*Είμαι κι' εγώ απ' τα σπλάχνα σου
μα βρίσκομαι μακριά σου
και πονώ με τον πόνο σου
και με τη συμπεριφορά σου*

*Ήθελα να Ξαναρχόμουνα
πάλι στην αγκαλιά σου
να σκούπιζα τα μάτια σου,
τα μαύρα δάκρυά σου.*

*Οι Ξένοι ζήλεψαν την τόση ομορφιά σου
και σε κατέστρεψαν μαζί και τα παιδιά σου.
Πόσα βασίλεια πέρασαν από τ' άγια χώματά σου
το θάρρος σου δεν έχασες,
ούτε την ομορφιά σου.*

*Του Μόρφου οι πορτοκαλιές
πάλι θα Ξαν' ανθίσουν
και σαν συφούλες φουντωτές
την πόλη θα στολίσουν.*

Στέλλα Τρύφωνος

Ήλθα στην Αμερική το 1921 να συναντήσω τον αδελφό μου που ήταν εδώ γιατί ήθελα να σπουδάσω νοσοκόμα, επειδή μου άρεσε να βοηθώ τους συνανθρώπους μου. Βάσανα πολλά. Το ποίημα «Η Κύπρος μου» το έγραψα αμέσως μετά την εισβολή και το απαγγείλα κλαίγοντας, σε μια εκδήλωση που έγινε τότε στην Αστόρια.

Απο το βιβλίο του Πέτρου Ι. Πετρίδη Σε Ξένη Πατρίδα, Απόδημοι Κύπριοι στις ΗΠΑ

Φύλο και μετανάστευση σήμερα: νέες ανισότητες και ταυτότητες

Της Φλόγας Ανθία*

Εισαγωγή: νέες μεταναστεύσεις και φύλο

Η ιδέα ότι η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο που αφορά τους άνδρες, έχει αμφισβητηθεί σοβαρά τα τελευταία 15 χρόνια περίπου, με επίκεντρο της γυναίκας μετανάστριες που κάνουν δικές τους, ανεξάρτητες επιλογές ή παίρνουν την πρωτοβουλία για τις οικογένειές τους. Τα στοιχεία τα λένε όλα: σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (2003), το 48% του συνόλου των μεταναστών ήταν γυναίκες. Όταν εστιάζουμε στη θηλυκοποίηση, όμως, χρειάζεται να δίνουμε προσοχή στη «διαφορά» που σχετίζεται με την κοινωνική τοποθέτηση του θέματος με όρους μετανάστευσης, φυλετικής σύνθεσης και ταξικής υποταγής. Με άλλα λόγια, πιστεύω ότι η χρήση της κατηγορίας φύλο πρέπει να αποφύγει την ομογενοποίηση των εμπειριών και των πρακτικών των γυναικών, και πρέπει να εξεταστεί σε συσχέτισμό με τον τρόπο που το φύλο τέμνεται με άλλες κατηγοριοποιήσεις, όπως η εθνικότητα, η «φυλή» και η τάξη. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό λόγω των νέων αναλύσεων στην Ευρώπη που αφορούν τη «διαχειριζόμενη μετανάστευση», με έμφαση στη δυνατότητα εισόδου όσων έχουν «δεξιότητες», κάτι που έχει ιδιαίτερη επίδραση στο φύλο, λόγω των ανδροκρατούμενων ορισμών της «δεξιότητας». Επιπλέον αυτού, η κατεδάφιση του κοινωνικού κράτους στη Δυτική Ευρώπη και οι αυξανόμενες αλλαγές στο χώρο της παρεχόμενης φροντίδας, έχουν ενδυναμώσει τη φυσική και συναισθηματική παρουσία των γυναικών στην «εργασία φροντίδας». Αυτό συγκρούεται με το δημόσιο λόγο για το ρόλο των γυναικών στην αγορά εργασίας και με το γεγονός ότι υπάρχει οικονομική ανάγκη να δουλεύουν οι γυναίκες.

Το φύλο είναι μια έννοια σχέσης, καθώς και κεντρική οργανωτική αρχή των κοινωνικών σχέσεων. Στις περισσότερες προσεγγίσεις για τη μετανάστευση των γυναικών, υπάρχει μια τάση να εξετάζεται το φύλο ως προσθετικός παράγοντας και να περιορίζεται στην εξέταση του θέματος γυναίκες- μετανάστριες. Και όμως, ο εμφυλισμός της μετανάστευσης [προσδιόνοντας τη διάσταση του φύλου - gendering] δεν είναι απλώς ένα ζήτημα αναγνώρισης των διαστάσεων των γυναικών-μεταναστριών ή των οικονομικών και κοινωνικών ρόλων τους. Είναι επίσης σημαντικό να εξεταστεί ο ρόλος των διαδικασιών και των αντιλήψεων που αφορούν το φύλο, καθώς και τις ταυτότητες, στη διαδικασία μετανάστευσης και εγκατάστασης. Επιπλέον, υπάρχουν δύο ειδών σχέσεις κατά φύλων που πρέπει να εξεταστούν όσο αφορά τις μετανάστριες ή γυναίκες από εθνοτικές ομάδες: αυτών που είναι μέσα στη δική τους κοινωνική ομάδα κι αυτές που είναι μέσα στην κυρίαρχη ομάδα του κράτους. Και πράγματι υπάρχει μια διαφορετικότητα εμπειριών και τοποθέτησης των ανδρών και των γυναικών στη διαδικασία της μετανάστευσης.

Ο λόγος και η πράξη της «ετερότητας» που βασίζονται στο ρατσισμό και την εθνοτική/εθνική προέλευση, προσδιορίζει την ετερότητα των μεταναστριών, όπου η Ευρωπαϊκά γυναίκα λειτουργεί ως η ιδανική γυναίκα. Από εκεί προκύπτει η κεντρικότητα των φυλετικοποιημένων και εθνικιστικών μορφών αποκλεισμού. Εάν κάποιες μετανάστριες κατατάσσονται στην παθολογία των θυμάτων (π.χ. οι οικιακές βοηθοί από τη Σρι Λάνκα), άλλες είναι επιθυμητές για τις υποτιθέμενες υποτακτικές φύσεις τους λόγω της διαπαιδαγώγησής τους (π.χ. οι νύφες με ταχυδρομική παραγγελία από τις Φιλιππίνες) και άλλες για την εξωτική ομορφιά τους ως πιο ταιριαστές στο λάιφ στάιλ της Δύσης (π.χ. Ρωσίδες).

Διεθνικότητα, παγκοσμιοποίηση και αποκλεισμός

Η Φλόγα Ανθία

Τα παραδείγματα που χρησιμοποιήθηκαν για να ερμηνευθούν προ-

γούμενες μορφές μετανάστευσης, με την επικέντρωσή τους στους οικονομικούς μετανάστες από φτωχότερα στρώματα των ίδιων των κοινοτήτων τους, πρωτίστως άνδρες ή οικογένειες υπό την ηγεσία των ανδρών, δεν μπορούν πλέον να αποφέρουν μια παραγωγική εννοιολογική βάση για κατανόηση της μετανάστευσης σήμερα. Η μετανάστευση αυτή είναι πιο διαφοροποιημένη, περιλαμβάνει μεγάλους αριθμούς μορφωμένων ανθρώπων από το ανατολικό μπλοκ, περιλαμβάνει μεγάλους αριθμούς μεταναστών χωρίς χαρτιά και μεγάλους αριθμούς είναι γυναίκες.

Επιπλέον, διεθνικοί κοινωνικοί χώροι σημαίνουν ότι η δύσκολη αφομοίωση και ο εθνοτικός πλουραλισμός, που έχει χαρακτηρίσει πολλές προσεγγίσεις, ίσως να μην είναι επαρκείς. Ενώ η προβληματική της αφομοίωσης θέτει επί τάπητος την εν δυνάμει εξαφάνιση του μεταναστευτικού πληθυσμού, η νεότερη προβληματική του εθνοτικού πλουραλισμού που

απαντάται στον πολυπολιτισμικό λόγο, θέτει επί τάπητος την αναπαραγωγή της εθνοτικής κουλτούρας. Και οι δύο αυτές θέσεις δεν είναι πλέον βιώσιμες, με δεδομένο ότι οι διεθνικές διαδικασίες περιλαμβάνουν το πέρασμα των συνόρων, όπου οι μετανάστες έχουν σύνθετες σχέσεις με διαφορετικές τοπικότητες και διαμορφώνουν νέες και διαφορετικές κοινότητες. Οι διεθνικές διαδικασίες περιλαμβάνουν τα δίκτυα μεταναστών που περιλαμβάνουν κοινωνικούς, συμβολικούς και υλικούς δεσμούς μεταξύ των πατριδών, των προορισμών και σχέσεις ανάμεσα στους προορισμούς. Η διεθνικότητα επικεντρώνεται σε δύο ή περισσότερους εθνικούς χώρους. Αυτό μπορεί να απαντηθεί ιδιαίτερα στην περίπτωση των Φιλιππινέζων οικιακών βοηθών.

Οι διεθνικές μετακινήσεις πληθυσμών μπορεί να ιδωθούν ως τμήμα των παγκοσμιοποιητικών τάσεων στο σύγχρονο κόσμο. Η παγκοσμιοποίηση αμφισβητεί την κοινωνική επιστημονική ανάλυση λόγω των μεταβαλλόμενων μορφών διακυβέρνησης και πολιτικής συμμετοχής, των μεταβαλλόμενων ταυτοτήτων, αξιών, εντάξεων. Αυτές οι συνθήκες έχουν βαθύτατη επίδραση στην κοινωνική ζωή και την κατανόησή μας γι' αυτήν, με σοβαρές επιπτώσεις για το μέλλον της δημοκρατίας, της πολιτότητας, του εθνικισμού. Δημιουργούνται κάποιες κατηγορίες αποκλεισμένων από την κοινωνία, μέσω της νέας τεχνολογίας και των νέων ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Πολλά άτομα απ' αυτά που πλήττονται περισσότερο απ' αυτές τις εξελίξεις, είναι γυναίκες. Αυτό συμβαίνει εν μέρει, επειδή η ώθηση να επιτευχθεί μεγαλύτερη ευελιξία στις πρακτικές της απασχόλησης έχει ενθαρρύνει τις πρακτικές της επισφαλούς απασχόλησης και ιδιαίτερα τη θηλυκοποίηση της μετανάστευσης.

Παρά το γεγονός ότι οι παγκοσμιοποιημένες οικονομικές δομές διαρρηγνύουν τα εθνικά σύνορα, καθώς και τις καθιερωμένες δομές φύλου/πατριαρχίας, δεν μπορούν να διασφαλίσουν την ισότητα και την ανάπτυξη του επιπέδου ζωής και του σεβασμού σε όλες τις ομάδες εξίσου, και συνεπώς τις ενδυναμώνουν με νέους τρόπους. Το κρατικό σύστημα πρόνοιας κυριαρχείται από την αυξανόμενη ιδιωτικοποίηση, κατεδαφίζοντας τη δημόσια κοινωνική πρόνοια των φιλελεύθερων δημοκρατικών κοινωνιών και απαγορεύοντας την ανάπτυξη των καθεστώτων κοινωνικής πρόνοιας στη Νότια Ευρώπη. Επιπλέον, η ιδιωτικοποίηση και οι ελεύθερες αγορές επαναπροσδιορίζουν τη σχέση μεταξύ του κράτους και των οικονομικών τους, των οικογενειών και της δημόσιας ζωής, όσο και της πολιτικής και πολιτιστικής ζωής. Αυτό ενδυναμώνει τις διαιρέσεις μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών εθνών, από τη μια μεριά, και μεταξύ των διαφορετικών κατηγοριών ανθρώπων στο πλαίσιο τους, από την άλλη. [...]

Αυτού του είδους η νέα μετανάστευση έχει ωθήσει παραπέρα τη

«Η φυγή των προσφύγων είναι πάντα αιφνιδιαστική. Όσο καιρό κι αν εκκολάπτεται η κρίση, ποτέ δεν πιστεύουν ότι θα χρειαστεί να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. Παίρνουν μαζί τους μόνο ό,τι τους επιτράψουν οι διώκτες τους.»
Ημερολόγιο Η μεγάλη Έξοδος

συζήτηση για την εθνοτική ποικιλία και τη διασπορικότητα που έχει χαρακτηρίσει τις πρόσφατες συζητήσεις στο χώρο των σπουδών μετανάστευσης, εθνότητας και «φυλής». Παρότι ο εθνοτικός πλουραλισμός υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, τα φαινόμενα της μετανάστευσης, καθώς και της διασποροποίησης, παράγουν εθνοτική ποικιλία με νέους τρόπους. Η μετανάστευση μπορεί να θεωρηθεί ως σημαντική από την άποψη της δοκιμασίας των ορίων για το «ποιος ανήκει στην κοινότητα» ή το έθνος. Επιπλέον, η μετανάστευση από περιοχές εκτός της Ευρώπης, δοκιμάζει τα όρια της ένταξης και του αποκλεισμού μέσα στην ίδια την Ευρώπη. Κάποιες κριτικές της πολυπολιτισμικότητας έχουν δείξει ότι η ηγεμονική κουλτούρα θα αποφασίσει πότε, πώς και ποιος θα δομηθεί ως ανήκων στο «πολυπολιτισμικό» έθνος, έτσι ώστε κάποια υποκείμενα μέσα στα εθνικά σύνορα έχουν τη σημαντική δύναμη να διαχειρίζονται τον εθνικό χώρο, ενώ άλλα γίνονται αντικείμενα αυτής της επιχείρησης.

Νέες μεταναστεύσεις

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Ιταλία, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Κύπρος εξελίχθηκαν σε χώρες εισαγωγής μεταναστών, ενώ παραδοσιακά ήταν χώρες εξαγωγής. Έχουν γίνει παραλήπτες σχετικά μεγάλων αριθμών μεταναστών (τόσο μεταναστών της φτώχειας, όσο και με υψηλές ειδικεύσεις) και προσφύγων, από μη-ευρωπαϊκές χώρες. Υπάρχουν άνθρωποι σε κίνηση από ένα φάσμα χωρών: την Ερυθραία, τη Σομαλία, τη Νοτιοανατολική Ασία, Σρι Λάνκα και Λατινική Αμερική. Σε χώρες όπως η Τυνησία, Αλγερία, Μαρόκο και από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, υπάρχουν μεγάλης κλίμακας μεταναστευτικά ρεύματα από την Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη. Μέσα σ' αυτές τις χώρες, οι εσωτερικές εξελίξεις που συνδέονται επίσης με το αποικιακό παρελθόν έχουν αποτελέσει ιδιαίτερους παράγοντες: η ανεργία, η εθνοτική σύγκρουση, ο εμφύλιος πόλεμος, η πολιτική καταστολή και ο μαρasmus αστικών περιοχών, είναι κάποιοι από τους παράγοντες. Ο μεταναστευτικός πληθυσμός είναι ετερογενής και χαρακτηρίζεται από κερματισμό από άποψη εθνοτικής/εθνικής προέλευσης και φύλου, σχετικά με την ένταξη του στην αγορά εργασίας. [...]

Οι γυναίκες στη μετανάστευση

Αυτές οι αλλαγές έχουν συνοδευτεί από μια αύξηση στη γυναικεία απασχόληση μεταξύ των ντόπιων γυναικών και μια αύξηση στη ζήτηση οικιακών υπηρεσιών και υπηρεσιών που σχετίζονται με το σεξ. Πολλοί από τους μετανάστες είναι γυναίκες, και έρχονται ως οικιακές βοηθοί ή ως καλλιτέχνιδες των «καμπαρέ» και για να μετράσουν στη θάλλουσα βιομηχανία του σεξ. Οι γυναίκες απαντώνται συνήθως στα κατώτερα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας στη βιομηχανία των υπηρεσιών (υπηρεσίες, νοσοκόμες, για τη βιομηχανία του σεξ, και καθαρίστριες στην τουριστική βιομηχανία).

Είναι απαραίτητο να βλέπει κανείς πέρα από τις καθαρά οικονομικές διαδικασίες, για να κατανοήσει τη θέση των μεταναστριών και να στρέψει την προσοχή του στους εθνοτικούς και εθνικούς περιορισμούς. Ο μετανάστης, ως «άλλος», ανήκει σε φύλο, φυλή και τάξη. Η φυλή αποτελεί ένα σημαντικό συστατικό στοιχείο των εθνοτικών τοπίων. Οι γυναίκες είναι, ιδιαίτερα, αντικείμενα των εθνικών και εθνοτικών αντιλήψεων και πολιτικών, αναφορικά με τη βιολογική αναπαραγωγή της ομάδας/έθνους, την κοινωνική και πολιτιστική αναπαραγωγή και τη συμβολοποιημένη φιγούρα. Επιπλέον, οι γυναίκες είναι ενεργοί μέτοχοι στις οικονομικές διαδικασίες και είναι ιδιαίτεροι πολιτικοί φορείς, παίζοντας συχνά συγκεκριμένους ρόλους μέσα στο πλαίσιο του έθνους. Οι γυναίκες ως κοινωνικοί φορείς τοποθετούνται στην τομή της χώρας προέλευσης και της χώρας προορισμού, αφού είναι οικονομικά και εθνοτικά υποκείμενα και στους δύο τόπους. Επιπλέον, η σπουδαιότητα των μεταβατικών δεσμών απαιτεί από εμάς να εξετάσουμε πέρα από την αλληλεπίδραση μεταξύ χώρας προέλευσης και προορισμού, προς τα ευρύτερα μεταναστευτικά δίκτυα. Οι μετανάστριες έχουν ισχυρούς διεθνικούς οικογενειακούς δεσμούς και τεράστιες ευθύνες για τη στήριξη των οικογενειών στις πατρίδες τους.

Ο ρόλος του κράτους είναι κρίσιμος στην κατανόηση της θέσης των γυναικών. Στις χώρες υποδοχής, οι προσωπικές ζωές και εμπειρία των γυναικών δομούνται κοινωνικά ως ιδιωτικοί, έτσι ώστε, για παράδειγμα, οι εμπειρίες των μεταναστριών από το βιασμό και το «τράφικινγκ» να αντιμετωπίζονται ως ιδιωτικές, παρότι οι γυναίκες που ανακαλύπτονται να δουλεύουν στο εμπόριο του σεξ ή που έχουν έρθει παράνομα ως πρόσφυγες, μπορεί να τιμωρηθούν αν αυτό πέσει στην προσοχή της Αστυνομίας. Ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής κατάχρησης ερμηνεύονται ως προϊόντα της ατομικής παθολογίας, και όχι ως απόρροια των κοινωνικών διαδικασιών της ιεραρχίας των φύλων και της υποταγής (αυτό που κάποιες φεμινίστριες έχουν ονομάσει πατριαρχικές δομές). [...]

Μετανάστριες και έμφυλη εργασία

Οι μετανάστριες παρέχουν την ευελιξία που χρειάζεται το παγκόσμιο κεφάλαιο. Οι γυναίκες εκπληρώνουν συγκεκριμένες λειτουργίες στην αγορά εργασίας, ως φτηνό και ευέλικτο εργατικό δυναμικό για τους τομείς των υπηρεσιών και σε μερικές χώρες τη μικρή/ελαφριά κατασκευαστική βιομηχανία. Εντάσσονται στη δευτερεύουσα, προσανατολισμένη στις υπηρεσίες ή κρυμμένη αγορά εργασίας, που χωρίζεται σε ανδρικές και γυναικείες δουλειές και αναπαράγει μια αγορά εργασίας με καταμερισμό με βάση το φύλο. Επιπλέον, οι εθνοτικές/μεταναστευτικές ομάδες μπορεί να χρησιμοποιούν τις γυναίκες ως οικονομικό πόρο. Για παράδειγμα, η οικογενειακή εργασία ήταν ένα κεντρικό πρότυπο για πολλές ομάδες μεταναστών στη μεταπολεμική περίοδο στη Δυτική Ευρώπη.

Αναφορικά με τον οικονομικό ρόλο των μεταναστριών, ενώ υπάρχει ποικιλία στη γυναικεία συμμετοχή, υπάρχει μια συγκέντρωση στον τομέα των υπηρεσιών, ιδιαίτερα στις οικιακές υπηρεσίες, και μέσα στη βιομηχανία του σεξ ή της διασκέδασης. Επίσης, πολλές γυναίκες, είτε έχουν εισέλθει παράνομα ή δεν έχουν νομικό στάτους δικό τους και η νομιμότητά τους εξαρτάται από τις άδειες εργασίας που έχουν οι εργοδότες. Αυτό τις βάζει υπό τον έλεγχο του εργοδότη τους και, τόσο εν δυνάμει, όσο και στην πραγματικότητα, οδηγεί στην υπερεκμετάλλευση και άλλων μορφών κατάχρησης. Το γεγονός ότι μεγάλος αριθμός μεταναστών δεν έχουν χαρτιά είναι, συνεπώς, σημαντικό στη δόμηση της σχέσης αυτής της κατάστασης παρανομίας με την αγορά, με όρους κρυμμένης ή ιδιωτικής οικονομίας μέσα στον τομέα των υπηρεσιών, τα νοικοκυριά (ως οικιακή υπηρεσία) και τη βιομηχανία του σεξ. Αυτό εγείρει το ζήτημα των τρόπων με τους οποίους η στήριξη των δικαιωμάτων εισόδου και εγκατάστασης, καθώς και των ευρύτερων δικαιωμάτων πολιτότητας, είναι κεντρικοί λόγοι για τις μορφές κυριαρχίας που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες και οι μετανάστριες.

Οικιακές βοηθοί

Η χρησιμοποίηση ξένων οικιακών βοηθών, πολλές από τις οποίες είναι εσωτερικές, αποτελεί μια σημαντική μεγεθυνόμενη βιομηχανία, ιδιαίτερα στη Νότια Ευρώπη. Η Σρι Λάνκα, οι Φιλιππίνες, η Αλβανία και η Λατινική Αμερική είναι οι ευνοούμενες χώρες γι' αυτή τη μορφή της γυναικείας εργατικής μετανάστευσης. Η Νότια Ευρώπη έχει αυξανόμενους αριθμούς εργαζομένων γυναικών, πολλές από τις οποίες είναι μητέρες. Η ανεπάρκεια των κρατικών χορηγιών για τη φροντίδα των μικρών και των ηλικιωμένων ή η ανικανότητα

του κράτους να παράσχει πράγματι αυτές τις υπηρεσίες, κατέληξε σε τεράστια αύξηση της ζήτησης για οικιακές βοηθούς. Οι ντόπιες γυναίκες με κάποιο οικογενειακό εισόδημα στρέφονται προς τις φτωχότερες, πολλές από τις οποίες είναι μετανάστριες, για να αναλάβουν το ρόλο των οικιακών και τις ευθύνες που παραδοσιακά συνδέονται με το ρόλο των γυναικών στην ιδιωτική σφαίρα. Λίγες είναι οι οικιακές βοηθές που έχουν το καθεστώς της μετανάστριας, ανεξάρτητα από το δικαίωμά τους να εισέλθουν ως οικιακές βοηθές, και συνεισφέρουν ευάλωτες. Εάν θελήσουν να εγκαταλείψουν τον εργοδότη τους, κινδυνεύουν να απελαθούν. Μερικές απ' αυτές τις γυναίκες είναι χωρικές χαρτιά, κάτι που τις κάνει ιδιαίτερα ευάλωτες και αντικείμενα εκμετάλλευσης. Η απουσία επίσημης ρύθμισης και διασφάλισης των δικαιωμάτων τους, τις στερεί από οποιονδήποτε τρόπο να αντιμετωπίσουν πιθανές μορφές κατάχρησης και κακοποίησης, και μπορεί να παγιδευτούν σε δύσκολες και συχνά επικίνδυνες εξαρτήσεις από τις οικογένειες που τις απασχολούν. Συνικά, οι εργοδότες τους από τη μια μεριά, διαμαρτύρονται μεγαλοφώνως για την παρουσία πολλών ξένων στη χώρα τους, και όμως είναι πρόθυμοι να απασχολήσουν μια ξένη στο ίδιο τους το σπίτι επειδή είναι φτηνή.

Τα πολλαπλά οικιακά καθήκοντα που δίδονται σ' αυτές τις βοηθούς «ως τμήμα της οικογένειας» σημαίνουν παράταση του υποτελούς ρόλου των γυναικών ως απλήρωτων οικογενειακών εργατών σε πληρωμένους οικογενειακούς εργάτες. Οι απαιτήσεις που έχουν οι οικογένειες από τη σύζυγο και τη μητέρα μεταφέρονται τώρα στην οικιακή βοηθό, αλλά χωρίς τη δυναμική της συναισθηματικής ανταμοιβής και άλλων ανταμοιβών και της αμοιβαιότητας που περιέχουν οι οικογενειακές δομές. Αυτό στηρίζει την άποψη ότι πολλά από τα κέρδη των εγχώριων γυναικών εξαρτώνται από τη χρησιμοποίηση γυναικών από φτωχότερες χώρες στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Αυτή είναι μια σημαντική συνθήκη για τον τρόπο που η διαφοροποιημένη ένταξη στην αγορά εργασίας μπορεί να δημιουργεί διασπάσεις μεταξύ των γυναικών. Οι γυναίκες της πλειοψηφίας βελτιώνουν τη θέση τους με τη χρησιμοποίηση των μεταναστριών. Επιπλέον, αυτό το μοντέλο αναπαράγει τις παραδοσιακές οικογενειακές ρυθμίσεις, όπου οι γυναίκες παραμένουν οι υπεύθυνες για την οικιακή σφαίρα, παρότι εργάζονται. Η απασχόληση οικιακών βοηθών διευκολύνει τις αλλαγές στη συμμετοχή των εγχώριων γυναικών που το να επαφίονται στην οικογένεια (π.χ. τη μητέρα τους και άλλες απλήρωτες συγγενείς) δεν μπορεί πλέον να διασφαλιστεί. Οι μετανάστριες, επίσης, συχνά έχουν την ευθύνη να στηρίζουν τις οικογένειές τους στην πατρίδα, και αποτελούν μια σημαντική πηγή πόρων για την οικογένεια. Έτσι έχουν το «βάρος της αναπαραγωγής» για τις οικογένειές τους και για την επιβίωση στην πατρίδα ή στην κοινωνία όπου έχουν μεταναστεύσει. Η αλλαγή των ταξικών σχέσεων και η σημασία της υλικής επίδειξης σημαίνουν επίσης ότι οι οικιακές βοηθές συμβάλλουν στο συμβολισμό για το στάτους που έχει κάποιος, σε κοινωνίες όπως της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Κύπρου.

Η μετανάστευση και βιομηχανία του σεξ

Υπήρξε επίσης μεγέθυνση της βιομηχανίας της ψυχαγωγίας/απόλαυσης, που συν-

Μπουρούντι, 1995: Πρόσφυγες από τη Ρουάντα
 «Συχνά, μικρά κορίτσια χρησιμοποιήθηκαν από τους (επίσης ανήλικους) στατιώτες ως σεξουαλικές σκλάβες και εκδιώχθηκαν μόνο όταν είχαν μείνει έγκυες.
 Για να βρεθούν πρόσφυγες μ' ένα ανεπιθύμητο μωρό.»
 Ημερολόγιο Η μεγάλη Έξοδος

δέθηκε με τις σεξουαλικές υπηρεσίες, όπως σε καμπαρέ, χορευτικά κέντρα, μασαζιζδίκια κ.λ.π. Ενώ η θηλυκοποίηση των ρευμάτων προς τη Νότια Ευρώπη συνδέεται με αλλαγές στην απασχόληση των γυναικών, με την αναδόμηση των αγορών εργασίας προς τον τομέα των υπηρεσιών, η βιομηχανία του σεξ συνδέθηκε, επίσης, με τη συνεχιζόμενη παραδοσιακή διατήρηση της οικογένειας για τις καθημερινές γυναίκες. Η πορνεία είναι κρυμμένη σε κάποιες από αυτές τις δραστηριότητες και έχει γίνει πολύ επικερδής για διεθνικούς εργοδότες ή μαστροπούς. Ενώ παραδοσιακά τέτοιες γυναίκες συνήθως προέρχονταν από τη Νοτιοανατολική Ασία και την Αφρική, σήμερα οι γυναίκες από την Ανατολική Ευρώπη και την πρώην Σοβιετική Ένωση χρησιμοποιήθηκαν όλο και περισσότερο μ' αυτό τον τρόπο, αφού προτιμήθηκαν, αλλά και ήταν διαθέσιμες, μετά την κατάρρευση της Ανατολικής Ευρώπης. Η διακίνηση γυναικών για τη βιομηχανία του σεξ γίνεται σε μεγάλο βαθμό με παράνομο τρόπο και χωρίς χαρτιά. Όπου οι γυναίκες δεν έχουν παράνομο εισόδο, μπορεί να έχουν χαρτιά ως καλλιτέχνιδες, καμπαρέ και μουσικοί, όπως συμβαίνει στην Κύπρο. Πολλές γυναίκες παίρνουν υποσχέσεις για απασχόληση σε κλαμπ, αλλά βρίσκονται να καταναγκάζονται στην πορνεία αμέσως μετά την άφιξή τους. Αν έχουν παράνομο εισόδο, κάθε απόπειρα να αποφύγουν την πορνεία θα οδηγήσει στην απέλαιση. Αυτό δείχνει πώς η «παρνομία» πολλών γυναικών, και το γεγονός ότι αυτό τις οδηγεί να γίνονται αντικείμενα καταπίεσης/εκμετάλλευσης, μπορεί να προέρχεται από την ιδιωτική σφαίρα στις σχέσεις με τους άνδρες, πράγμα που σημαίνει ότι δεν προστατεύονται από το κράτος.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Οι μετακινήσεις των πληθυσμών είναι κρίσιμα στοιχεία των σύγχρονων κοινωνιών και περιλαμβάνουν πρακτικές της διεθνικότητας. Δεν μπορούν πλέον να αντιμετωπίζονται με όρους γραμμικής μετανάστευσης από τη χώρα προέλευσης σε μια νέα εγκατάσταση. Οι μετανάστες μπορεί να βρίσκονται «σε κίνηση» ψάχνοντας για νέες ευκαιρίες και βιώνοντας νέες εκτοπίσεις. Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν επίσης αναπλασθεί με την αύξηση της ορατότητας της «διαφοράς» της κουλτούρας, της θρησκείας και της κοινωνικής θέσης. Αυτές οι πολιτιστικές και εθνοτικές διαφορές συχνά συνοδεύονται από ρατσισμό και άλλες μορφές αποκλεισμών, ενώ οι ντόπιοι πληθυσμοί αποπειρώνται να διασώσουν αυτό που θεωρούν ως τα «φυσικά» δικαιώματά τους στο έδαφος και τη θέση τους, με το να «ετεροποιούν» άλλους, ιδιαίτερα με τις τάσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης για την κατεδάφιση της πολιτικής της κοινωνικής πρόνοιας και της οικονομικής ασφάλειας. Οι πολιτικές εξελίξεις από την άποψη της «τρομοκρατίας» και ο επονομαζόμενος πόλεμος μεταξύ του Ισλάμ και της Δύσης διαμορφώνουν τέτοιες διαδικασίες και οι μουσουλμάνοι μπορεί να εντοπισθούν ως ιδιαίτεροι στόχοι της αστυνόμευσης, του ελέγχου και της ρατσιστικής κατάχρησης. Οι γυναίκες το βιώνουν αυτό με ιδιαίτερους τρόπους, είτε μέσω ελέγχων για τη γονιμότητά τους ή μέσω επιθέσεων για τις ενέργειές τους και το ντύσιμό τους, όσο και με αντιδικίες για τη μαντίλα στη Γαλλία ή το ολόσωμο κάλυμμα στη Βρετανία.

Ζητήματα που αφορούν τη μετανάστευση των γυναικών αφορούν, όχι μόνο νέες ανισότητες στην κοινωνία μεταξύ ανδρών και γυναικών και μεταξύ των ίδιων των γυναικών, αλλά επίσης αντιμετωπίζονται ως απειλή στον «τρόπο ζωής» και τις «πολιτιστικές παραδόσεις». Αυτές οι απειλές πρέπει να ιδωθούν στο πλαίσιο των παγκόσμιων πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων και όχι απλώς με όρους επιθυμίας των ανθρώπων να ζουν με ασφάλεια. Στη διαδικασία αυτή έχουν εμφανιστεί νέες, αυστηρότερες πολιτικές και κανόνες, που βάζουν στο στόχαστρο ιδιαίτερα τους μετανάστες, με νέους τρόπους. Η συζήτηση συνεχίζεται για το ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να επιτευχθεί μια πιο ισότιμη και δίκαιη κοινωνία, εν μέσω των νέων παγκόσμιων ανισοτήτων και της αμφισβήτησης της πολυπολιτισμικότητας.

Αναφορές

- Anthias, Floya (2000), 'Metaphors of Home: Gendering New Migrations to southern Europe', in Anthias Floya and Lazaridis Gabriella (eds), Gender and Migration in Southern Europe, Oxford: Berg.
- Anthias, Floya & Yuval-Davis, Nira (1992), Racialized Boundaries (London: Routledge)
- Yuval Davis N, F. Anthias and E. Kofman (2005), 'Secure borders and Safe haven and the gendered politics of belonging: beyond social cohesion' Ethnic and Racial Studies, vol 28, no 3, May 2005, pp513-535.

*Η Φλόγα Ανθία είναι Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας, Oxford Brookes University, UK

Η ένταξη των μεταναστών: από τη «νομιμοποίηση» έως την ισότιμη συμμετοχή

Του Μίλτου Παύλου*

*-Είσαι άτυχος!
Αρχισα να τρέμω.
- Γιατί;
Μου απάντησε θλιμμένος:
- Αρνούνται να σε νομιμοποιήσουν.*

[Στο βιβλίο «Με γέλιο και με πείσμα»- Εκδόσεις Κριτική, ο Ali Akbar, ένας Πακιστανός μετανάστης στη Γαλλία, περιγράφει τη στικομυθία του με τον εργοδότη της πρώτης του εργασίας στο Παρίσι, όταν αυτός προσπάθησε να τον νομιμοποιήσει.]

Η νομιμοποίηση ως το πρώτο βήμα για την ένταξη των μεταναστών

Όλοι οι μετανάστες που γνωρίζω στην Ελλάδα έχουν διανύσει ένα κομμάτι μη νόμιμης διαμονής στη χώρα. Απέναντι σε ένα τόσο μαζικό φαινόμενο τα προγράμματα νομιμοποίησης υποκατέστησαν πολλές φορές την μεταναστευτική πολιτική. Ως καταρχήν έκτακτο μέτρο που όμως παρουσιάζει μια κανονικότητα και ενεργοποιείται ανά τακτά διαστήματα, έχει σηματοδοτήσει την αποτυχία αυτών των πολιτικών τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάθε φορά επηρεάζει από εκατοντάδες χιλιάδες έως εκατομμύρια ανθρώπους και, σε κάθε περίπτωση, αντιπροσωπεύει μια ιδιαίτερα συμβολικά σημαντική πράξη του κράτους: την αναγνώριση της παρουσίας και της εργασίας μεγάλου αριθμού εργαζομένων που έως εκείνη τη στιγμή βρίσκονται στη χώρα χωρίς καμία απολύτως προστασία και σε μια μετέωρη προσωρινότητα. Τελικά, είναι το πρώτο βήμα στο μακρύ δρόμο της ένταξης και της συμμετοχής.

Ως αποτυχία των μεταναστευτικών πολιτικών μπορεί να οριστεί ο μεγάλος αριθμός μεταναστών κυρίως εργαζομένων χωρίς νόμιμη διαμονή στη χώρα. Η «νομιμοποίηση» έτσι υιοθετήθηκε αργά ή γρήγορα ως διορθωτικό μέτρο των ανεδαφικών και εσωστρεφών-φοβικών πολιτικών μετανάστευσης των εθνικών ευρωπαϊκών κρατών. Μπορεί οι δημογράφοι να υποστηρίζουν πειστικά ότι οι ανάγκες της ηπείρου και της ΕΕ για εργατικά χέρια θα είναι τουλάχιστον 20 εκατομμύρια μέσα στις επόμενες δεκαετίες, αλλά η μετανάστευση αποτελεί ένα από τα τελευταία κομμάτια πολιτικής που παραμένουν υπό την εθνική κυριαρχία των εθνικών κυβερνήσεων μέσα στην Ένωση και συχνά προσφέρεται ως πεδίο κινδυνολογίας και εθνοκεντρικής ξενοφοβίας επηρεάζοντας καταλυτικά τις σχετικές εθνικές πολιτικές. Εξ ορισμού η νομιμοποίηση νοείται ως προσωρινό και αναγκαίο μέτρο για την αποκατάσταση λειτουργίας του συστήματος μετανάστευσης και εκφράζεται σε τρεις βασικές εκδοχές:

- έκτακτο μέτρο γενικής και καθολικής νομιμοποίησης (χωρίς αυστηρά κριτήρια και δικαιολογητικά)
- έκτακτη περιορισμένη νομιμοποίηση (ως προς τις κατηγορίες που νομιμοποιούνται, τα κριτήρια, τις προϋποθέσεις και τα δικαιολογητικά)
- διαρκής νομιμοποίηση (ως δομικό στοιχείο της μεταναστευτικής πολιτικής)

Η επιτυχία του μέτρου μπορεί να κριθεί από το πόσοι και ποιοι μετανάστες νομιμοποιούνται, και για πόσο χρονικό διάστημα θα διατηρήσουν το καθεστώς νόμιμης διαμονής, όπως και αν εξαλείφονται οι όροι και οι συνθήκες της μη νόμιμης διαμονής τους: πχ. εκμετάλλευση, παροικονομία. Η Ελλάδα έχει επιλέξει 2 φορές, το 1997 και το 2005, τη δεύτερη εκδοχή της περιορισμένης νομιμοποίησης και μια, το 2001, την πρώτη με στοιχεία της

Ο Μίλτος Παύλου

δεύτερης εκδοχής: την καθολική νομιμοποίηση υπό κάποιες γενικά

χαλαρές προϋποθέσεις, αλλά με υψηλά χρηματικά παράβολα. Τα ελληνικά προγράμματα νομιμοποίησης εκτός του εισηπρακτικού μέρους, χαρακτηρίστηκαν από περιορισμένη επιτυχία. Το 2001 νομιμοποιήθηκαν μερικές εκατοντάδες χιλιάδες αν και η νομιμότητα της διαμονής τους διατηρήθηκε για λίγα έτη κυρίως μέσα από διαδοχικές εξάμηνες παρατάσεις της ισχύος των αδειών τους. Το μεγαλύτερο πρόβλημα της εφαρμογής του νόμου 2910/2001 ίσως να ήταν εκείνο της παγκόσμιας πρωτοτυπίας της έκδοσης και παράδοσης αδειών στους μετανάστες μετά την αναγραφόμενη σε αυτές ημερομηνία λήξης της ισχύος τους. Το ανάλογο πρόγραμμα νομιμοποίησης του 2005 (ν.3386) χαρακτηρίστηκε από αποτυχία, καθώς 100.000 μόνο μετανάστες νομιμοποιήθηκαν με επαχθείς οικονομικούς όρους εξαγοράς ενσώμων και παραβόλων, ενώ σημαντικές κατηγορίες έμειναν εκτός (ανήλικοι, ενηλικιωθέντες στην Ελλάδα, κλπ.). Το αποτέλεσμα ήταν διαδοχικές διευ-

ρύνσεις της βάσης νομιμοποίησης μέσα από την υιοθέτηση κάθε φορά και ευνοϊκότερων προϋποθέσεων με λιγότερα δικαιολογητικά, όπως μια πρόσφατη Υπουργική Απόφαση προσφέρει δυνατότητα νομιμοποίησης για ανήλικους και ενηλικιωθέντες που φοιτούν-αποφοίτησαν στην Ελλάδα.

Η νομιμοποίηση είναι ένα πρώτο βήμα ή καλύτερα η αρχική προϋπόθεση για την αναγνώριση των μεταναστών ως υποκείμενα δικαιωμάτων.

Τα επόμενα βήματα είναι:

- **η παραχώρηση δικαιωμάτων** στους μετανάστες και διασφάλιση εκείνων που απορρέουν από τη νομική τους κατάσταση. Ωστόσο, ζητούμενο παραμένει ακόμη τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη η διασφάλιση της προτεραιότητας του εργατικού δικαίου και της προστασίας των δικαιωμάτων παιδιών και γυναικών έναντι της μεταναστευτικής νομοθεσίας. Η ιδιότητα του ανηλίκου ή του ανασφαλιστου ή υπό εκμετάλλευση εργαζόμενου δεν αναιρείται από την ιδιότητα του παράνομα διαμένοντος στη χώρα. Αν ο ανήλικος συλληφθεί να εργάζεται παράνομα, κανένας δεν αναζητεί την κοινωνική του ασφάλιση, δεν του παρέχει κοινωνική φροντίδα και προστασία, παρά μόνον εγκλείεται σε ανθυγιεινά κελιά ως κοινός εγκληματίας πριν απελευθεριθεί με συνοπτικές διαδικασίες. Αυτή η συστηματική παραβίαση δικαιωμάτων του παιδιού – αλλά συχνά και η απουσία της προστασίας της κακοποιημένης ή εκμεταλλευόμενης γυναίκας – συνιστά έκπτωση στο νομικό και πολιτικό πολιτισμό των δικαιωμάτων και του διαφωτισμού για τον οποίο τόσο είναι περήφανη η Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και οι λαοί του κόσμου προσβλέπουν, μερικές φορές μεταναστεύοντας στην ήπειρο.

- **η παραχώρηση δικαιωμάτων του πολίτη** (civic citizenship) στους μετανάστες που ζουν στη χώρα για κάποιο ελάχιστο χρονικό διάστημα (3-5 χρόνια). Τέτοιο είναι το καθεστώς μακροχρόνιας διαμονής (συμμετοχή στις τοπικές εκλογές, στην πρόνοια και στις κοινωνικές παροχές, στην πολιτική ζωή) που προβλέπεται από Κοινοτική Οδηγία, η οποία όμως δεν έχει ακόμη ενσωματωθεί στην Ελλάδα, καθώς η πολιτεία προχωρά με αργό, απρόθυμο και διστακτικό βηματισμό μεταθέτοντας ολοένα και για αργότερα την ημέρα που ο

πρώτος μετανάστης θα μπορέσει να υποβάλλει ανάλογη αίτηση.

- **η πολιτογράφηση.** Κάποιες χώρες της ΕΕ βλέπουν την ιθαγένεια ως μια από τις εκδοχές της ένταξης (Βόρεια Ευρώπη κυρίως) παραχωρώντας την γρήγορα και πιο εύκολα, χωρίς να απαιτούν από το μετανάστη αφομοίωση, αλλά ενσωμάτωση στον εθνικό κορμό με διατήρηση της διαφοράς του, ενώ κάποιες άλλες (ανάμεσά τους και η Ελλάδα) τη βλέπουν ως τον τελικό της στόχο σε μια προοπτική αφομοίωσης και ως προϋπόθεση για την πλήρη κοινωνική συμμετοχή παραχωρώντας την εξαιρετικά δύσκολα ή και καθόλου.

Η «Ένταξη» των μεταναστών ως ευρωπαϊκό πολιτικό σχέδιο

Αν η νομιμοποίηση είναι μια επανόρθωση του συστήματος, ο δεδηλωμένος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ομαλή «ένταξη» των μεταναστών στις ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Η ρητορεία υπέρ του στόχου της «ένταξης» επικεντρώνεται στα παρακάτω κεντρικά επιχειρήματα:

- Η μετανάστευση είναι μια «μόνιμη» κατάσταση για την Ευρώπη
- Ως μόνιμο κοινωνικό φαινόμενο χρήζει μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και διαχείρισης.
- Η Ευρώπη θα χρειαστεί στο μέλλον περισσότερους μετανάστες για δημογραφικούς-οικονομικούς λόγους.
- Η μεταναστευτική ροή δεν στάθηκε έως τώρα εφικτό να ρυθμιστεί με βάση τις καταγεγραμμένες ανάγκες σε δεξιότητες και θέσεις εργασίας σε κάθε εθνικό κράτος-μέλος.

Ωστόσο εξ ορισμού η διαχείριση της μετανάστευσης ('migration management') σχεδιάζεται έτσι ώστε να μεγιστοποιεί τα οφέλη πρώτα για την κοινωνία υποδοχής και κατόπιν για τους μετανάστες ελαχιστοποιώντας τα κόστη διαμονής τους σε αυτήν. Σημασία έχει συνεπώς οι μετάναστες να «ενταχθούν» με:

- κοινωνική ειρήνη και σταθερότητα
- κοινωνική συνοχή και σεβασμό των δικαιωμάτων
- παραγωγικά και ωφέλιμα στην οικονομία και στις κοινωνικές δομές

Η «ένταξη» ως πολιτικό σχέδιο, κύρια μέσα από τις Κοινές Βασικές Αρχές για την Ένταξη των Μεταναστών - Common Basic Principles for the Integration of Immigrants που συναποφασίστηκαν στο Groeningen της Ολλανδίας το Νοέμβριο του 2004, ορίζεται ως μια «αμφίδρομη» διαδικασία «προσαρμογής» (μεταναστών και κοινωνίας) μέσα από την αμοιβαία κατανόηση και την εκμάθηση-γνωριμία-αποδοχή και «σεβασμό των ευρωπαϊκών αξιών» εκ μέρους των μεταναστών.

Αυτός ο αμφίδρομος και αμοιβαίος χαρακτήρας της προσαρμογής συνεπάγεται «προσαρμογή» για τους μετανάστες και «αναστή/ση» για τους ευρωπαίους πολίτες.

Στην πρόσφατη και εν πολλοίς συγκυριακή ευρωπαϊκή συζήτηση η «ένταξη» ενίοτε χρησιμοποιείται και νοείται ως:

- αφομοίωση στο πολιτισμικό μοντέλο της κοινωνίας υποδοχής (ως η μόνη εφικτή επιλογή για την ένταξη ή δηλαδή τη συμβίωση με κοινωνική ειρήνη και με θετική σχέση κόστους/οφέλους για την κοινωνία υποδοχής). Αυτή είναι και πλέον προσφιλή στα εθνικά κράτη εκδοχή της, καθώς είναι καλύτερα διαχειρίσιμη σε εθνικό επίπεδο.
- ενσωμάτωση-συμμετοχή σε επιλεγμένα κομμάτια της κοινωνικής ζωής (οικονομικής-πολιτικής) και ως ένα βαθμό για ένα συγκεκριμένο αριθμό μεταναστών (με βάση κάποιο κριτήριο, πχ. οι μακροχρόνια διαμένοντες σε αντιδιαστολή προς τους νέους μετανάστες).

Σε κάθε περίπτωση ο μετανάστης καλείται να ενταχθεί σε ένα ήδη υφιστάμενο πολιτικό σύνολο είτε αφομοιούμενος είτε προσαρμοζόμενος και ποτέ ως ισότιμος συνδιαμορφωτής του.

Από τις παραπάνω δύο εκδοχές τα κράτη μέλη διαλέγουν εκείνη που θεωρούν ότι τους ταιριάζει περισσότερο. Τα τεστ ένταξης που έκαναν την εμφάνισή τους με την ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας για το Καθεστώς Μακροχρόνιας Διαμονής, σε ολόενα και περισσότερες χώρες,

περιλαμβάνουν εξετάσεις για την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής, στις οποίες η πλειοψηφία των ιθαγενών κατοίκων τους μάλλον θα αποτύχανε.

Ακόμη, από τα πολιτικά κείμενα/πρωτόκολλο-πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η «συμμετοχή» εννοείται περιοριστικά και σχεδόν αποκλειστικά σε σχέση με την οικονομικά παραγωγική και ωφέλιμη παρουσία των μεταναστών στην ΕΕ. Ο μέγιστος βαθμός συμμετοχής που προβλέπεται ως εναλλακτική δυνατότητα και παραχώρηση των εθνικών κρατών-μελών είναι το εκλέγειν και εκλέγεσθαι σε τοπικό επίπεδο των μακροχρόνια διαμενόντων μεταναστών. Σε αυτή την προοπτική η μακροχρόνια διαμονή προβάλλει ως υποκατάστατο της ιθαγένειας που κατά κανόνα δεν παραχωρείται εύκολα στους μετανάστες.

Μια επιγραμματική κριτική

- Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι πολιτικές «ένταξης» ως πολιτικό εγχείρημα σηματοδοτούν την αποτυχία συγκρότησης μιας ενιαίας ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής στην Ευρώπη, όπως και στην Ελλάδα, τόσο σε σχέση με τη διαχείριση των μεταναστευτικών «ροών» εισόδου, όσο και με το σεβασμό των δικαιωμάτων και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής (βλ.Γαλλία 2005).

- Οι «Κοινές Βασικές Αρχές για την Ένταξη» έρχονται να διαχειριστούν αυτή την αποτυχία, προτείνοντας τη διατήρηση των ωφελημάτων από τη μετανάστευση, ταυτόχρονα με την αντιμετώπιση των κοινωνικών εντάσεων, του ρατσισμού-αποκλεισμού.

- Ενώ οι πολιτικές ένταξης έχουν διακηρυγμένο στόχο την ομαλή κοινωνική συμβίωση με οικονομική ανάπτυξη, ο πραγματικός μεσοπρόθεσμος στόχος είναι η στήριξη της μεταναστευτικής πολιτικής σε κοινές αρχές και αξίες ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες της ΕΕ, έτσι ώστε να συγκλίνουν οι πολιτικές σε μια ενιαία ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική.

- Ωστόσο, οι πολιτικές «ένταξης», ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, φέρουν ως επιπλέον εγγενές ελάττωμα γέννησης την αντίληψη ότι:
 - α)** η συμμετοχή των μεταναστών στην κοινωνία μπορεί να παραμείνει κύρια ένα πολιτισμικό happening ή διαπραγματεύσιμη ποσόστωση και δεν οδηγεί νομοτελειακά σε μια ισότιμη πολιτική παρουσία
 - β)** η «ένταξη» αφορά κυρίως το ασθενές μέρος που πρέπει να προσαρμοσθεί στην εγχώρια κοινωνία με τα (πολιτισμικά) μέσα που του παρέχονται κατά παραχώρηση (βλ.μαθήματα γλώσσας, ιστορίας και πολιτισμού)

- γ)** η αφομοίωση ή η γκετοποιήση-υποτέλεια μπορεί να συνιστούν μια διπλή εναλλακτική εκδοχή της έκβασης αυτών των πολιτικών.

Τέλος, ενώ η κομβικότητα της εργασίας στη διαδικασία της ένταξης ως πολιτικό σχέδιο είναι προφανής, μέσα από την ουσιαστική συμμετοχή και την «ένταξη στην απασχόληση», η «εξάιρεση ιθαγένειας» της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων που επιτρέπει τον αποκλεισμό των μη πολιτών με βάση τους μεταναστευτικούς νόμους, αποτελεί ακόμη μια αντίφαση που τραυματίζει κάθε προσπάθεια για μια μεταναστευτική πολιτική των δικαιωμάτων και της συμμετοχής.

Γιατί στην πραγματικότητα το διακύβευμα στις σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες δεν είναι η «ένταξη» (με τις πολιτικές εκδοχές και τις αναδιαπραγματεύσεις του περιεχομένου της μέσα σε κάθε χώρα της ΕΕ και ανάμεσά τους) αλλά η συμμετοχή. Η πλήρης οικονομική, πολιτισμική, πολιτική συμμετοχή. Με άλλα λόγια η δυνατότητα των κοινωνιών και της ίδιας της ΕΕ να αναστοχαστούν τον εαυτό τους και να μετασχηματιστούν δημοκρατικά και με το βλέμμα στο μέλλον και στα δικαιώματα, αλλά αυτή τη φορά με όλα τα ενεργά τους μέλη, δηλαδή και με τους μετανάστες.

***Ο Μίλτος Παύλου είναι ερευνητής του Δικτύου Ένωσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ΚΕΜΟ. Το κείμενο αυτό αποτελεί την γραπτή εισήγηση του στην εκδήλωση που έγινε Λευκωσία 17.10.2006. Μέρος του κειμένου σπηρίχθηκε στην εισήγηση «οι πολιτικές «ένταξης» των μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα - οι «Κοινές Βασικές Αρχές» του υπογράφοντα στον 1ο Εθνικό Διάλογο για τη Μετανάστευση - Ιανουάριος 2005, Αθήνα. www.hhr.gr**

Εμείς οι πρόσφυγες

Του Giorgio Agamben*

1. Το 1943, σ' ένα μικρό εβραϊκό περιοδικό, το The Menorah Journal, η Χάνα Άρεντ δημοσίευσε ένα άρθρο με τίτλο «Εμείς οι μετανάστες». Σ' αυτό το συνοπτικό αλλά σημαντικό κείμενο, αφού φιλοτέχνησε ένα πολεμικό πορτρέτο του κ. Κον, του αφομοιωμένου Εβραίου που ήταν 150% Γερμανός, 150% Βιεννέζος και 150% Γάλλος αλλά τελικά συνειδητοποιεί πικρά ότι «Δεν ερχόμαστε σ' αυτό τον κόσμο δύο φορές» η Άρεντ ανατρέπει τη συνθήκη του πρόσφυγα και του προσώπου χωρίς χώρα - μέσα στην οποία ζούσε και η ίδια - για να προτείνει αυτή τη συνθήκη ως το παράδειγμα μιας νέας ιστορικής συνείδησης. Ο πρόσφυγας που έχει χάσει όλα τα δικαιώματά του, κι όμως σταματά να επιθυμεί την με κάθε κόστος αφομοίωσή του σε μια νέα εθνική ταυτότητα έτσι ώστε να μελετά την κατάστασή του με διαύγεια, λαμβάνει, ως αντάλλαγμα για την κάποια αντιδημοφιλία του, ένα ανεκτίμητο πλεονέκτημα: «Γι' αυτόν η ιστορία δεν είναι πλέον ένα κλειστό βιβλίο και η πολιτική παύει να είναι το προνόμιο των μη Εβραίων. Γνωρίζει ότι ο διωγμός των Εβραίων στην Ευρώπη ακολουθήθηκε αμέσως από το διωγμό της πλειοψηφίας των ευρωπαϊκών λαών. Οι πρόσφυγες που εκδιώχθηκαν από τη μια χώρα στην άλλη, εκπροσωπούσαν την πρωτοπορία του λαού τους». Αξίζει να αναλογιστεί κανείς την έννοια αυτής της ανάλυσης, που σήμερα, ακριβώς πέντε χρόνια αργότερα, δεν έχει χάσει τίποτα από την επικαιρότητά της. Όχι μόνο το πρόβλημα αναδύεται με την ίδια επείγουσα μορφή, τόσο στην Ευρώπη όσο και αλλού, αλλά επίσης, στο πλαίσιο της αναπόδραστης παρακμής του εθνικού κράτους και της γενικής διάβρωσης των παραδοσιακών νομικών-πολιτικών κατηγοριών, ο πρόσφυγας είναι ίσως η μόνη πιθανή φιγούρα του λαού στις μέρες μας. Τουλάχιστον μέχρι που η διαδικασία της διάλυσης του έθνους-κράτους και της κυριαρχίας του να φθάσει στο τέλος της, ο πρόσφυγας είναι η μόνη κατηγορία όπου είναι δυνατόν σήμερα να γίνονται αντιληπτές οι μορφές και τα όρια της πολιτικής κοινότητας του μέλλοντος. Και μάλιστα, ίσως αν θέλουμε να είμαστε στο ύψος μας ως προς τα απόλυτα καινούρια καθήκοντα που έχουμε μπροστά μας, πρέπει να εγκαταλείψουμε χωρίς δισταγμό τις βασικές έννοιες στις οποίες γινόταν η παρουσίαση των πολιτικών υποκειμένων μέχρι τώρα (άνθρωπος και πολίτης με τα δικαιώματά του, αλλά επίσης ο κυρίαρχος λαός, ο εργάτης κ.λπ.) και να ανοικοδομήσουμε την πολιτική μας φιλοσοφία αρχίζοντας μ' αυτή τη μοναδική φιγούρα.

2. Η πρώτη εμφάνιση των προσφύγων ως μαζικού φαινομένου, έγινε κατά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν επήλθε η κατάρρευση της ρωσικής, αυστρουγγρικής και οθωμανικής αυτοκρατορίας και, η νέα τάξη που δημιουργήθηκε από τις συνθήκες της ειρήνης, διατάραξε βαθιά τη δημογραφική και εδαφική δομή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Σε λίγο μόνο καιρό, ενάμισι εκατομμύριο Λευκορώσοι, 700.000 Αρμένιοι, 500.000 Βούλγαροι, ένα εκατομμύριο Έλληνες και εκατοντάδες χιλιάδες Γερμανοί, Ούγγροι και Ρουμάνοι άφησαν τις χώρες τους και πήγαν αλλού. Σ' αυτές τις μάζες σε κίνηση πρέπει να προστεθεί η εκρηκτική κατάσταση που καθορίστηκε από το γεγονός ότι τα νέα κράτη που δημιουργήθηκαν με τις συνθήκες ειρήνης πάνω στο μοντέλο του έθνους-κράτους (για παράδειγμα, στη Γιουγκοσλαβία και την Τσεχοσλοβακία), περίπου το 30% των πληθυσμών ήταν μειοψηφίες που έπρεπε να προστατευθούν από μια σειρά διεθνών συνθηκών (τις ονομασθείσες Συνθήκες Μειοψηφιών), που πολύ συχνά παρέμεναν νεκρό γράμμα. Λίγα χρόνια αργότερα, οι ρατσιστικοί νόμοι στη Γερμανία και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ισπανία, δημιούργησαν νέες φάλαγγες προσφύγων σε όλη την Ευρώπη. Έχουμε συνηθίσει να ξεχωρίζουμε μεταξύ των απάτριδων ανθρώπων χωρίς κράτος και των προσφύγων, αλλά αυτή η διάκριση, τώρα όπως και τότε, δεν είναι απλή όπως μπορεί να φαίνεται από πρώτη ματιά. Από την αρχή, πολλοί πρόσφυγες που ήταν τεχνικά απάτριδες, προτίμησαν να γίνουν τέτοιοι παρά να επιστρέψουν στην πατρίδα τους (αυτή είναι η περίπτωση των Πολωνών και Ρου-

Ημερολόγιο Η μεγάλη Έξοδος

Απο την έκθεση στη Κωνσταντινούπολη *Το μέλλον της δημοκρατίας 2005*
Curator: Ali Akay

μάνων Εβραίων που ήταν στη Γαλλία ή τη Γερμανία κατά το τέλος του πολέμου ή σήμερα των θυμάτων πολιτικής δίωξης καθώς και αυτών που η επιστροφή στην πατρίδα τους θα σήμαινε αδυναμία επιβίωσης). Από την άλλη μεριά, οι Ρώσοι, Αρμένιοι και Ούγγροι πρόσφυγες αμέσως αποεθνικοποιήθηκαν από τη νέα σοβιετική ή τουρκική κυβέρνηση κλπ. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι με σημείο εκκίνησης την περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, πολλά ευρωπαϊκά κράτη άρχισαν να εισάγουν νόμους που επέτρεπαν στους ίδιους τους πολίτες να ξεριζωθούν και να αποεθνικοποιηθούν. Η πρώτη ήταν η Γαλλία, το 1915, και επρόκειτο για τους ντόπιους πολίτες «εχθρικής» προέλευσης. Το 1922, το παράδειγμα το ακολούθησε το Βέλγιο, που ανέστειλε την πολιτότητα ανθρώπων που είχαν διαπράξει «αντεθνικές» πράξεις κατά τη διάρκεια του πολέμου. Το 1926 το φασιστικό καθεστώς στην Ιταλία πέρασε έναν παρόμοιο νόμο, που αφορούσε τους πολίτες που είχαν αποδειχθεί «ανάξιοι της ιταλικής πολιτότητας», το 1933 ήταν η σειρά της Αυστρίας και λοιπά, μέχρι το 1935 όπου οι νόμοι της Νυρεμβέργης χώριζαν τους Γερμανούς πολίτες σε πλήρεις πολίτες και πολίτες χωρίς πολιτικά δικαιώματα. Αυτοί οι νόμοι - και οι μάζες ανιθαγενών ανθρώπων που ακολούθησαν - σημειώνουν μια αποφασιστική καμπή στη ζωή του σύγχρονου έθνους-κράτους και της οριστικής χειραφέτησης από τις απλοϊκές έννοιες του «λαού» και του «πολίτη».

Δεν είναι εδώ ο χώρος να εξετάσουμε την ιστορία των διαφόρων διεθνών επιτροπών μέσα από τις οποίες κράτη, η Εταιρεία των Εθνών και αργότερα τα Ηνωμένα Έθνη προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των προσφύγων - από το Γραφείο Nansen για τους Ρώσους και Αρμένιους πρόσφυγες (1921) έως την Υπάτη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες από τη Γερμανία (1936), τη Διακυβερνητική Επιτροπή για τους Πρόσφυγες (1938) και τη Διεθνή Οργάνωση Προσφύγων των Ηνωμένων Εθνών (1946) - που η δραστηριότητά της, σύμφωνα με το καταστατικό, είχε μόνο «ανθρωπιστικό και κοινωνικό», όχι πολιτικό, χαρακτήρα. Το βασικό ζήτημα είναι ότι κάθε φορά που οι πρόσφυγες δεν αποτελούν πλέον ατομικές περιπτώσεις, αλλά μάλλον ένα μαζικό φαινόμενο (όπως συνέβη μεταξύ των δύο πολέμων, και συνέβη τώρα επίσης), τόσο αυτές οι οργανώσεις όσο και τα κράτη έχουν αποδείξει, παρά τις επίσημες επικλήσεις στα αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα του ανθρώπου, ότι ήταν τελείως ανί-

κανες όχι μόνο να επιλύσουν το πρόβλημα, αλλά επίσης έστω να το αντιμετωπίσουν επαρκώς. Μ' αυτό τον τρόπο το όλο ζήτημα μεταφέρθηκε στα χέρια της αστυνομίας και των ανθρωπιστικών οργανώσεων.

«Λόγοι ανικανότητας»

3. Οι λόγοι αυτής της ανικανότητας δεν είναι μόνο ο εγωισμός και η τύφλα των γραφειοκρατικών μηχανισμών, αλλά οι ίδιες οι βασικές έννοιες που ρυθμίζουν την καταγραφή του ιθαγενούς (δηλαδή, της ζωής) στη νομική τάξη του έθνους-κράτους. Η Χάνα Άρεντ πτοφόρησε το 5ο κεφάλαιο του βιβλίου της *Ιμπεριαλισμός, του αφιερωμένου στο ζήτημα των προσφύγων*, «Η παρακμή του Έθνους Κράτους και το τέλος των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου». Αυτή η διατύπωση που συνδέει αδιάσπαστα τη μοίρα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με το σύγχρονο εθνικό κράτος, έτσι ώστε το τέλος του τελευταίου αναγκαία σημαίνει τη βαθμιαία έκλειψη των πρώτων - πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη. Το παράδοξο εδώ είναι ότι ακριβώς η φιγούρα που έπρεπε πρωτίστως να ενσαρκώνει τα δικαιώματα του ανθρώπου, ο πρόσφυγας, συνιστά αντίθετα μια ριζική κρίση αυτής της έννοιας. «Η έννοια των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», γράφει η Άρεντ, «βασισμένη στην υποτιθέμενη ύπαρξη καθεαυτή ενός ανθρώπινου πλάσματος, έγινε ερείπια μόλις αυτοί που την υποστήριζαν βρέθηκαν για πρώτη φορά μπροστά σε ανθρώπους που είχαν χάσει κάθε άλλη ιδιαίτερη ιδιότητα και δεσμό, εκτός από το απλό γεγονός ότι ήταν άνθρωποι». Στο σύστημα του έθνους-κράτους, τα ενομομαζόμενα ιερά και αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα του ανθρώπου αποδεικνύονται τελείως απροσπάτητα την ίδια τη στιγμή

που δεν είναι πλέον δυνατό να χαρακτηρισθούν ως δικαιώματα πολιτών ενός κράτους. Αυτό εμπεριέχεται, αν το σκεφτεί κανείς, στη διφορούμενη διατύπωση του ίδιου του τίτλου της Διακήρυξης του 1789, Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, όπου είναι ασαφές εάν οι δύο όροι εκφράζουν δύο πραγματικότητες, ή εάν αντίθετα δημιουργούν μία ενότητα, όπου, ο δεύτερος όρος, στην πραγματικότητα, εμπεριέχεται στον πρώτο. Ό,τι δεν υπάρχει αυτόνομος χώρος μέσα στην πολιτική τάξη του έθνους-κράτους για κάτι σαν τον καθαρό άνθρωπο καθεαυτόν, γίνεται φανερό, τουλάχιστον, από το γεγονός ότι ακόμα και στις καλύτερες περιπτώσεις, το καθεστώς του πρόσφυγα πάντα θεωρείται προσωρινή συνθήκη που πρέπει να οδηγήσει είτε στην παροχή πολιτότητας είτε στον επαναπατρισμό. Είναι ασύλληπτο από το νόμο του έθνους-κράτους ένα καθεστώς διαρκείας για τον ίδιο τον άνθρωπο.

4. Είναι καιρός να σταματήσουμε να θεωρούμε τις Διακηρύξεις Δικαιωμάτων από το 1789 έως σήμερα σαν να ήταν προκηρύξεις αιώνων, υπεράνω του νόμου αείων που δεσμεύουν τους νομοθέτες να τις σέβονται και καιρός να τις εξετάσουμε, αντίθετα, με βάση την πραγματική λειτουργία τους στο σύγχρονο κράτος. Στην πραγματικότητα, τα δικαιώματα του Ανθρώπου εκπροσωπούν πάνω απ' όλα την πρωτότυπη μορφή της εγχάραξης της γυμνής φυσικής ζωής στην νομική-πολιτική τάξη του έθνους-κράτους. Αυτή η γυμνή ζωή (το ανθρώπινο πλάσμα) που στο ancien regime (παλιό καθεστώς) ανήκε στο Θεό και στον κλασικό κόσμο ήταν καθαρά ξεχωριστή (ως ζωή) από την πολιτική ζωή (βίος), καταλαμβάνει τώρα το κέντρο της σκηνής στα ενδιαφέροντα του κράτους και γίνεται, ας πούμε, το επίγειο θεμέλιό του. Το έθνος κράτος σημαίνει μια κατάσταση που κάνει τη γέννηση (δηλαδή, της γυμνής ανθρώπινης ζωής) θεμέλιο της δικής του κυριαρχίας. Αυτή είναι η έννοια (καθόλου κρυμμένη) των πρώτων τριών άρθρων της Διακήρυξης του 1789: μόνο επειδή έγραψε το στοιχείο της γέννησης στον πυρήνα κάθε πολιτικής ένωσης (άρθρο 1 και 2) μπορούσε να δέσει γερά (στο άρθρο 3) την αρχή της κυριαρχίας στο έθνος (σύμφωνα με την ετυμολογία, το natio αρχικά σήμαινε απλά «γέννηση»). Το φανταστικό στοιχείο που περιλαμβάνεται εδώ είναι ότι η γέννηση αμέσως γίνεται έθνος (natio) έτσι ώστε

να μην μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ των δύο στιγμών. Τα δικαιώματα, δηλαδή, αποδίδονται στον άνθρωπο μόνο στο βαθμό κατά τον οποίο αυτός αποτελεί την αμέσως εξαφανιζόμενη προϋπόθεση (μάλιστα, ποτέ δεν πρέπει να εμφανίζεται απλώς ως άνθρωπος) του πολίτη.

5. Αν στο σύστημα του έθνους-κράτους ο πρόσφυγας αποτελεί ένα τόσο ανησυχητικό στοιχείο, αυτό συμβαίνει πάνω απ' όλα επειδή, σπάζοντας την ταυτότητα μεταξύ του ανθρώπου και του πολίτη, μεταξύ της γέννησης και της εθνικότητας, ο πρόσφυγας θέτει σε κρίση το αρχικό φανταστικό στοιχείο της κυριαρχίας. Μεμονωμένες εξαιρέσεις στην αρχή αυτή υπήρξαν πάντα, φυσικά: η πρωτοτυπία της εποχής μας όμως, που απειλεί τα ίδια τα θεμέλια του έθνους-κράτους, είναι ότι αυξάνονται τα κομμάτια της ανθρωπότητας που δεν μπορούν πλέον να εκπροσωπηθούν μέσα σ' αυτήν. Γι' αυτό το λόγο - δηλαδή, στο βαθμό που ο πρόσφυγας αποσυνδέει την παλιά τριάδα κράτος/έθνος/έδαφος - αυτή η επιφανειακά περιθωριακή φιγούρα μάλλον χρειάζεται να θεωρείται η κεντρική φιγούρα της πολιτικής μας ιστορίας. Καλό είναι να μην ξεχνιέται ότι τα πρώτα στρατόπεδα στην Ευρώπη χτίστηκαν ως τόποι ελέγχου των προσφύγων, και ότι η εξέλιξη στον τομέα αυτόν, - τα στρατόπεδα κράτησης, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τα στρατόπεδα εξόντωσης - είναι πραγματικές παραφιάδες τους. Ένας από τους λίγους κανόνες που οι ναζί πούσαν προσεκτικά στην πορεία της «τελικής λύσης» ήταν ότι μετά την πλήρη αποεθνικοποίηση των εβραίων και των τσιγγάνων (ακόμα αυτήν του πολίτη δεύτερης κατηγορίας που τους αποδόθηκε μετά τους νόμους της Νυρεμβέργης) μπορούσαν να σταλούν στα στρατόπεδα εξόντωσης. Όταν τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι πλέον τα δικαιώματα του πολίτη, τότε αυτός είναι πραγματικά ιερός, με την έννοια που είχε ο όρος στο αρχαϊκό ρωμαϊκό δίκαιο: προορισμένος να πεθάνει.

Η έννοια του πρόσφυγα και τα «Δικαιώματα του ανθρώπου»

6. Είναι απαραίτητο να διαχωριστεί αποφασιστικά η έννοια του πρόσφυγα απ' αυτήν των «Δικαιωμάτων του ανθρώπου» και να πάψει να θεωρείται το δικαίωμα στο άσυλο (που έτσι κι αλλιώς περιορίζεται δραστικά στη νομοθεσία των ευρωπαϊκών κρατών) ως η νομολογική κατηγορία στην οποία πρέπει να ενταχθεί το φαινόμενο (μια ματιά στο πρόσφατο Test sul diritto d'asilo του A. Heller δείχνει ότι σήμερα αυτό μπορεί να οδηγήσει μόνο σε αποκρουστική σύγχυση). Ο πρόσφυγας πρέπει να θεωρείται αυτό που είναι, δηλαδή, τίποτα λιγότερο από μια έννοια των συνόρων, που αμφισβητεί ριζικά τις αρχές του έθνους κράτους και, συγχρόνως, βοηθά να καθαριστεί το πεδίο από μια ανανέωση των κατηγοριών, που δεν μπορεί να αργοπορεί πλέον. Στο μεταξύ, το φαινόμενο της ονομαζόμενης παράνομης μετανάστευσης στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έχει προσλάβει (και θα συνεχίσει να αυξάνεται τα ερχόμενα χρόνια, με την πρόβλεψη για 20 εκατομμύρια μετανάστες από τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης) χαρακτηριστικά και διαστάσεις τέτοια ώστε να δικαιολογούν πλήρως αυτή την επανάσταση στην προοπτική. Αυτό με το οποίο βρίσκονται αντιμέτωπα τα βιομηχανοποιημένα κράτη σήμερα είναι μια μάζα μη-πολιτών, μακρόχρονης διαμονής, που ούτε μπορούν ούτε θέλουν να λάβουν την πολιτικότητα ή να επαναπαριστούν. Συχνά αυτοί οι μη-πολίτες έχουν μια εθνικότητα προέλευσης, αλλά στο βαθμό που προτιμούν να μην κάνουν χρήση της προστασίας του κράτους τους, είναι, ως πρόσφυγες, «χωρίς κράτος ντε φάκτο». Γι' αυτούς τους μη πολίτες κατοίκους, ο T. Hammar δημιούργησε το νεολογισμό denizens που έχει το πλεονέκτημα να δείχνει ότι η έννοια πολίτης δεν είναι πλέον επαρκής για να περιγράψει την κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα των σύγχρονων κρατών. Από την άλλη μεριά, οι πολίτες των ανεπτυγμένων βιομηχανικών κρατών (τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη) εκδηλώνουν, με την αυξανόμενη εγκατάλειψη των κωδικοποιημένων στοιχείων της πολιτικής συμμετοχής, μια φανερό τάση μεταμόρ-

φωσης τους σε denizens, προσαρμοζόμενοι με τη γνωστή αρχή ότι η ουσιαστική αφομοίωση, όταν υπάρχουν επίσημες διαφορές, ερεθίζει το μίσος και την αδιαλλαξία που θα αυξήσει τις ξενόφοβες αντιδράσεις και τις αμυντικές κινητοποιήσεις.

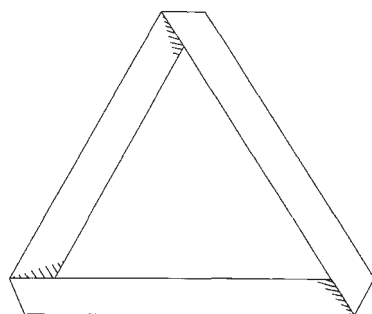
7. Πριν ξανανοιξουν τα στρατόπεδα εξόντωσης στην Ευρώπη (κάτι που αρχίζει ήδη να συμβαίνει), τα έθνη-κράτη πρέπει να βρουν το θάρρος να αμφισβητήσουν την ίδια την αρχή της καταγραφής της ιθαγένειας και την τριάδα κράτος/έθνος/έδαφος που βασίζεται σ' αυτήν. Αρκεί εδώ να προτείνουμε μια πιθανή κατεύθυνση. Όπως είναι πολύ γνωστό, μια από τις επιλογές που εξετάζεται για το ζήτημα της Ιερουσαλήμ είναι να γίνει η πρωτεύουσα δύο διαφορετικών κρατών, ταυτόχρονα και χωρίς εδαφικές διαιρέσεις. Η παραδοξότητα της συνθήκης της αμοιβαίας εξωεδαφικότητας (ή καλύτερα, της α-εδαφικότητας) που θα συνεπαγόταν κάτι τέτοιο, θα μπορούσε να γενικευθεί ως μοντέλο νέων διεθνών σχέσεων. Αντί για δύο εθνικά κράτη που να χωρίζονται με αβέβαια και απειλητικά σύνορα, μπορεί κανείς να φαντασθεί δύο πολιτικές κοινότητες που κατοικούν στην ίδια περιοχή και βρίσκονται ανοιχτές η μια προς την άλλη, που χωρίζονται μεταξύ τους από μια σειρά αμοιβαίων εξωεδαφικοτήτων, όπου η καθοδηγητική έννοια δεν θα ήταν πια το ius του πολίτη αλλά μάλλον το refugium του ατόμου. Με μια παρόμοια έννοια, μπορούσαμε να βλέπουμε την Ευρώπη όχι ως μια απίθανη «Ευρώπη των εθνών», οι καταστροφικές επιδράσεις της οποίας μπορούν ήδη να προβλεφθούν για το εγγύς μέλλον, αλλά ως έναν α-εδαφικό ή εξωεδαφικό χώρο όπου όλοι οι κάτοικοι των ευρωπαϊκών κρατών (πολίτες και μη-πολίτες) θα ήταν σε θέση να φεύγουν ή να καταφεύγουν, και το καθεστώς του Ευρωπαίου θα σήμαινε τον πολίτη-σε-έξοδο (προφανώς και τον αμετακίνητο). Ο ευρωπαϊκός χώρος θα αποτελούσε έτσι ένα αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ γέννησης και έθνους, όπου η παλιά έννοια του λαού (που, όπως είναι πολύ γνωστό, βρίσκεται πάντα σε μειοψηφία) θα μπορεί ξανά να βρει μια πολιτική αίσθηση με την αποφασιστική αντίθεσή του στην έννοια του έθνους (που μέχρι τώρα την έχει κακώς υφαρπάξει). Αυτός ο χώρος δεν θα συνέπιπτε με καμιά ομοιογενή εθνική περιοχή, ούτε με το τοπογραφικό άθροισμά τους, αλλά θα επενεργούσε σ' αυτές τις περιοχές, θα άνοιγε τρύπες σ' αυτές και θα τις διαίρει σε τοπολογικά όμοια σ' ένα Leiden jar or in a Moebius strip* όπου το εξωτερικό και το εσωτερικό είναι απροσδιόριστα. Σ' αυτό το νέο χώρο, οι ευρωπαϊκές πόλεις, μπαίνοντας σε μια σχέση αμοιβαίας εξωεδαφικότητας, θα επανακαλύπταν τον αρχαίο χαρακτήρα τους ως πόλεις του κόσμου. Σήμερα, σε ένα είδος ουδέτερης ζώνης (no man's land) μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ, υπάρχουν 425 Παλαιστίνιοι που εκδιώχθηκαν από το κράτος του Ισραήλ. Σύμφωνα με την πρόταση της Χά-να Άρνεντ, αυτοί οι άνθρωποι αποτελούν «την πρωτοπορία του λαού τους». Αλλά αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα, ή μόνο, ότι μπορεί να αποτελέσουν τον αρχικό πυρήνα του μελλοντικού εθνικού κράτους, που μπορούσε πιθανώς να επιλύσει το παλαιστινιακό ζήτημα τόσο ανεπαρκώς όπως το Ισραήλ έχει επιλύσει το εβραϊκό ζήτημα. Μάλλον, η ουδέτερη ζώνη όπου έχουν βρει καταφύγιο έχει επιδράσει στην επικράτεια του κράτους του Ισραήλ, ανοίγοντας τρύπες σ' αυτήν και αλλοιώνοντάς την με τέτοιον τρόπο ώστε η εικόνα αυτού του χιονοσκέπαστου λόφου έχει γίνει περισσότερο εσωτερικό τμήμα αυτής της επικράτειας από κάθε άλλη περιοχή του Ισραήλ του Heretz. Η πολιτική επιβίωση του ανθρώπου σήμερα, μπορεί να συλληφθεί μόνο σε μια γη όπου οι χώροι των κρατών θα έχουν γίνει διάτρητοι και θα έχουν παραμορφωθεί τοπολογικά, και ο πολίτης θα έχει μπει να αναγνωρίζει τον πρόσφυγα που είναι αυτός ο ίδιος.

* Ο Giorgio Agamben είναι Καθηγητής Αισθητικής στο Πανεπιστήμιο της Βερόνα,

www.egs.edu/faculty/agamben/agamben-we-refugees.html

* Η ταινία του Μέμπιους (Moebius strip)

Είναι ένα από τα σχήματα που μελετήθηκε από τον Λακάν στη χρήση που κάνει από την ΤΟΠΟΛΟΓΙΑ. Είναι ένα τρισδιάστατο σχήμα που μπορεί να φτιαχτεί αν πάρουμε ένα μακρόστενο ορθογώνιο και το στρίψουμε μια φορά πριν ενώσουμε τις άκρες μεταξύ τους. Το αποτέλεσμα είναι ένα σχήμα που υπερβαίνει τον κανονικό Ευκλείδειο τρόπο παρουσίασης του χώρου γιατί φαίνεται να έχει δύο πλευρές αλλά στην πραγματικότητα έχει μόνο μία (και μόνο μία άκρη). Σε κάθε συγκεκριμένο σημείο οι δύο πλευρές μπορεί να διακρίνονται καθαρά αλλά όταν προχωρά κανείς στην εξέταση όλης της ταινίας γίνεται καθαρό ότι είναι συνεχόμενες. Οι δύο πλευρές ξεχωρίζουν μόνο από τη διάσταση του χρόνου, του χρόνου που χρειάζεται για να προχωρήσει κανείς σε όλο το μήκος της ταινίας.

Μετανάστευση, ρατσισμός και ξενοφοβία στη Γερμανία

Του Mario Peucker *

Το κείμενο αυτό αναλύει τις τελευταίες εξελίξεις και τάσεις στη Γερμανία γύρω από τα ζητήματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, κυρίως, αλλά όχι μόνο, ενάντια σε μετανάστες. Επίσης, εξετάζει τις τελευταίες απόπειρες να εισαχθεί, επιτέλους, το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων, με δεδομένο ότι στη Γερμανία έχουν επιβληθεί κυρώσεις για την αποτυχία να εντάξουν αυτές τις οδηγίες της ΕΕ στο νομοθετικό της πλαίσιο. Τέλος, παρουσιάζει τα πορίσματα από διεθνείς εκθέσεις σε σχέση με τη σχολική αποτυχία και τις διακρίσεις εναντίον μεταναστών, ενώ παράλληλα θέτει το κρίσιμο ερώτημα κατά πόσο αυτό αποτελεί έκφραση της αποτυχίας της ισότιμης ένταξης και συμμετοχής των μεταναστών.

1. Ευρύς δημόσιος και πολιτικός διάλογος για τη δεξιά και ρατσιστική βία

Το δεύτερο μισό του Απριλίου έως και τον Ιούνιο του 2006, τα ζητήματα της ρατσιστικής βίας και της ξενοφοβίας προσέλκυσαν μεγάλο κομμάτι της προσοχής του κοινού, αλλά και της πολιτικής συζήτησης - περισσότερο απ' ό,τι συνήθως και πιθανώς περισσότερο από την εποχή του 2000-2001. Αυτή η μετατόπιση του κοινού και της προσοχής των μέντινι πρόκυψε από ένα πολύ βίαιο επεισόδιο την ημέρα του Πάσχα (16 Απριλίου). Στην πόλη του Πότσταμ (κρατίδιο Βραδεμβούργου, κοντά στο Βερολίνο), ένας 37χρονος Γερμανός αιθιοπικής προέλευσης δέχθηκε βίαιη επίθεση από δύο άτομα και χτυπήθηκε τόσο σκληρά, ώστε τα τραύματά του παραλίγο να του κοστίσουν τη ζωή. Η Αστυνομία και ο Εισαγγελέας συνάγουν ότι το κίνητρο ήταν η ξενοφοβία, λόγω του γεγονότος ότι οι θύτες εκτόξευαν ρατσιστικές ύβρεις εναντίον του θύματος (που καταγράφηκαν από τον τηλεφωνητή του κινητού τηλεφώνου του θύματος).¹ Στην αρχή των ερευνών η Αστυνομία κατέταξε το έγκλημα ως «απόπειρα φόνου», αλλά αυτό άλλαξε κατά τη διάρκεια των ερευνών σε «βαριά σωματική βλάβη». Στο μεταξύ, δύο άτομα συνελήφθησαν ως ύποπτοι, αλλά απελευθερώθηκαν ξανά. Και οι δύο αρνούνται τις κατηγορίες. Η αστυνομική έρευνα συνεχίζεται.

Συνήθως η δημόσια προσοχή που ελκύουν τα ρατσιστικά επεισόδια εξαλείφεται μάλλον γρήγορα. Αυτή τη φορά, όμως, τα μέντινι συνέχισαν να αναφέρουν με ένταση το ζήτημα της ρατσιστικής βίας και ξενοφοβίας - όχι μόνο λόγω των σοβαρών τραυματών του θύματος, αλλά επίσης λόγω διαφόρων άλλων παραγόντων. Το αναμενόμενο Μουντιάλ φαίνεται ότι αποτελούσε έναν από αυτούς τους λόγους. Ένας άλλος λόγος ήταν η δημοσίευση της τελευταίας Επίσης Έκθεσης του Ομοσπονδιακού Γραφείου για την Εσωτερική Ασφάλεια, στα τέλη του Μαΐου. Σύμφωνα με αυτή την επίσημη έκθεση, ο αριθμός των κακογραχηματικών ενεργειών και της βίας που προκλήθηκαν από ακροδεξιούς, όπως αναφέρει η Αστυνομία, αυξήθηκε απότομα το 2005 (σχεδόν κατά ένα τρίτο). Επίσης αυξήθηκαν η βία και τα κακογραχημάτα αντισημιτικού χαρακτήρα. Και όμως, ο αριθμός των βίαιων ενεργειών που καταχωρήθηκαν ως «ξενόφοβες» μειώθηκε ελαφρώς.² Επιπλέον, η ρατσιστική επίθεση ενάντια σε έναν αριστερό πολιτικό τουρκικής προέ-

λευσης (μέλος της Γερουσίας του Βερολίνου) που έγινε στα μέσα Μαΐου στο Βερολίνο, συνέβαλε στη συνέχιση του μεγάλου ενδιαφέροντος για ζητήματα ρατσιστικής βίας, από το κοινό και από τα μέντινι. Η πολιτική αντίδραση στη δημόσια συζήτηση για τη ρατσιστική βία και την ξενοφοβία, ήταν πολύπλευρη και εν μέρει αντιφατική. Αντιδρώντας στη συνεχιζόμενη συζήτηση για το υψηλό επίπεδο δεξιού εξτρεμισμού, ξενοφοβίας και ρατσισμού, η κυβέρνηση ανακοίνωσε την πρόθεσή της να συνεχίσει τα ομοσπονδιακά προγράμματα υποστήριξης ενάντια στο δεξιό εξτρεμισμό CIVITAS και ENTIMON με το ίδιο ποσό χρημάτων μετά την εκπνοή των 5ετών προγραμμάτων, που είναι στο τέλος του 2006. Με την ανακοίνωση αυτή η κυβέρνηση εγκατέλειψε τα σχέδιά της να αναδομήσει τα χρηματοδοτικά προγράμματα, μ' έναν τρόπο που θα οδηγούσε σε περικοπές οικονομικών χρη-

ματοδοτήσεων για πρωτοβουλίες ενάντια στο δεξιό εξτρεμισμό (διατηρώντας το επίπεδο της χρηματοδότησης, αλλά ενισχύοντας τον αγώνα ενάντια σε άλλες μορφές εξτρεμισμού, δηλαδή αριστερού εξτρεμισμού, ισλαμικού εξτρεμισμού). Επιπρόσθετα, η συζήτηση για τη συνέχεια αυτών των ομοσπονδιακών προγραμμάτων υποστήριξης, η δημόσια και η πολιτική συζήτηση επίσης, άγγιξε το ρόλο της αστυνομικής δουλειάς στον αγώνα ενάντια στα ακροδεξιά και τα ρατσιστικά κακογραχημάτα. Πολλά ηγετικά πολιτικά πρόσωπα ζήτησαν την ενίσχυση της αστυνομικής δουλειάς ενάντια στη βία και περισσότερο ενεργή για το δεξιό εξτρεμισμό και την ξενοφοβία μέσα στις αστυνομικές δυνάμεις. Πολλοί πολιτικοί ηγέτες από όλα τα δημοκρατικά κόμματα καταδίκασαν δημόσια τη ρατσιστική και ξενοφοβική βία και το δεξιό εξτρεμισμό. Παρά το ότι αυτή η κατακραυγή ήταν πολύ καθαρή, μερικές πολιτικές αντιδράσεις καταδεικνύουν επίσης την τάση της υποβάθμισης των ακροδεξιών και ρατσιστικών απειλών. Η Καγκελάρια Μέρκελ, για παράδειγμα, ενώ πρώτα κάλεσε την κοινωνία να ορθώσει το ανάστημά της ενάντια στην ξενοφοβία, λίγες μέρες αργότερα ανακοίνωσε ότι οι ρατσιστικές απειλές δεν πρέπει να υπερεκτιμώνται. Γενικά μιλώντας, κάποιες πολι-

Απο το βιβλίο Kurnst in Der DDR

τικές δηλώσεις φαίνεται ότι προέρχονται από μια ανυποψία για τη φήμη του συγκεκριμένου κρατιδίου ή της Γερμανίας γενικότερα - ειδικότερα ενόψει του τότε επερχόμενου Παγκόσμιου Κυπέλλου. Το Παγκόσμιο Κύπελλο επέδρασε επίσης στη δημόσια συζήτηση και μ' έναν άλλο τρόπο. Ο πρώην εκπρόσωπος της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, ο Uwe-Karsten Heye και νυν πρόεδρος της εθνικής οργάνωσης εναντίον του ρατσισμού Gesicht zeigen, είχε συμβουλευτεί τους οπαδούς «ενός άλλου χρώματος» να μην πηγαίνουν σε ορισμένες περιοχές της Ανατολικής Γερμανίας (κυρίως μικρές και μεσαιές επαρχιακές πόλεις). Μπορεί «να μην βγουν από εκεί ζωντανοί!» είχε προσθέσει ο Heye. Αυτές οι προειδοποιήσεις για απαγορευμένες περιοχές, ενίσχυσαν τον περτωτό διάλογο για το ρατσισμό και την ξενοφοβία - με ιδιαίτερη επικέντρωση στην Ανατολική Γερμανία και την απειλή ιδιαίτερα για τους έγχρωμους. Πολλοί πολιτικοί απέρριψαν την πρόβλεψη του Heye, παρά όλα αυτά πολλοί ηγετικοί πολιτικοί (ιδιαίτερα αριστεροί, πράσινοι και κάποιοι σοσιαλδημοκράτες) και εκπρόσωποι οργάνωσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μεταναστών, εξέφρασαν την ικανοποίησή τους και επαίνασαν τον Heye που έδωσε το έναυσμα για έναν υπεραρροπορημένο διάλογο για τις ρατσιστικές αυτές απειλές σε συγκεκριμένες περιοχές. Δύο ημέρες μόνο πριν την

έναρξη του Παγκοσμίου Κυπέλλου, δύο ΜΚΟ εξέδωσαν «συστάσεις για προφυλάξεις για πιθανά θύματα ρατσιστικών επιθέσεων» (www.prevent-racist-attack.org) ιδιαίτερα αφιερωμένες στους επισκέπτες του Μουντιάλ με σκοπό δέρμα.

2. Νέα προσπάθεια εισαγωγής «Γενικού Νόμου Ίσης Μεταχείρισης», με σκοπό τη μεταφορά των οδηγιών της ΕΕ για την Ισότιπη

Στις αρχές του Μάη του 2006, η νέα ομοσπονδιακή κυβέρνηση (από τα τέλη του 2005, τα δύο κύρια κόμματα, οι Συντηρητικοί και οι Σοσιαλδημοκράτες) παρουσίασαν ένα νέο νομοσχέδιο, το «Γενικό Νόμο Ίσης Μεταχείρισης», με σκοπό να μεταφέρουν τις οδηγίες για την ισότητα της ΕΕ (περιλαμβανομένων των 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ). Το περιεχόμενο του νομοσχεδίου ξεπερνά τα ελάχιστα επίπεδα που απαιτούνται από τις οδηγίες της ΕΕ - κυρίως με την εφαρμογή νομικών προνοιών ενάντια στις διακρίσεις με βάση τη θρησκεία ή τη πίστη, την αναπηρία, την ηλικία ή το σεξουαλικό προσανατολισμό, όχι μόνο στη σφαίρα του εργατικού δικαίου, αλλά επίσης του αστικού κώδικα (π.χ. πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες). Εντούτοις, ο νόμος φαίνεται να έχει και σημαντικές ελλείψεις: άνηση μεταχείριση αναφορικά με την πρόσβαση στην κατοικία, για παράδειγμα, που μπορεί να παραμείνει νόμιμη αν εξυπηρετεί το σκοπό της εγκαθίδρυσης ή διατήρησης κοινωνικά σταθερών δομών κατοικίας και ένα ισορροπημένο μίγμα αναφορικά με την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σύνθεση μιας γειτονιάς. Οι νομικοί εμπειρογνώμονες και οι οργανώσεις εναντίον των διακρίσεων έχουν υποστηρίξει ότι αυτό φαίνεται να αποκλίνει από τη συμμόρφωση προς τις οδηγίες της ΕΕ.

Ο Γενικός Νόμος της Ίσης Μεταχείρισης ψηφίστηκε στις 18 Αυγούστου του 2006. Η αριστερή αντιπολίτευση, το κυβερνών Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και τα συνδικάτα εξέφρασαν την ικανοποίησή τους γι' αυτές τις νέες ρυθμίσεις. Και όμως, δεν αποτελεί έκπληξη ότι οι Φιλελεύθεροι (FDP), που είναι στην αντιπολίτευση και οι εκπρόσωποι των ενώσεων των εργοδοτών απέρριψαν με έμφαση τις πρόνοιες εναντίον των διακρίσεων - όπως το είχαν κάνει και με πολλά άλλα νομοσχέδια εναντίον των διακρίσεων προηγουμένως, που είχαν εισαχθεί από την κοκκινο-πράσινη κυβέρνηση, για τη θεσμοθέτηση των εκκρεμών οδηγιών της ΕΕ.

3. Μειονεκτική κατάσταση και διακρίσεις εναντίον των νέων μεταναστών στην εκπαίδευση: αποτυχία της ένταξης;

Από τα μέσα του Μάη του 2006, οπότε ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε τα αποτελέσματα της ειδικής ανάλυσης της μελέτης ΠΙΖΑ 2003 με επίκεντρο στην εκπαιδευτική επιτυχία των μεταναστών μαθητών, η προβληματική κατάσταση των μεταναστών στην εκπαίδευση έτυχε μεγάλης προσοχής από το κοινό και τους πολιτικούς. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν για μια ακόμα φορά τις έντονες ανισότητες μεταξύ των μαθητών που έχουν μεταναστευτική προέλευση (δηλαδή όταν η Γερμανική δεν είναι η μητρική γλώσσα) και αυτών χωρίς μεταναστευτική προέλευση. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, οι απίτες αυτών των ανισοτήτων είναι σύνθετες: η κοινωνική προέλευση των μαθητών παίζει σημαντικό ρόλο και τα ζητήματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση (π.χ. χαμηλού επιπέδου γνώσης της γερμανικής γλώσσας) φαίνεται να χειροτερεύουν περαιτέρω τις εκπαιδευτικές επιδόσεις. Επιπλέον, τα υποστηρικτικά προγράμματα γλώσσας για τους μετανάστες μαθητές με χαμηλότερη επίδοση στα Γερμανικά φαίνονται ανεπαρκή. Αυτή η ανάλυση της έκθεσης της ΠΙΖΑ επίσης καταδεικνύει ότι «θεσμικοί παράγοντες μπορεί να παίζουν ένα ρόλο, μεταξύ των οποίων οι χαμηλοί βαθμοί, οι αποφάσεις για τις ακολουθητέες κατευθύνσεις [και] οι επιδόσεις σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προγράμματα»³. Στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα, οι αποφάσεις κατεύθυνσης λαμβάνονται νωρίς (μετά τον τέταρτο βαθμό), κάτι που αποτιμάται αρνητικά λόγω του γεγονότος ότι αυτό οδηγεί σε υψηλού βαθμού συγκέντρωση των κοινωνικά μειονεκτούντων μαθητών και των μεταναστών μαθητών στη χαμηλότερη εκπαιδευτική βαθμίδα - το σύγχρονο γυμνάσιο - όπου αυτοί οι μαθητές δύσκολα μπορούν να υποστηρίξουν με επιτυχία. Στις αρχές του Ιουνίου, δημοσιεύθηκε στη Γερμανία η πρώτη επίσημη Εθνική Έκθεση για την Εκπαίδευση⁴ από το Κονσόρτσιουμ που έκανε την αναφορά του για την εκπαίδευση, το οποίο είχε επιφορτιστεί μ' αυτό το καθήκον από το διαρκές συνέδριο των υπουργών Παιδείας του Ομοσπονδιακού κράτους (ΚΜΚ) και το Ομοσπονδιακό υπουργείο Εκπαίδευσης και Έρευνας. Αυτή η έκθεση είναι μεγάλης σημασίας για τη γερμανική αναφορά της κατάστασης στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα αυτή των νέων μεταναστών, λόγω του γεγονότος ότι χορηγούνται για πρώτη φορά συνολικά στατιστικά στοιχεία που κατηγοριοποιούνται με βάση το μεταναστευτικό παρελθόν (και όχι μόνο σύμφωνα με την εθνικότητα). Αυτή η έκθεση δεν

Ιταλία, 1997: Ένα σαπιοκάραβο με περισσότερους από 1.500 Αλβανούς καταφτάνει στο Μπάρι, αμέσως μετά την τραπεζική απάτη των «πυραμίδων».

Ημερολόγιο Η μεγάλη έξοδος

επιβεβαιώνει μόνο τις εκπαιδευτικές ανισότητες, αλλά επίσης δείχνει ότι οι διακρίσεις συμβαίνουν σε πολλές εκπαιδευτικές φάσεις και χώρους.

Ο στατιστικός έλεγχος του επιπέδου των επιδόσεων και της σχολικής απόδοσης έδειξε ότι οι πιθανότητες των νέων χωρίς μεταναστευτικό περιβάλλον είναι δύο φορές υψηλότερες απ' ό,τι των νεαρών μεταναστών, ως προς τις ευκαιρίες να βρουν μια κανονική θέση επαγγελματικής κατάρτισης. Επιπλέον, με βάση τη στατιστική ανάλυση, η έκθεση φθάνει στο συμπέρασμα ότι οι δάσκαλοι του δημοτικού βάζουν κατά μέσο όρο χαμηλότερους βαθμούς σε μετανάστες μαθητές - για την ίδια απόδοση - απ' ό,τι σε μαθητές χωρίς μεταναστευτική προέλευση. Η πολύ αποφασιστική σύσταση που κάνουν οι εκπαιδευτικοί του τέταρτου βαθμού για το εάν ο μαθητής ή η μαθήτρια πρέπει να πάει στο γυμνάσιο στον υψηλότερο εκπαιδευτικό βαθμό (κλασικό σχολείο-grammar school) φαίνεται ότι εξαρτάται από (α) τη σχολική απόδοση του μαθητή, (β) την κοινωνική προέλευση (π.χ., το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων) και (γ) από την προέλευση του μαθητή/μαθήτριας και των γονιών τους. Ακόμα κι όταν ελεγχθεί στατιστικά (α) η σχολική επίδοση και (β) η κοινωνική προέλευση, οι μαθητές που οι γονείς τους είναι και οι δύο γεννημένοι στη Γερμανία, έχουν 1.66 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να λάβουν αυτή τη σύσταση για το κλασικό σχολείο από τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς.

Αυτά τα στοιχεία δείχνουν καθαρά τους μηχανισμούς διακρίσεων στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα, σε κρίσιμες φάσεις εκπαιδευτικής μετάβασης.

***Ο Mario Peucker είναι ερευνητής του Γερμανικού Παρατηρητηρίου για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία**

1 Καθώς συνέχιζαν οι έρευνες, τα Ξενοφοβικά κίνητρα των θυτών αμφισβητήθηκαν και πάλι από τον εισαγγελέα.

2 Τα προκαταρκτικά στοιχεία για τα ακροδεξιά και Ξενοφοβικά κακουργήματα κατά το 2006 δείχνουν ισχυρή αύξηση των Ξενοφοβικών κακουργημάτων.

3 ΟΟΣΑ (2006) εκεί όπου επιτυγχάνουν οι μετανάστες φοιτητές. Μια συγκριτική έκθεση επιδόσεων και προσπάθειας στην ΠΙΖΑ Σημείωμα ενημέρωσης του ΟΟΣΑ για τη Γερμανία, που διατίθεται στο: www.oecd.org/dataoecd/52/55/36702054.pdf 4 Μπορεί να αναζητηθεί στο www.bildungsbericht.de 5

«Εγώ, ένας άλλος» ή ο ξένος που ήταν πάντα εδώ

Του Νικόλα Δευτερά*

μό ανάμεσα μας ενός που θεωρείται ως ξένος. Ενδιαφέρον όμως προ-

αναφορά στην λέξη «ξένος»¹ που η κηώ αυτής μας παραπέμπει τόσο στον Διαόσο και στον άλλο Εβραίο φιλόσοφο τον Ιησού - στον οποίο Ιησού τόσο έντεχνα κάνει αναφορά ο Έλιοτ πιο πάνω - δεν μπορεί παρά να κινήσει την προσοχή τόσο των αρχαιολατρών

όσο και αυτών που ταυτίζονται με την Χριστιανική θρησκεία. Το άρθρο αυτό θεωρώντας την αναπόληση που πηγάζει από την λέξη αυτή στα δυο αυτά ζωντανά παραδείγματα ως μια πιθανότητα, λαμβάνει την ευαισθησία αυτή ως ένα έρεισμα για διαλογισμό και ανάλυση.

Η πρώτη ερώτηση που μπορεί να θέσει κάποιος αφορά την σχέση μεταξύ ξένου, μετανάστη η και αλλοδαπού. Δηλαδή ασχολούμαστε με το θέμα του ξένου και όχι με του μετανάστη η αλλοδαπού. Μπορούμε να καθορίσουμε ότι μια πρωταρχική εννοιολογηση της λέξης «ξένος» μπορεί να θεωρηθεί ως να περιλαμβάνει αυτές του «μετανάστη» και «αλλοδαπού». Για παράδειγμα μπορούμε να υποθέσουμε ότι ξένος είναι ένας άνθρωπος από το Πακιστάν, την Κίνα, τις Φιλιππίνες, την Ρουμανία, Ρωσία, Πολωνία η Μολδαβία που ερχόμενος στην Κύπρο λόγω, παραδείγματος χάριν, δυσχερούς διαβίωσης στην χώρα του ορίζεται ως ένας αλλοδαπός μετανάστης (παράνομος ή έκνομος), αφού είναι προερχόμενος από κάπου αλλού και έρχεται στην Κύπρο για να μετοικήσει. Ένας όμως τέτοιος αλλοδαπός μετανάστης είναι ξένος; Ή όντως παύει κάποτε να είναι αυτό; Και αν παύει να είναι ξένος ποια είναι πλέον η σημασία που αποδίδεται στο γεγονός ότι είναι ένας αλλοδαπός μετανάστης;²

Όπως λοιπόν διαφαίνεται από την πρόταση αυτή, οι λέξεις «μετανάστης» και «αλλοδαπός» συγκεκριμενοποιούν ή αλλιώς προτίθενται να ορίσουν το αόριστο του «ξένος». Ένα πρόβλημα που παρατηρούμε από τον ορισμό αυτό είναι ότι οι έννοιες των λέξεων «μετανάστης» και «αλλοδαπός» είναι στενά συνυφασμένες με ιδέες όπως το έθνος και το κράτος. Όπως έχουμε δει πιο πάνω, μετανάστης είναι αυτός που πάει να μετοικήσει απο μια χώρα σε άλλη. Επίσης αλλοδαπός είναι ένας υπήκοος ενός ξένου κράτους. Ωστόσο, ο ξένος, παρά την αρχική έννοια του ως κάποιος «άλλος» από μια άλλη χώρα ή έθνος μπορεί να είναι και ένας «από εμάς», από την χώρα μας, την κοινότητα η ακόμη και την οικογένεια μας. Ξένος επίσης μπορεί και είναι ο ίδιος μας ο εαυτός όπως μας υπενθυμίζει ο Ρεμπώ.³

Ο ξένος λοιπόν είναι κάποιος που δεν περιορίζεται μόνο έξω από τα σύνορα της χώρας μας. Ο ξένος μας είναι κάποιος άγνωστος ανεξάρτητου υπηκοότητας και εθνικότητας. Ο ξένος είναι αυτός ο άλλος που με τον ερχομό του πάντα μας προκαλεί αναστάτωση και λειτουργεί ως το κατ'εξοχήν έρεισμα της α/συνειδητής συσπείρωσης μας σε ένα «εμείς» έναντι του ξένου άλλου. Μπορούμε, για παράδειγμα, να θεωρήσουμε ότι η ταυτοποίηση μας ως Ελληνοκύπριοι γίνεται πλέον αισθητή με τον ερχο-

Όταν ο ξένος πει «Ποιο είναι το νόημα αυτής της πόλης?»
Αγκαλιάζετε όλοι μαζί επειδή αγαπάτε ο ένας τον άλλο?
Τι θα απαντήσετε? «Ότι πλανόμαστε προσπαθώντας να απομυζήσουμε
λεφτά ο ένας από τον άλλο»? η «Αυτή είναι μια κοινότητα»?
Ω ψυχή μου, να είσαι έτοιμη για τον ερχομό του ξένου.
Να είσαι έτοιμη γι'αυτών που ξέρει να κάνει ερωτήσεις.

Τ. Σ. Έλιοτ, Χοροί από «Τον Βράχο»

κάνει αναφορά δεν είναι άλλος απο τον Χριστό ενώ ο Χριστός όπως αναφέρεται στην ορθόδοξη Καινή Διαθήκη είναι αυτός που θα μας πει ότι ο κάθε ξένος που μας ζήτησε φαί η στέγη δεν ήταν κανείς άλλος παρά ο ίδιος. Ο Δίας κατά την αρχαία ελληνική θρησκεία ήταν ο Ξένιος Δίας και η ταυτότητα του αυτή λειτουργούσε δημιουργικά στην ύπαρξη ηθικού χρέους κατά το συναπάντημα ενός Έλληνα με έναν ξένο. Αυτό το ηθικό χρέος ήταν η ένδειξη φιλοξενίας από τον Έλληνα στον ξένο. Πέραν όμως από αυτή την υπενθύμιση μια πολύ ενδιαφέρον θεω-

καλεί το γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου και την ανάμιξη αυτού του άλλου με εμάς, ο χαρακτηρισμός του ως άλλος, ως ξένος, παύει να είναι εν λειτουργία και ο τέως ξένος γίνεται ένας από εμάς.

Πέραν αυτής της περιγραφής τι άλλο μπορούμε να εξάγουμε μέσα από μια περαιτέρω θεώρηση του ξένου; Για τον Έλιοτ, ο ξένος στον οποίο

καίει το γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου και την ανάμιξη αυτού του άλλου με εμάς, ο χαρακτηρισμός του ως άλλος, ως ξένος, παύει να είναι εν λειτουργία και ο τέως ξένος γίνεται ένας από εμάς.

Πέραν όμως από αυτή την υπενθύμιση μια πολύ ενδιαφέρον θεω-
ρηση της ηθικής από τον φιλόσοφο Ρορτυ μας λέει ότι η ηθική προσταγή δεν είναι καμία άλλη παρά η συμπεριληψη στον κύκλο των οικείων προ εμάς, όλο και πιο πολλών ξένων προς αυτόν.⁴
Τι είναι όμως το εμπόδιο στην συμπεριληψη του ξένου στον κύκλο των οικείων; Ποιο είναι το εμπόδιο στο να αντιληφθούμε αυτούς που ονομάζουμε αλλοδαπούς μετανάστες ως ξένους μαζί με την συναφή ηθική προσταγή της ένδειξης φιλοξενίας προς αυτούς; Εδώ είναι που καλούμαστε να κοιτάζουμε την ταύτιση μας με τον εθνικισμό και την διαμόρφωση αυτής της ταύτισης με την άρθρωση σε αυτή στοιχείων της γραμματικής της νέο-φιλελεύθερης έκδοσης του καπιταλισμού.

Ο εθνικισμός βάσει της θεώρησης αυτού από μια μυριάδα φιλοσόφων, δομείται με την κατ' αρχήν ρατσιστική εξαίρεση του άλλου ως εχθρού, ως εγκληματία, τεμπέλη, κλέφτη των θέσεων εργα-

σίας μας κ.τ.λ. Βάσει της δομής της εθνικιστικής φαντασματικής ταυτότητας όπως αυτή τυχάνει ανάλυσης από τον Ζίτσεκ και τον Σταυρακακη⁵ ο ξένος είναι αυτός που από την μια συντηρεί την ταύτιση μας με την (φαντασματική) καθ' όλα «καλή» «συμπαγή» κοινότητα προσφέροντας μας την απάντηση στα προβλήματα που διέπουν την κοινωνία μας. Αλλά όμως, από την άλλη, η δαιμονοποίηση του ξένου ως τον υπεύθυνο για τα κακά που διέπουν την κοινωνία μας με την συνεπακόλουθη καταπίεση του, μαρτυρεί την τερατώδη πλευρά αυτής της φανταστικής ταύτισης.⁶ Ποια όμως η σύνδεση με αυτή την δόμηση της Ελληνοκυπριακής πραγματικότητας όσον αφορά την αντίληψη των μεταναστών;

«Μάλλον, μόνον αυτός που έχει βιώσει την εμπειρία της στέρησης του σπιτιού του μπορεί να προσφέρει φιλοξενία» μας λέει ο Ντουφουμαντέλ.⁷ Όντως η εμπάθεια με κάποιον που βρίσκεται σε μια κατάσταση ανάγκης είναι πιο πιθανή όταν ο μάρτυρας ο ίδιος έχει βρεθεί σε ίδια η παρόμοια κατάσταση. Τι είναι τότε αυτό που σταματά τον Ελληνοκυπριακό λαό, ο ίδιος μάρτυρας του φαινομένου της προσφυγιάς και υλικής στέρησης να προσβάλλει τον ίδιο, από το να δείχνει εμπάθεια με

«Στρατόπεδο συγκέντρωσης» των Βρετανών αποικιοκρατών στον Καράολο, κοντά στην Αμμόχωστο, για Εβραίους που ήθελαν να πάνε στο Ισραήλ.

Απο το αρχείο των American Jewish Joint Distribution Committee

αυτούς τους Ξένους που του κτυπούν την πόρτα ζητώντας δουλειά για μια καλύτερη ζωή; Γιατί κατά την πραγματεία περί της ολοένα και πιο δυσχερούς διαβίωσης των Ελληνοκυπρίων εργαζομένων, οι Ξένοι που έρχονται στην Κύπρο γίνονται τα εθιμοτυπία θύματα θεωρώντας τους υπεύθυνους για την μείωση των μισθών και γενικά συνθηκών εργασίας στην Κύπρο; Ενώ κατά κύριο λόγο μπορούσε κάλλιστα να γίνει ζήτημα για εκμετάλλευση των Ξένων εργατών από τις όποιες επιχειρήσεις που στον βωμό του κέρδους δεν βλέπουν τίποτα παρά την μείωση του κόστους παραγωγής τους; Εν τέλη γιατί, αντιθέτως της ενδελεχούς διεθνιστικής δυνατότητας της αριστερής πραγματείας, οι Ξένοι αυτοί δεν συμπεριλαμβάνονται στον αγώνα κατά του νέο-φιλελεύθερου καταστρεπτικού κύματος; Γιατί ο «Ξένος» έγινε «παράνομος αλλοδαπός μετανάστης»;

Και όντως, η απάντηση κατά την γνώμη του συγγραφέα βρίσκεται στα - πλέον θεληματικά - άδυτα του Ελληνοκυπριακού εθνικισμού που συνυφασμένος με την νεοφιλελεύθερη καπιταλιστική γραμματική ως μια περαιτέρω διαστρεβλωτική διόπτρα, μας κάνει τυφλούς στο γεγονός ότι και εμείς είμαστε ένα αμάλγαμα Ξένων και επιπλέον μας κάνει αδιάφορους, μέχρι και συνεργάτες, στην όλη εκμετάλλευση Ξένων που έρχονται στην Κύπρο καταπατώντας με αυτό τον τρόπο τις όποιες αρχές διέπουν - τουλάχιστον βάση της επίσημης πραγματείας - την κουλτούρα της οποίας υποστηρίζουμε ότι είμαστε συνεχιστές. Τι είναι αυτό που μας κάνει κουφούς και τυφλούς στο ότι και εμείς είμαστε βαρ-βαρ-ροι;

Αυτό που μπορεί να προσφερθεί ως απάντηση - αλλά κατ' ουδέν λόγο ολοκληρωτική, λόγο και μόνο της πολυπλοκότητας της θεωρίας εν σχέσει με την επιτρεπόμενη έκταση της έκθεσης αυτής - είναι ότι ο Ελληνικός εθνικισμός έχοντας ως το κύριο χαρακτηριστικό της πραγματείας του την προαναφερθείσα ταύτιση των Ελληνοκυπρίων με την Ελλάδα, καταστέλλει την ενδογενή διαφορετικότητα της ιδιάζουσας Κυπριακής ταυτότητας και των κοινωνικών προβλημάτων που διέπουν την Ελληνοκυπριακή κοινωνία ως αποτέλεσμα αναδιάρθρωσης της οικονομίας βάση της νέο-φιλελεύθερης πραγματείας, με το να αποδίδει στους μετανάστες την διάβρωση της καθ' όλα καλής και ασφαλούς Ελληνοκυπριακής κοινωνίας και της Ελληνικής ταυτότητας της νήσου. Γιατί όλα αυτά θα αναρωπιόμαστε; Επειδή η ταύτιση των Ελληνοκυπρίων με την συγκεκριμένη εθνικιστική φαντασία έχει ως ακρογωνιαίο λίθο την καταστολή οποιασδήποτε συζήτησης περί της αγνότητας της Κυπριακής ταυτότητας γιατί απλά τέτοια συζήτηση θα την αποδομησει και θα καλέσει το διάβασ της. Με αλλά λόγια «κανείς»⁸ δεν θέλει να παραδεχθεί αλλά ούτε και καν να συζητήσει ότι εμείς ως Κύπριοι μπορεί να είμαστε ένα αμάλγαμα Ελλήνων, Φοινίκων, Αράβων, Περσών, Βενετσιάνων, Φράγκων, Άγγλων, Τούρκων, Αρμένιων κτλ. Γιατί όταν το πράζουμε αυτό, η ίδια η ταύτιση με την εθνικιστική φαντασία θα αποδομηθεί και θα αποκαταστήσει από μια πιθανή υβριδική Κυπριακή. Δηλαδή ο Ξένος είναι ο Κύπριος και η καταστολή του από την ταύτιση με την εθνικιστική φαντασία δημιουργεί αυτό το υπόλοιπο τόσο ως τον κανόνα για την συνέχεια της ταύτισης αυτής όσο και ως ρατσισμό. Η θεώρηση λοιπόν των μεταναστών, από την μια ως αυτούς που μας κλέβουν τις δουλειές λόγω της «αποδοχής» από αυτούς χαμηλότερων ημερομίσθιων και από την άλλη η μη θέληση για την συμπεριληψη τους στο νόμιμο εργατικό δυναμικό της Κύπρου μαζί με την παράδοση κατάστασης της εργοδοτικής τους με χαμηλά ημερομίσθια απλώς συμβάλλει στην φανέρωση της παραδοξότητας του νεοφιλελευθερισμού ως ζωοδόχο στοιχείο της εθνικιστικής ταύτισης. Από την μια δηλαδή η αγορά διατάσσει επιδίωξη όλο και χαμηλότερου κόστους χωρίς καμία κοινωνική υπόληψη με αποτέλεσμα την εργοδοτική από Ελληνοκυπριακές εταιρείες μεταναστών με πολύ χαμηλά ημερομίσθια και από την άλλη η εθνικιστική πραγματεία περιγράφει αυτό το φαινόμενο ως καταστρεπτικό του Ελληνοκυπριακού εργατικού δυναμικού.

Αυτά λοιπόν όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους είμαστε μεν ένα έθνος που η προσφυγιά και ο οικονομική δυσχέρεια δεν είναι άγνωστες, αλλά η εμπάθεια προς τον Ξένο που υποφέρει λείπει. Εάν λοιπόν τολμήσουμε να αντιληφθούμε ότι βάρβαροι είμαστε και εμείς, ότι δηλαδή οι Λαιστρυγόνες και οι Κύκλωπες δεν είναι παρά παράγωγο του κατασταλαμένου που φανερώνεται ως τερατώδες υπόλοιπο, τότε την ταύτιση μας τον εθνικισμό θα την καταλάβουμε επιτέλους ως τον λόγο του πλέον χειρότερου μας πόνου. Μια διάβαση δύσκολη μεν αλλά επίσης και αναζωογονητική αυτών των στοιχείων της κουλτούρας μας - λ.χ. του Χριστού ως Ξένου και του Ξένου Δια - που η πολυκοσμική ηθική τους θα προκαλέσει την αναθεώρηση, από τους Ευρωπαϊούς - και μη - εταίρους, της δυσχερούς αντίληψης που έχουν προς εμάς.

1. «Εγώ, ένας άλλος» είναι απο τον Ρεμπώ, "Letters of the seer".
2. Εδώ ως παράδειγμα μπορεί να θυμηθούμε την περίπτωση μιας οικογένειας μεταναστών από τη Σερβία που η απέλασή της έγινε εν μέσω δριμύτατων διαμαρτυριών από προσφιλείς σε αυτήν Ελληνοκύπριους.
3. Η σημασία αυτού του στίχου του Ρεμπώ αποφαίνεται περισσότερο στη θεώρησή του μέσα στην ψυχαναλυτική θεωρία του Λακάν. Όμως λόγω της έκτασης και του σκοπού αυτής της έκθεσης όσο και λόγω της πολυπλοκότητας της θεωρίας του Λακάν δεν θα αναδιπλωθεί το περιεχόμενό της.
4. Ρόρτυ, 1998 *Truth and Progress* (Cambridge University Press: Cambridge) - Μέρος 2ο και ειδικά το κεφαλαίο 9.
5. Σταυρακάκης, (2006) (I Can't Get No) *Enjoyment: Lacanian Theory and the Analysis of Nationalism* ("Psychoanalysis, Culture and Society"; 2006, 11, pp.144-163) και Σταυρακάκης (1999) *Lacan and the Political* (London: Routledge) 2005.
6. Το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα της δόμησης της εθνικιστικής φαντασίας αποτελεί η Ναζιστική ιδεολογία. Για παραδείγματα και περαιτέρω ανάλυση βλ. Ζιζεκ (1989) *The Sublime object of ideology* (London: Verso), (1993) *Tarrying with the Negative* (Durham: Duke University Press), (1997) *The Plaque of Fantasies* (London: Verso).
7. Ντεριντα και Ντουφουμαντελ (επιμ.) (2000) *On Hospitality* (Stanford University Press: Stanford).
8. Όντως δεν υποστηρίζω ότι το «κανείς» περιλαμβάνει ολοκληρωτικά την ελληνοκυπριακή κοινωνία. Πολλοί είναι αυτοί που διάβηκαν την εθνικιστική φαντασία.

Η ΦΥΛΗ ΜΟΥ ΕΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΕΦΙΚΤΟ

Ο στόμφος εκούρασε σύμφωνοι.
Το θάμπος δυνάστεψε, του λόγου,
ώς τήν παραμόρφωση
Άσχετο πού μέ τούς αστούς μακάρια πιά
παρκμάζει σωστά.
Λένε σέ τόνο χαμηλό εξομολόγησης
- συγγώνη ποιός τάχα δέν πρέπει ν' ακούει τώρα;
Μή διακόπτεις λοιπόν είπαμε σέ τόνο χαμηλό
γιά τή βαθιά πληγή νά λέμε,
άν πρέπει σώνει καί κλά νά λές γιά δαύτην,
κι άς είναι άβυσσο
κι άς είναι από σκοτάδι πιό άρρητη.
Χα...

Μά η φυλή μου εμένα
πού νύχτα μονομαχεί καί μέρα μέ τό ανέφικτο;
καί πού ανηφορίζει;
Κι ακόμα τόν κρανίου τόπο ανήφορο κι ακόμα;
Σε τόνο χαμηλό τί θ' ακουστεί;
Ποιός τάχα δέν πρέπει ν; ακούει τώρα;

Αφήνω πού, αυτό μας έλειπε,
θ' ακούγεται ωσάν ευχαριστώ
στόν εξοχότατο κανάγια.

Έκτωρ Κακναβάτος, «Διήγηση», (1968)

Μετανάστες και μετανάστριες ως σύζυγοι Ελληνοκυπρίων:

ζητήματα κοινωνικής ένταξης και υπηκοότητας

Μικαέλα Σουρουλλά

Η μετανάστευση λόγω γάμου στην Κυπριακή Δημοκρατία αναφέρεται σε γάμους μεταξύ αλλοδαπών και Ελληνοκυπρίων. Καθώς η Κυπριακή Δημοκρατία έχει γίνει πρόσφατα χώρα εισαγωγής μεταναστών με πολύ περιοριστική μεταναστευτική πολιτική που επιτρέπει στους ξένους εργάτες και εργάτριες να μείνουν μόνο για περιορισμένο διάστημα χρόνου, δεν υπάρχει μετανάστευση με σκοπό το γάμο στο πλαίσιο της οικογενειακής συνένωσης, για τους μετανάστες και μετανάστριες που ήδη ζουν στη χώρα και επιλέγουν να παντρευτούν ένα άτομο από τη χώρα προέλευσής τους. Είναι αναγκαίο να ξεκαθαριστούν κάποιοι όροι (δηλ. «δια-συνοριακός γάμος» ή «μεικτός γάμος» «ή διεθνικός γάμος» και «μετανάστες λόγω γάμου») οι οποίοι θα χρησιμοποιηθούν πιο κάτω, καθώς αυτοί οι όροι προέκυψαν από μια εμπειρική μελέτη της συγγραφέως.¹ Στην περίπτωση αυτή, η εθνικότητα των συζύγων θεωρείται ως ένα στοιχείο «διαφοράς» σ' ένα μικτό γάμο μεταξύ αλλοδαπών και Ελληνοκυπρίων που ζουν στην Κύπρο, αφού η εθνικότητα υποτίθεται ότι προκαλεί μια αληθινή επέλαση ταυτοτήτων: γλωσσική, θρησκευτική, πολιτιστική και εθνική. Χρησιμοποιώντας τον όρο «δια-συνοριακός γάμος», τονίζεται ο διεθνικός και δια-κοινωνικός χαρακτήρας αυτού του τύπου της γαμήλιας ένωσης και το μεταναστευτικό της περιεχόμενο.

Η παρούσα συζήτηση συνοπολογίζει τρεις τύπους ευρημάτων της έρευνας: στατιστικά (από τα στοιχεία του πληθυσμού και της μετανάστευσης στις επίσημες δημογραφικές εκθέσεις), ποιοτικά (είκοσι ημι-δομημένες συνεντεύξεις με ξένους και ξένες συζύγους από διεθνικούς γάμους στην Κύπρο) και ποιοτικά (ένα ερευνητικό ερωτηματολόγιο για τις γνώμες, τις αντιλήψεις και τις στάσεις των Ελληνοκυπρίων απέναντι στους μεικτούς γάμους στην Κύπρο n=400). **Τα ευρήματα της κάθε περίπτωσης αποκαλύπτουν πλευρές που σχετίζονται με τη μετανάστευση λόγω γάμου στην Κύπρο:** π.χ. τα ποιοτικά στοιχεία προσέφεραν κάποιας δείκτες, σύμφωνα με τους οποίους η διαδικασία ένταξης των ξένων συζύγων από τις χώρες της ΕΕ και εκτός-ΕΕ (δηλαδή συζύγους με μετανάστευση λόγω γάμου) ακολουθούν διαφορετικά μοντέλα. Μ' αυτή την έννοια, ένας τέτοιος δείκτης είναι δομικός και επιδρά στη διαδικασία ένταξης συνολικά, όπου συμπεριλαμβάνεται: το νομικό καθεστώς των μη ομοσθενών συζύγων που παντρεύτηκαν Κυπρίους/Κύπριες, τις νόμιμες ή μη συνθήκες διαμονής και εργασίας τους και τις δυνατότητες απόκτησης υπηκοότητας στην Κύπρο. Επιπλέον, εκτός από το νομικό καθεστώς, η επιθυμία τους για εγκατάσταση, οι λόγοι που βρίσκονται πίσω από την απόφασή τους να μεταναστεύσουν και το ζήτημα της κοινωνικής ένταξης-κοινωνικού αποκλεισμού και αυτό της αφομοίωσης, επιδρούν στην ένταξη και σ' ένα πιο προσωπικό επίπεδο.

Το τμήμα που ακολουθεί δίνει μια απάντηση στο ερώτημα «Ποιοι είναι οι μετανάστες λόγω γάμου στην Κύπρο και πόσοι είναι;» αναλαμβάνοντας μια ανάλυση των πληθυσμιακών δεδομένων από τις επίσημες στατιστικές για το γάμο, το μεικτό διεθνικό γάμο² και τη μετανάστευση στην Κύπρο.

1. Ανάλυση των στατιστικών δεδομένων για τους μεικτούς διεθνικούς γάμους, το γάμο και τη μετανάστευση στην Κύπρο

Μεικτοί γάμοι που περιλαμβάνουν Κυπρίους. Σε ένα μέσο όρο έτους κατά την περίοδο που εξετάσαμε (δηλαδή μεταξύ των ετών 1989 και 2004), περίπου 351 Κύπριες γυναίκες και 887 Κύπριοι άνδρες δήλωσαν μεικτούς γάμους. Κατά την ίδια περίοδο, 5.625 Κύπριες και 14.207 Κύπριοι, παντρεύτηκαν αλλοδαπούς και αλλοδαπές αντίστοιχα. Η διαφορά είναι 8.582 (43%) γάμοι Κυπρίων ανδρών που παντρεύτηκαν αλλοδαπές. Προφανώς, αυτό δηλώνει ότι οι Κύπριοι επέδειξαν υψηλότερο βαθμό διασυνοριακών γάμων συνολικά - από τους 427 (13% όλων των γάμων που δήλωσαν Κύπριοι άνδρες) ενώσεις γάμου το 1992 (ο χαμηλότερος αριθμός) σε 1.456 (35%) γάμων (ο υψηλότερος αριθμός) το 2004.

Ποσοστό των «εσωτερικών» και «εξωτερικών» γάμων για όλους τους γάμους που αφορούσαν Κύπριους και Κύπριες. Κύπριες γυναίκες και άνδρες, που παντρεύτηκαν κατά τη διάρκεια της συνολικής περιόδου που μελετήθηκε, επέλεξαν Κύπριους και Κύπριες περίπου 73 στις 100 φορές. Κατά τη διάρκεια δέκα έξι ετών, οι Κύπριες και Κύπριοι επέλεξαν να παντρευτούν έναν αλλοδαπό/αλλοδαπή 27 στις 100 περιπτώσεις (σε σύγκριση με 22 της περιόδου 1989-1999). Επίσης κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο για κάθε διασυνοριακό γάμο από τους 100 γάμους που αφορούσαν Κύπριους και Κύπριες, υπήρχαν 10 Κύπριες νέφες και 21 Κύπριοι γαμπροί.

Μεικτοί γάμοι με βάση την εθνικότητα των συζύγων. Ένα ερώτημα προς απάντηση είναι το εξής: Όταν Κύπριες γυναίκες ή Κύπριοι άνδρες παντρεύονται κάποια ή κάποιον που δεν είναι Κύπριος, ποια εθνικότητα επιλέγουν πιο συχνά; Τα πληθυσμιακά στατιστικά δεδομένα που είναι διαθέσιμα για την απάντηση αυτού του ερωτήματος είναι κάπως ανολοκλήρωτα.

Όταν οι Κύπριοι άνδρες έρχονταν σε γαμήλια ένωση με συντρόφους που δεν ήταν Κύπριες, πιο συχνά παντρεύονταν κάποια ρωσικής εθνικότητας. Κατά τη διάρκεια του χρόνου 1994-2004 εγγράφηκαν 1.186 γάμοι με Ρωσίδες νέφες και Κύπριους γαμπρούς.³

Για την περίοδο 1994-2004, κατά μέσο όρο 17% των πολιτικών διασυνοριακών γάμων που αφορούσαν Κύπριους άνδρες, έγιναν με Ρωσίδες και το 14% με Ρουμάνες. Αυτά είναι τα υψηλότερα ποσοστά διασυνοριακών γάμων που αναφέρθηκαν για τους Κύπριους γαμπρούς, για κάθε χρόνο καταγεγραμμένων δεδομένων.⁴ Οι Κύπριοι άνδρες, επίσης, παντρεύονταν με Βρετανίδες, Ελληνίδες και Βουλγάρες πιο συχνά απ' ό,τι με άλλες εθνικότητες (σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα στοιχεία). Έτσι στο σύνολο, το 6% των πολιτικών μεικτών γάμων ήταν με Βρετανίδες, το 11% με Βουλγάρες και το 13% των εκκλησιαστικών γάμων με Ελληνίδες και Βρετανίδες νέφες αντίστοιχα.

Για τα τρία χρόνια (2002, 2003 και 2004) οπότε υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία για την ουκρανική και молδαβική εθνότητα, το υψηλότερο ποσοστό του 20% καταγράφεται με Ουκρανές νέφες. Όσον αφορά το έτος 2004, κυρίως γυναίκες από την πρώην Σοβιετική Ένωση παντρεύτηκαν Κύπριους άνδρες: 18% Ρωσίδες νέφες, 20% Ουκρανές και 12% Μολδαβές νέφες.

Κύπριοι άνδρες παντρεύτηκαν Φιλιππινέζες πιο συχνά απ' ό,τι κάθε άλλη μη-ευρωπαϊκή ή ασιατική εθνικότητα, σύμφωνα με τα στοιχεία κάθε έτους που ήταν καταγεγραμμένα. Κατά μέσο όρο, το ποσοστό αυτού του συνδυασμού ήταν 6%. Υπάρχει μια κατηγορία εθνικοτήτων που κατέγραψαν χαμηλό ποσοστό μεικτών γάμων με Κύπριους άνδρες, που κυμαίνεται από 0,2% (Ιρανές και Ισραηλινές) έως 0,8/1,3% (Γερμανίδες και Αμερικανές) για τους πολιτικούς γάμους.

Το ποσοστό μεικτών γάμων σύμφωνα με ομάδες εθνικοτήτων. Όταν οι κατηγοριοποιημένες εθνικότητες συνδυάζονται με βάση γεωπολιτικά και κοινωνικοοικονομικά κριτήρια, προκύπτουν τρεις ομάδες:

(1) Η ομάδα της Ανατολικής Ευρώπης, που περιλαμβάνει πέντε (συν δύο) εθνότητες: ρουμανική, βουλγαρική, ρωσική, молδαβική και ουκρανική (για τις Λευκορωσίδες και τις Γιουγκοσλάβες υπάρχουν στοιχεία μόνο για το έτος 2004). (2) Η ευρω-αμερικανική ομάδα έχει πέντε εθνότητες: ελληνική, βρετανική, αμερικανική, γερμανική και ιρλανδική και, (3) η ασιατική/αφρικανική ομάδα που απαρτίζεται από τέσσερις (συν έξι) εθνικότητες: Φιλιππινέζες, Ισραηλινές, Ιρανές και Λιβανέζες (με στοιχεία που διατίθενται μόνο για το 2004: γυναίκες από τη Σρι Λάνκα και την Κίνα, και Σύριοι, Πακιστανοί, Ινδοί και Αιγύπτιοι άνδρες)⁵. Οι ομάδες εθνικοτήτων Ανατολικής Ευρώπης και Ασίας/Αφρικής προέρχονται από οικονομικούς/εργασιακούς μετανάστες που έχουν γίνει μετανάστες λόγω γάμου στην Κύπρο, λόγω του γάμου τους με υπήκοο της Κύπρου.

Οι σύζυγοι από την ομάδα των Ανατολικοευρωπαϊκών χωρών συμβάλλουν στο 55% όλων των διασυνοριακών γάμων για τους Κύπριους άνδρες, κατά τη διάρκεια του 1994-2004. Οι κύπριοι άνδρες προτίμησαν συζύγους από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και οι κύ-

πριες γυναίκες επέλεξαν συζύγους από χώρες της Ευρω-αμερικανικής ομάδας. Ένα άλλο πρότυπο που φανέρωσαν τα στοιχεία, είναι η συνθησιμένη και διαρκής επιλογή συζύγου από τη Βρετανία, για Κύπριους άνδρες και γυναίκες. Ο συνολικός μέσος όρος του πολιτικού γάμου ήταν 6% για τους Κύπριους άνδρες και 10% για τις Κύπριες γυναίκες. Όμως, είναι σημαντικό να παρατηρηθεί μια μείωση στον αριθμό των γάμων Κυπρίων-Βρετανών κατά τα τελευταία χρόνια της περιόδου που μελετήθηκε.

Για την περίοδο μεταξύ 1994 και 2004, η πιο συχνή ομάδα εξωγαμίας για τους Κύπριους άνδρες ήταν με τις Ανατολικοευρωπαϊκές αναφορικά με τους πολιτικούς γάμους. Όπως αναφέρθηκε ήδη, οι γάμοι με Ρωσίδες ήταν ο πιο συχνός συνδυασμός μέχρι το 2004, οπότε οι πολιτικοί γάμοι με Ουκρανές έγιναν πιο πολυάριθμοι. Όταν οι Κύπριοι άνδρες νυμφεύονταν πρόσωπα που ανήκαν στην Ευρω-αμερικανική ομάδα, η πρώτη επιλογή ήταν με Βρετανίδες σε ποσοστό 65% (πολιτικός γάμος) και 44% (εκκλησιαστικός γάμος). Οι πολιτικοί γάμοι των Κυπρίων ανδρών με Ελληνίδες νέφες αποτελούσαν μόνο το 15%, ενώ οι θρησκευτικοί γάμοι ανέρχονταν στο 44%.

Επιπλέον, όταν οι Κύπριοι άνδρες παντρεύτηκαν συντρόφους από την ασιατική ομάδα χωρών, πιο συχνά διάλεξαν από τις Φιλιππίνες σε αναλογία 6% (από το 7% για το 1994-1999) απ' όλους τους μεικτούς γάμους που καταγράφηκαν για τους Κύπριους άνδρες. Συνεπώς, κατά την περίοδο 1994-1999 οι Κύπριοι άνδρες, διαρκώς παντρεύονταν περισσότερες Φιλιππινέζες (403 νέφες) απ' ό,τι οι Κύπριες παντρεύονταν Φιλιππινέζους (5 γαμπροί).

Στην ίδια ομάδα των ασιατικών εθνικοτήτων, οι Κύπριοι παντρεύτηκαν με πολιτικό γάμο μόνο 30 Λιβανέζες και με θρησκευτικό γάμο 45 Λιβανέζες. Η τάση για γάμο με Ιρανές και Ισραηλινές, ήταν πολύ μικρή: 2% και 3% όλων των μεικτών γάμων που αφορούσαν Κύπριους και Κύπριες, αντίστοιχα.⁶

Οι Κύπριοι που παντρεύτηκαν με συζύγους της κατηγορίας που αποκαλείται «άλλες εθνικότητες» ανέρχονταν στο 28% όλων των μεικτών γάμων των Κυπρίων ανδρών και στο 70% όλων των εκκλησιαστικών μεικτών γάμων των Κυπρίων ανδρών. Μπορεί κανείς να συνάγει ότι το υψηλό ποσοστό των εκκλησιαστικών μεικτών γάμων Κυπρίων ανδρών-με συζύγους της κατηγορίας «άλλες εθνικότητες», αποκαλύπτει τους θρησκευτικούς γάμους με ορθόδοξες συζύγους από την ομάδα Ανατολικής Ευρώπης.⁷

Συμπερασματικά, η στατιστική ανάλυση βρήκε ότι η γαμήλια ένωση μεταξύ Κυπρίων-αλλοδαπών αυξήθηκε κατά τη μελετώμενη περίοδο (1989-2004). Η ανάλυση των στατιστικών στοιχείων κατέληξε σε μια τυπολογία των μεικτών γάμων στην Κύπρο ως εξής: (α) Αναφορικά με τις προτιμήσεις του φύλου στην επιλογή συντρόφου: έχουν καταγραφεί περισσότεροι γάμοι με το συνδυασμό Κύπριος άνδρας-Ξένη γυναίκα, απ' ό,τι Κύπρια γυναίκα-Ξένος άνδρας. (β) Περιφερειακό πρότυπο επιλογής Ξένων συζύγων: Οι Κύπριες γυναίκες επέλεξαν κυρίως γαμπρούς από την Ευρω-αμερικανική ομάδα χωρών και οι Κύπριοι άνδρες επέλεξαν νέφες κυρίως από την ανατολικοευρωπαϊκή ομάδα χωρών, που επίσης διέθετε περισσότερες γυναίκες απ' ό,τι άνδρες μακρόχρονους οικονομικούς μετανάστες.

2. Πρόσβαση στους πόρους, συμμετοχή, κοινωνική κινητικότητα και αίσθηση του ανήκειν

Τα ποσοτικά και ποιοτικά ευρήματα (που προβλέπονται από τη συζήτηση εδώ) αποκάλυψαν κάποιες εικόνες που αφορούν την προσαρμογή/προσαρμοστικότητα και την κοινωνική ένταξη των μεταναστών/μεταναστριών λόγω γάμου στην Κύπρο. Μ' αυτή την έννοια, το κύριο ποσοτικό εύρημα στο επίπεδο της κοινής γνώμης - δείχνει ότι, σύμφωνα με τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα (θετικά και αρνητικά) για κάθε εθνικότητα, οι Κύπριοι είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν τους/τις συζύγους των μεικτών γάμων ευνοϊκά ή λιγότερο ευνοϊκά. Τα γενικά κριτήρια είναι: θρησκεία, οικονομική θέση και φυλετικά χαρακτηριστικά όπως το χρώμα του δέρματος. Μια εθνικότητα που έχει πολλές ομοιότητες με τους Κύπριους σ' αυτά, είναι πιθανότερο να αντιμετωπισθεί ως εγγύτερη ως προς την κοινωνική και πολιτιστική απόσταση και συνεπώς να χαιρεί αποδοχής.

Η ιεραρχία των αλλοδαπών ως συζύγων των Κυπρίων που αφορά τις φυλετικές και θρησκευτικές γραμμές διαχωρισμού, καταγράφεται από τις επιλογές συντρόφου των Κυπρίων που επικεντρώνονται κυρίως σε συντρόφους από τις δύο ομάδες χωρών με λευκούς και χριστιανούς ανθρώπους, δηλαδή αντίστοιχα την Ανατολικοευρωπαϊκή και την Ευρω-αμερικανική ομάδα. Τα ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις (n=20) με συζύγους μεικτών γάμων αποκάλυψαν κάποιες πλευρές για την «καθημερινή ζωή στην Κύπρο ως Ξένος/Ξένη» για θέματα όπως η απασχόληση, οι φίλοι/κοινωνικά δίκτυα και η κυπριακή νοοτροπία.

Το να εργάζεται στην Κύπρο μια αλλοδαπή ή ένας αλλοδαπός σύζυγος (ακόμα και όταν οι Ανατολικοευρωπαϊκοί σύζυγοι στο δείγμα πήραν την κυπριακή υπηκοότητα, θεωρούνται,

αλλά και οι ίδιοι θεωρούν τους εαυτούς τους Ξένους, με μια μόνο εξαίρεση), για την πλειοψηφία των ερωτηθέντων του δείγματος αποτελούσε μια συνθήκη με βάση την οποία αντιμετωπίζονται διακρίσεις λόγω του κατώτερου στάτους που έχουν, ως αλλοδαποί ή αλλοδαπές. Έχουν αντιμετωπίσει υποβάθμιση των εργασιακών δικαιωμάτων τους, κακή μεταχείριση λόγω της κατάστασης διπλής κατωτερότητας ως Ξένες γυναίκες στη δουλειά (δηλαδή λόγω φύλου και της περιθωριακής κατάστασης τους ως μεταναστριών), διακρίσεις στους μισθούς και μη φιλική συμπεριφορά των Κυπρίων συναδέλφων, και την ανάγκη για καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας για την εύρεση μιας αξιοπρεπούς θέσης εργασίας. Έτσι μίλησε μια Ουκρανή σύζυγος από την οποία πήρα συνέντευξη: «Έχω μια συνάδελφο στην εργασία, μαύρη, κι όλοι την αποφεύγουν γι' αυτό. Επίσης, κάποιες Κύπριες τής είπαν: 'εσείς οι Ξένες ερχόσαστε στην Κύπρο για το χρήμα και για να πάρετε τους άντρες μας'. Αυτό σκέφτονται (δηλαδή οι Κύπριες) για εμάς, που είμαστε από τη Ρουμανία, την Ουκρανία, τη Ρωσία ή τη Βουλγαρία. Μας μισούν επειδή μας βλέπουν ως κίνδυνο». Μ' αυτή την έννοια, τα ευρήματα του ερωτηματολογίου απεικονίζουν τις Κύπριες ως πολύ εχθρικές στις σχέσεις τους με τις Ξένες γυναίκες, γιατί θεωρούν ότι αυτές έρχονται στην Κύπρο «για να μας κλέψουν τους άντρες». Επίσης, κάποιες Κύπριες δείχνουν μια πιο αρνητική γνώμη για τις ανατολικοευρωπαϊκές γυναίκες σε σχέση με τις γυναίκες από δυτικές χώρες και σε κάποιες περιπτώσεις αρνούνται ακόμα και την επαφή μαζί τους (έτσι όπως αναφέρεται στις συνεντεύξεις).

Όλα τα άτομα που ρωτήθηκαν στο δείγμα (με μία εξαίρεση), δήλωσαν ότι δεν κάνουν παρέα με Κύπριους και Κύπριες, δεν έχουν αληθινούς φίλους Κύπριους (ακόμα κι αυτοί που ζουν στην Κύπρο για περισσότερο από ένα δέκα χρόνια) και επίσης εξήγησαν τους διαφορετικούς λόγους που διαμόρφωσαν τα κίνητρά τους. Οι λόγοι είναι κυρίως πολιτιστικοί - και τονίζουν διαφορές σε νοοτροπίες, έλλειψη κοινών ενδιαφερόντων και ξενοφοβικά αισθήματα από την κυπριακή πλευρά που κάνουν τους Κύπριους και τους αλλοδαπούς να μην μπορούν να γίνουν φίλοι. Τόνισαν με έμφαση ότι ακόμα κι όταν δεν υπάρχει διακριτή ή φανερή διάκριση εναντίον των Ξένων, στις κοινωνικές επαφές με τους ντόπιους Κυπρίους, υπάρχει ένα αόρατο εμπόδιο (ή φανερή απόρριψη) που κάνει δύσκολη κάθε επαφή μεταξύ των δύο μερών. Με τη σειρά τους, κάποιοι Ξένοι υφίστανται ένα μηχανισμό απόρριψης των Κυπρίων ως απάντηση στις διακρίσεις που έχουν αναπτύξει. Να πώς μια Κύπριο-ρωσίδα παντρεμένη με Παλαιστίνιο περιέγραψε αυτό το μηχανισμό: «Όταν ο άντρας μου προσπάθησε να βρει μια δουλειά, δεν ήταν αποδεκτός επειδή είναι Ξένος, και συνεπώς πρέπει να εκμεταλλευόμαστε τους Ξένους - αυτή είναι η κυπριακή νοοτροπία. Και λόγω αυτού, με τον καιρό αναπτύσσεται ένα αίσθημα αντιπάθειας. Γι' αυτό το λόγο δεν έχουμε Κύπριους φίλους».

1. Αποτελεί τμήμα της διδακτορικής έρευνας της συγγραφέως και περιελάμβανε ένα ερωτηματολόγιο για τις γνώμες των Κυπρίων, τις αντιλήψεις και τη στάση τους προς τους μεικτούς γάμους μεταξύ Κυπρίων και Ξένων πολιτών (το δείγμα αποτελείται από 200 γυναίκες και άντρες (N=400) και 20 ημι-δομημένες συνεντεύξεις (n=20) με Ξένους και Ξένες συζύγους Ελληνοκυπρίων.
2. Η επίσημη ορολογία στην ελληνική στατιστική είναι μικτός γάμος
3. Στοιχεία υπολογισμένα από τις Στατιστικές του Πληθυσμού, Δημογραφικές εκθέσεις Νο 27-42, Στατιστική Υπηρεσία, Κυπριακή Δημοκρατία.
4. Τα στοιχεία δείχνουν ότι μέχρι το 1999 τα υψηλότερα ποσοστά πολιτικών μεικτών γάμων που περιλάμβαναν κύπριους άνδρες, ήταν με Ρουμανίδες (τα ποσοστά κυμαίνονταν μεταξύ 17% και 22%). Από το 1999 και πέρα, τα ποσοστά άλλαξαν υπέρ του συνδυασμού κύπριος γαμπρός ρωσίδα νέφη (ποσοστά κυμαίνοντα μεταξύ 16% και 20%). Το 2004, ο πιο συχνός συνδυασμός ήταν κύπριος γαμπρός ουκρανή/ουκρανή νέφη (20%).
5. Οι γαμήλιες επιλογές των Κυπρίων για συζύγους από τις τρεις ομάδες εθνοτήτων συνοψίζονται στον Πίνακα 2.1.
6. Όμως, τα στοιχεία αυτών των εθνικοτήτων καταγράφηκαν κυρίως διότι συνάφθηκαν πολιτικοί μεικτοί γάμοι με μη Κύπριους συζύγους στην Κύπρο.
7. Εδώ γίνεται η συνεπαγωγή, όμως, ότι αυτή η κατηγορία «άλλες εθνικότητες» είναι πολύ ετερογενής αναφορικά με την εθνικότητα, ώστε, ο αριθμός που συνδέεται με κάθε συγκεκριμένη χώρα ήταν πολύ μικρός ώστε να κατηγοριοποιηθεί στις επίσημες στατιστικές. Όπου ο αριθμός των γάμων μεταξύ Κυπρίων πολιτών και συζύγων κάποιας κατηγορίας αυξανόταν κάπως, αυτή η εθνικότητα αναφερόταν στα κατηγοριοποιημένα στοιχεία (π.χ. βλέπε τις νέες εθνικότητες που πινακογραφήθηκαν το 2004 για τους μεικτούς γάμους με Κυπρίους).

Ο παραλογισμός της κυπριακής μεταναστευτικής πολιτικής

Της Κορίνας Δημητρίου

Η αλλαγή πολιτικής το 1990

Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη που παρατηρείται στην Κύπρο στις δεκαετίες που ακολούθησαν το 1974 οδήγησε στο συμπέρασμα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 ότι η έλλειψη εργατικών χεριών που ακολούθησε δεν μπορούσε πια να καλύπτεται από το εγχώριο εργατικό δυναμικό κι ότι έπρεπε να εισαχθεί ξένο εργατικό δυναμικό. Τη δεκαετία του 1990 πάρθηκε η απόφαση να χορηγηθούν προσωρινές άδειες εργασίας σε μετανάστες, αλλάζοντας έτσι το μεταναστευτικό καθεστώς και τις περιοριστικές πολιτικές που ακολουθούνταν μέχρι τότε. Αυτή η αλλαγή πολιτικής είχε ως επακόλουθο η Κύπρος να μεταμορφωθεί απότομα, από μια χώρα που παραδοσιακά εξήγαγε μετανάστες σε όλες της γωνιές της γης, σε χώρα εισαγωγής μεταναστών από όλο τον κόσμο. Η αλλαγή της πολιτικής βασιζόταν στη υπόθεση ότι η παραμονή των μεταναστών θα ήταν σύντομη, προσωρινή και θα περιοριζόταν σε συγκεκριμένους τομείς και συγκεκριμένους εργοδότες. Οι εξελίξεις που ακολούθησαν, όμως, άλλαξαν αυτό το σενάριο.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990, οι «προσωρινοί» μετανάστες είχαν ήδη μεταμορφώσει ολόκληρους τομείς της οικονομίας σε βιώσιμους και αναπτυσσόμενους και είχαν εισάξει μια νέα διάσταση στη χώρα. Εκτιμάται σήμερα ότι υπάρχουν πάνω από 100.000 μη-Κύπριοι κάτοικοι στην Κύπρο, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι μετανάστες από «τρίτες χώρες».

Τα κύρια χαρακτηριστικά του καθεστώτος μεταναστεύσης

Η πολιτική των αρχών της δεκαετίας του 1990 για τον βραχύχρονο χαρακτήρα της μετανάστευσης και την επικέντρωσή της σε συγκεκριμένους τομείς, παρήγαγε κάποιες θεσμικές κατευθύνσεις, που ήταν σχεδιασμένες με τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται οι στόχοι είχαν θέσει οι εμπνευστές της πολιτικής αυτής. Οι πιο σημαντικές είναι οι ακόλουθες δύο:

(α) Οι άδειες εργασίας χορηγούνταν με τον όρο ότι οι μετανάστες ήταν δεσμευμένοι σε συγκεκριμένους εργοδότες χωρίς την ελευθερία να αλλάζουν εργοδότη. Υπήρξαν όμως άφθονα στοιχεία για τη μη-συμμόρφωση των εργοδοτών με τα συμβόλαια εργασίας και για την κακομεταχείριση των μεταναστών.

(β) Οι άδειες εργασίας χορηγούνταν σε επίσημα βάση με οροφή τα

τέσσερα χρόνια. Η οροφή κάποια στιγμή ανέβηκε στα έξι χρόνια αλλά σύντομα κατέβηκε στα πέντε και μετά πάλι στα τέσσερα χρόνια, όταν εμφανίστηκε στο προσκήνιο η οδηγία της ΕΕ για τους μακρόχρονα διαμένοντες. Η οροφή των τεσσάρων ετών που υπάρχει σήμερα, έχει στόχο να αποκλείσει τη δυνατότητα των μεταναστών να λάβουν το καθεστώς του μακρόχρονα διαμένοντος, έτσι ώστε να παράγεται και αναπαράγεται το πλαίσιο της προσωρινότητας και του αποκλεισμού. Η πολιτική αυτή ευνοεί επίσης την αύξηση του

αριθμού των μεταναστών που θα παραμείνουν στη χώρα μετά τη λήξη της τετραετούς άδειας τους και θα εργάζονται παράνομα, με όλα τα συνεπακόλουθα για τις συνθήκες εργασίας και για τους μισθούς όλων των εργατών, μεταναστών και μη.

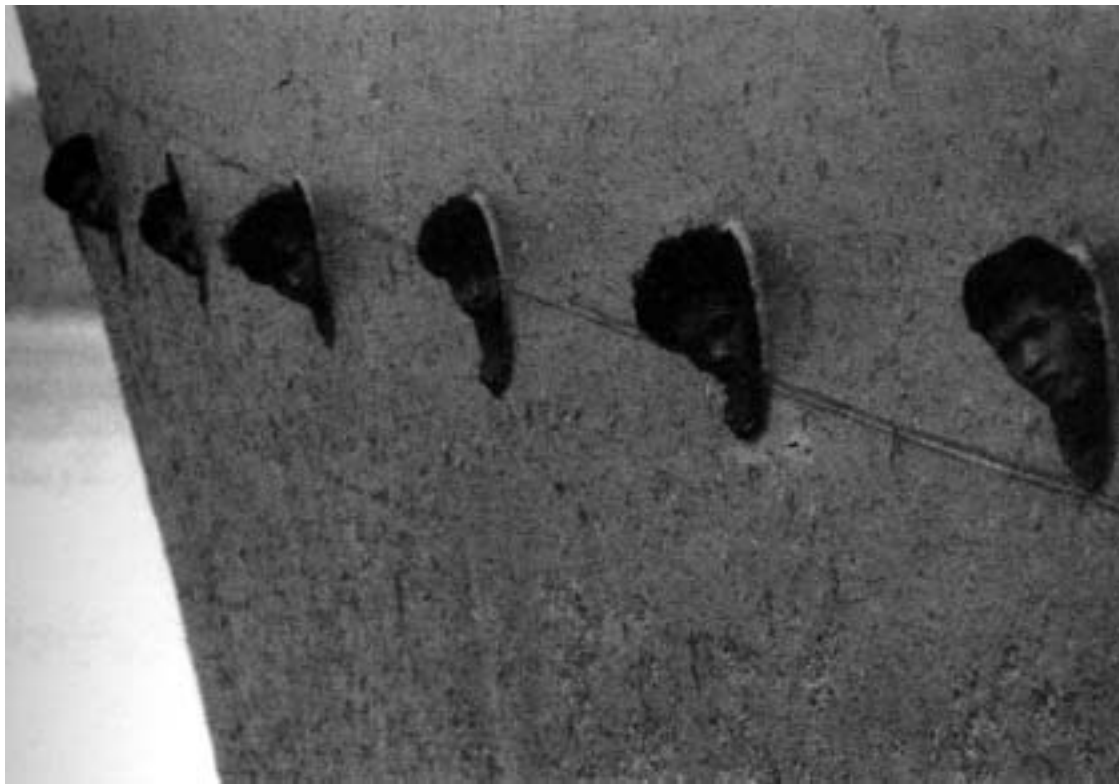
Οι επιπτώσεις της ένταξης στην ΕΕ

Η διαδικασία ένταξης στην ΕΕ θεωρήθηκε από τις αρχές ότι μετέτρεψε την Κύπρο σ' έναν ελκυστικό προορισμό για τους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο. Η αντίδραση τους ήταν να σπεύσουν να μεταβάλουν τους εαυτούς τους σε «φρουρούς των συνόρων της Ευρώπης». Αυτή η άποψη δεν είναι σωστή. Στην περίπτωση των αιτούντων άσυλο, για παράδειγμα, οι αριθμοί αυξήθηκαν απότομα μετά το 2000 επειδή μέχρι τότε η Κύπρος δεν διέθετε νομικό καθεστώς για τους πρόσφυγες και δεν μπορούσε να εξετάσει αιτήσεις ασύλου. Έτσι στην πράξη η Κύπρος άρχισε να λαμβάνει αναδρομικά αιτήσεις που δεν μπορούσε να εξετάσει τα προηγούμενα χρόνια. Συγχρόνως, ορισμένες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ενθάρρυναν τους μετανάστες να υποβάλουν αίτηση για άσυλο για να αποφύγουν την απέλαση, αλλά αυτό συνέβαινε στη δημιουρ-

Dieter Tuscholke
ανο το βιβλίο *Kurnst in Der DDR*

για μιας ευρύτερης κατάστασης παραπληροφόρησης που γρήγορα διαδόθηκε στην κοινότητα των μεταναστών και οδήγησε στον τεράστιο αριθμό ατεκμηρίωτων αιτήσεων που παρουσιάστηκαν το 2004. Για να καταπολεμηθεί αυτό το πρόβλημα, η κυβέρνηση εγκαινίασε μια νέα πολιτική καταστολής, περιορισμού της πρόσβασης των αιτούντων άσυλο στην αγορά εργασίας και συγχρόνως φυλάκισης όσων αιτητών ασύλου μπορούσε, με δικαιολογία την παράνομη είσοδο ή παραμονή τους στη χώρα, την παράνομη εργασία κλπ, έτσι ώστε να μπορεί να τους απελαύνει εύκολα μόλις εκδιόταν η απορριπτική απόφαση από την Υπηρεσία Ασύλου. Οι κρατήσεις είναι πολύ συχνά μακρόχρονες και τα κέντρα και οι συνθήκες κράτησης έχουν θεωρηθεί απαράδεκτα από την Επιτροπή Διοίκησης, την Επιτροπή Νομοθεσίας, την τελευταία έκθεση του ECRI (2006), την έκθεση του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης (2006) και άλλους φορείς. Αυτή η κατάσταση οδήγησε σε

«Μαλαίσιοι λαθροκοιτούν από το αμπάρι ενός πλοίου κάπου στην Ινδονησία. Κούρδοι και Ιρακινοί κρέμονται σαν μελίσι από τα ρέλια ενός σαπιοκάραβου. Καθένας τους μια ξεχωριστή ιστορία, όλοι μαζί ανέστιοι και ανεπιθύμητοι»
Ημερολόγιο *Η μεγάλη Έξοδος*

πολλές πράξεις απόγνωσης από μεριάς των κρατουμένων, όπως απόπειρες αυτοκτονίας, απεργίες πείνας και μικρής έκτασης εξεγέρσεις. Κάποια από τα περιστατικά έφθασαν στα ΜΜΕ και άλλα δεν βρήκαν το δρόμο για τη δημοσιότητα. Αναμφίβολα, πρόκειται για μια κρίση που θα διογκωθεί ενόσω η πολιτική εξακολουθεί να αγνοεί αυτές τις πραγματικότητες και συνεχίζεται η πρακτική των μακροχρόνιων κρατήσεων και απελάσεων.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η νέα οδγήια της ΕΕ σχετικά με τους μακρόχρονα διαμένοντες, που θα έπρεπε να είχε ενσωματωθεί στο κυπριακό δίκαιο από τον Ιανουάριο 2006 είχε σαν αποτέλεσμα την απότομη αύξηση του αριθμού των απελάσεων. Για να δικαιολογήσουν τη σειρά απελάσεων που είδαν το φως της δημοσιότητας, οι μεταναστευτικές αρχές επικαλούνται αποφάσεις κυπριακών δικαστηρίων, προσπερνώντας το γεγονός ότι οι οδγήιες της ΕΕ αποτελούν τον ανώτατο νόμο της χώρας και ισχύουν ακόμα και πριν την ενσωμάτωσή τους στην κυπριακή νομοθεσία. Αυτό αναγνωρίστηκε επανειλημμένα από τα κυπριακά δικαστήρια, στις περιπτώσεις εκείνες όπου οι εντολές απέλασης που εκδόθηκαν από το τμήμα μεταναστευτικής αρχής ακυρώθηκαν από το δικαστήριο αλλά και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Οι περισσότερες υποθέσεις απέλασης, όμως, ποτέ δεν φθάνουν στα δικαστήρια, κάτι που οφείλεται εν μέρει στην απίστευτη ταχύτητα με την οποία ενεργεί το τμήμα μεταναστευτικής όταν αφορά απελάσεις, και εν μέρει στο γεγονός ότι ελάχιστοι μετανάστες έχουν την πολυτέλεια του χρόνου και του κόστους που προϋποθέτει μια προσφυγή στα δικαστήρια.

Οι λόγοι για τους οποίους η κυβέρνηση ξεκίνησε αυτή την αποστολή της «εκκαθάρισης» του νησιού από τους μετανάστες του, δεν είναι τελείως ξεκάθαροι. Το επιχείρημα ότι η ΕΕ μας αναγκάζει να μειώσουμε τον αριθμό των μεταναστών μας, δύσκολα πείθει: κάθε κράτος μέλος είναι ελεύθερο να σχεδιάζει και να εφαρμόζει τη δική του μεταναστευτική πολιτική, στο βαθμό που σέβεται τις παραμέτρους που έχουν τεθεί από διάφορες οδγήιες και κανονισμούς της ΕΕ (που η Κύπρος τώρα παραβιάζει με την πρακτική των μαζικών απελάσεων). Άλλα επιχειρήματα που προβάλλονται συνήθως φαίνονται να βασίζονται στο επαναλαμβανόμενο μοντέλο των «συν-

δετικών κρίκων», που ελλείπεται επιστημονικής τεκμηρίωσης. Ο πιο γνωστός «συνδετικός κρίκος» στον οποίο γίνεται συχνότατα επίκληση, είναι αυτός της ανεργίας και της αυξανόμενης εγκληματικότητας. Τα επιχειρήματα δεν συνοδεύονται όμως από αριθμούς που να προκύπτουν από έρευνες. Αντίθετα, υπάρχουν άφθονα επιστημονικά στοιχεία από ευρήματα ερευνών που αποδεικνύουν ότι όχι μόνο δεν ευθύνεται η μετανάστευση για την ανεργία, αλλά αντίθετα η μετανάστευση έχει συμβάλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη που παρατηρήθηκε τις τελευταίες δύο δεκαετίες, γεγονός που είναι πλέον γενικά αποδεκτό και από όλα τα συνδικάτα και από την ΟΕΒ.

Μια άλλη διάσταση που φαίνεται να παραβλέπει η σημερινή μεταναστευτική πολιτική, είναι η ευημερία των παιδιών των μεταναστών, γεγονός που θέτει υπό αμφισβήτηση όχι μόνο τη συμμόρφωσή μας με τις διεθνείς υποχρεώσεις μας όπως η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αλλά επίσης την ανθρωπιά μας. Η περίπτωση της Βέρα Γιούντινα δεν ήταν μοναδική: την ίδια στιγμή που ο Υπουργός Εσωτερικών έκανε δηλώσεις ότι από εδώ και στο εξής όταν παίρνονται αποφάσεις για απελάσεις η ευημερία των παιδιών θα λαμβάνεται στα υπόψη (σαν απάντηση στις διαμαρτυρίες της ρωσικής πρεσβείας για την απέλαση της ρωσικής οικογένειας), απελευντόταν ταυτόχρονα μια άλλη ρωσική οικογένεια που ζούσε στην Κύπρο για 15 χρόνια, αυτή του Μαρβέκ Χαριχάνοφ με δύο ανήλικα παιδιά.

Η απέλαση δεν αποτελεί τη μόνη ανησυχία που προέρχεται από αυτή την πολιτική. Η κυβέρνηση εμμένει στην πολιτική να απαιτεί όπως τα παιδιά μεταναστών που γράφονται στο σχολείο δίνουν ταυτόχρονα με την εγγραφή τους τα στοιχεία των γονιών τους, ούτως ώστε να επιβεβαιώσουν οι αρχές κατά πόσον αυτοί διαμένουν νόμιμα στη χώρα ή όχι. Η πρακτική αυτή αποτέλεσε το αντικείμενο παραπόνου που υποβλήθηκε στην Επίτροπο Διοίκησης από την βουλευτή Ελένη Μαύρου στις 2.11.2004. Στην απόφαση της (12.4.2005) η Επίτροπος καταδίκασε την πολιτική αυτή και σύστησε την αναθεώρησή της, αφού παραβιάζει τις υποχρεώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας προς το διεθνές δίκαιο αναφορικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση, τις συνταγματικές πρόνοιες υπερ της ισότητας και τη νέα

νομοθεσία εναντίον των διακρίσεων του 2004 που απαγορεύει τις διακρίσεις στην εκπαίδευση.

Παρακάμπτοντας την απόφαση της Επιτροπής, το Υπουργικό Συμβούλιο διατήρησε την πολιτική του να απαιτεί από τα παιδιά των μεταναστών να δηλώνουν τα στοιχεία των γονιών τους με την εγγραφή στο σχολείο, με τη δικαιολογία ότι η προστασία των κυρίαρχων δικαιωμάτων της Δημοκρατίας μέσω του ελέγχου της νομιμότητας της εισόδου και παραμονής των μεταναστών στην επικράτεια της υπερέχει κάθε άλλου δικαιώματος και υποχρέωσης.

Το αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής είναι η αύξηση του αριθμού των παιδιών που δεν φοιτούν στο σχολείο αφού οι γονείς τους δεν διαμένουν νόμιμα στην Κύπρο, με όλες τις επιπτώσεις του αποκλεισμού που μπορεί να φανταστεί κανείς: ναρκωτικά, παιδική πορνεία, έγκλημα κ.λπ. Έτσι «προστατεύονται» τα κυρίαρχα δικαιώματα της Δημοκρατίας από την παράνομη μετανάστευση...

Δυό λόγια για την «ένταξη»

Η απουσία μιας ολιστικής πολιτικής για τη μετανάστευση και την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, ευθύνεται για πολλά από τα προβλήματα που συναντούμε στο χώρο της διασφάλισης των δικαιωμάτων των ανθρώπων αυτών αλλά και για τις πολλαπλές κρίσεις στις οποίες σταδιακά οδηγούμαστε ως κοινωνία. Συγχρόνως δεν πρέπει κανείς να υποτιμά τις πολύπλευρες κοινωνικές επιπτώσεις από την επικράτηση των ισχυρών αντιμεταναστευτικών και ρατσιστικών δυνάμεων εντός του κράτους, που συναντώνται σε όλα τα επίπεδα του πολιτικού φάσματος, και που συνδέουν τη μετανάστευση με την ανεργία, το έγκλημα και άλλα κακά.

Η σύγκριση με τις πολιτικές που ακολουθούνται από άλλα κράτη μέλη της δεν είναι εύκολη. Η χρήση διαφορετικών συστημάτων ελέγχου, οι διαφορετικές ιστορικές συνθήκες και κοινωνικο-πολιτικές δομές των χωρών αυτών καθιστούν τις συγκρίσεις δύσκολες, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορούμε να εξάσουμε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα.

Οι τρεις κυρίαρχες προσεγγίσεις μπορούν να αναφερθούν συνοπτικά ως εξής:

- Το «μοντέλο της αφομοίωσης» (στη μορφή που έχει υιοθετηθεί από τη Γαλλία) βασίζεται στην πολιτική αφομοίωση, στην εθνική ενότητα, στην ένταξη στις ίδιες ουσιώδεις αρχές και τα δικαιώματα που δεσμεύουν όλους τους πολίτες. Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του μοντέλου αυτού, η εμφάνιση μειονοτικών ομάδων ή ομάδων συμφερόντων με ειδικά χαρακτηριστικά (όπως είναι οι μαντίλα

στις μουσουλμάνες γυναίκες) είναι μια εκδήλωση της αποτυχίας της ένταξης. Αυτό το μοντέλο κατέδειξε τους περιορισμούς του στην περίπτωση της εξέγερσης των εθνοτικών κοινοτήτων στη Γαλλία το Νοέμβριο του 2005 αλλά πιο γενικά σε πολλές μουσουλμανικές κοινότητες σε όλη τη Δυτική Ευρώπη, όπου η θρησκεία κατέληξε να είναι το κυριότερο μέτρο για την ταυτότητα.

- Το «μοντέλο της λειτουργικής αφομοίωσης» όπου οι μετανάστες εντάσσονται σε ένα χώρο (συνήθως την αγορά εργασίας) αλλά αποκλείονται από άλλους (όπως η ισότιμη συμμετοχή τους ως πολίτες και η διασφάλιση της νομιμότητάς τους) που υιοθετείται από την Αυστρία, τη Δανία, την Ιταλία και την Ελλάδα και μέχρι πρόσφατα τη Γερμανία, η οποία προσπάθησε τα τελευταία χρόνια να απομακρυνθεί από την ταυτότητα του έθνους-κράτους με βάση την εθνότητα για να την αντικαταστήσει με μια έμφαση στις πολιτιστικές και τις πολιτικές αξίες). Η πολιτική των κλειστών συνόρων που ακολούθησαν τα κράτη της νότιας Ευρώπης αποδείχτηκε αδύνατον να λειτουργήσει στην πράξη, αφού οδήγησε στη μαζική άτυπη και παράνομη εργασία. Οι πολιτικές ένταξεις που ακολούθησαν διάφορα κράτη, όπως η νομιμοποίηση είχαν σαν αποτέλεσμα ορισμένοι από τους «παράνομους» μετανάστες, να βγουν από το περιθώριο της παρανομίας, της υπερεκμετάλλευσης και της ανασφάλειας και να αρχίσουν να κατονομάζουν τους νέους μετανάστες ως πιθανή απειλή.

- Το «μοντέλο της πολυεθνικότητας και πολυπολιτισμικότητας» μπορεί να χωριστεί σε τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις: (α) Της Αγγλίας, που είναι δυσκίνητο, γραφειοκρατικό και άκαμπο (βασισμένο στην αντίθεση, στις διακρίσεις, την εκπροσώπηση των «κοινοτήτων» στην τοπική διακυβέρνηση, τις «φυλετικές σχέσεις» και τις πολιτικές ίσων ευκαιριών). Ήδη η Αγγλία θεωρεί το μοντέλλο αυτό αποτυχημένο και υιοθετεί νέες πολιτικές «κοινωνικής συνοχής» που θυμίζουν όμως αφομοίωση (β) Το σκανδιναβικό «μεικτό σύστημα» και (γ) το φιλελεύθερο ιρλανδικό μοντέλο, που εμπνέεται από τα μοντέλα του Καναδά και των ΗΠΑ. Η Ιρλανδία πρόσφατα υιοθέτησε το καναδικό μοντέλο, που βασίζεται σε ένα είδος συστήματος βαθμών (point system) αλλά στην πράξη τα σύστημα αυτό απλώς λειτουργεί με τη μορφή της δημιουργίας προτεραιότητας υπέρ κάποιων τομέων της απασχόλησης εις βάρος άλλων.

Παρ' ότι δεν αναφέρεται στις επίσημες εκθέσεις, αναγνωρίζεται από τους περισσότερους ακαδημαϊκούς ότι υπάρχει επίσης ένα «ανεπίσημο σύστημα», που λειτουργεί με έναν αρρυθμισμό τρόπο, ιδιαίτερα στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου. Η «ανεπίσημη οικονομία» είναι ένας χώρος όπου δίδεται μεγάλη προσοχή από την έρευνα και την πολιτική σε άλλες χώρες, όπου η χρήση και κατάχρηση των μεταναστών χωρίς χαρτιά είναι μια από τις κύριες πηγές της «αδήλωτης εργασίας».

Στο τέλος της μέρας, όσον αφορά εμάς τους ιθαγενείς των χωρών υποδοχής μεταναστών, αυτό που θα έπρεπε να μας απασχολήσει είναι το σε τι είδους κοινωνία θα θέλαμε να ζούμε: σε μια φοβική και φοβισμένη κοινωνία όπου η πλειοψηφία (αριθμική ή πολιτική) καθορίζει ποιο είναι το μέτρο σύγκρισης, το «νορμάλ» με το οποίο όλοι πρέπει να μοιάσουμε και στο οποίο όλοι πρέπει να υποταχούμε, όπου η πολιτιστική ανωτερότητα των ιθαγενών θεωρείται και δεδομένη και καθοριστική, ή σε μια κοινωνία που ανέχεται τη διαφορετικότητα, σέβεται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε ενός από εμάς και δεν μεταφράζει την πολυποικιλότητα της παγκόσμιας κοινωνίας ως απειλή.

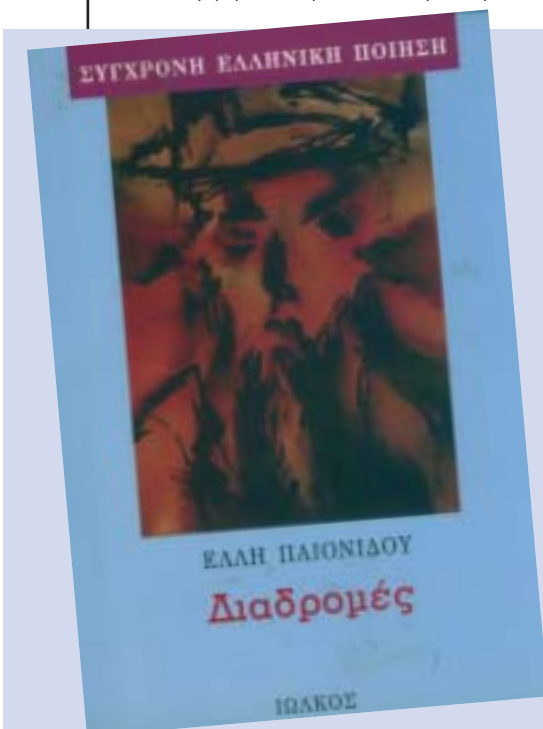
Ο ΜΑΧΜΟΥΤ ΑΠΟ ΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

Γωνιά Τεσσαρακοστής Οδού
και Πέμπτης Λεωφόρου
έστησε το αμξάκι του ο Μαχμούτ
μπανάνες, πορτοκάλια στη μισή τιμή
το καυσαέριο περιπαθώς πουφώντας.

Στις δώδεκα όμως ακριβώς, χιονίσει - βρέξει
την πελατεία του εγκαταλείπει
και ξεδιπλώνει πλουμιστό κιλίμι
γωνιά Τεσσαρακοστής Οδού
και Πέμπτης Λεωφόρου.
Γονατιστός, το μέτωπο στην άσφαλτο
ανοίγει τα φτερά κι ορμάει
πάνω από γέφυρες κι ουρανοξύστες
ολοταχώς στο πλίνθινο χωριό του.

Φίλοι των παιχνιδιών νεκροί και προσεύχονται
κι ο κόσμος λίμνη με ροδόσταμο.

Έλλη Παιονίδου, *Διαδρομές*, Νέα Υόρκη, 1992
Λεμεσός, Ιούλης 1993-1996

Ρατσισμός από την κούνια

Της Σίσσυς Βωβού

Για πρώτη φορά πέρυσι τέθηκε στην Ελλάδα με πρωτοβουλία δύο γυναικείων οργανώσεων μεταναστριών, της Ένωσης Αφρικανών Γυναικών και του Πανελλαδικού Δικτύου Μεταναστριών, αίτημα που αφορούσε τη δεύτερη γενιά των μεταναστών, των παιδιών που γεννιούνται στην Ελλάδα.

Κεντρικό σύνθημα της κινητοποίησης ήταν «Όχι στο ρατσισμό από την κούνια», και το αίτημα ήταν το ακόλουθο: Να εκδίδεται πιστοποιητικό γέννησης από τους δήμους στα παιδιά των μεταναστριών που γεννιούνται στην Ελλάδα, να εγγράφονται τα παιδιά αυτά σε μερίδα δική τους στα δημοτολόγια, όπως συμβαίνει και με τα παιδιά των ελλήνων και ελληνίδων πολιτών, που όμως γράφονται στη μερίδα των γονιών τους.

Στην ανακοίνωσή τους, τότε, οι οργανώσεις των μεταναστριών έγραφαν μεταξύ άλλων: «Οποιαδήποτε από εμάς, νόμιμη ή μη μετανάστρια, για να αποκτήσει το πιστοποιητικό γέννησης του παιδιού της, πρέπει να προσκομίσει τη ληξιαρχική πράξη γέννησης στο Υπουργείο Εξωτερικών, να τη μεταφράσει, να πληρώσει και να περιμένει κάποιο διάστημα για να την παραλάβει. Στη συνέχεια πρέπει να ζητήσουμε εγγραφή στα δημοτολόγια της χώρας προέλευσής μας, κάτι ιδιαίτερα πολύπλοκο, όταν εμείς ως γονείς δεν είμαστε παρούσες και πολύ περισσότερο όταν δεν έχουμε συγγενείς εκεί για να μας εξυπηρετήσουν. Εάν κατορθώσουμε τελικά να βγάλουμε άκρη, πρέπει να πάμε το χαρτί που θα μας έρθει από τη χώρα προέλευσής μας στο εδώ υπ. Εξωτερικών να περιμένουμε και να πληρώσουμε και πάλι για την μετάφρασή του στα Ελληνικά, για να πάρουμε τελικά το οριστικό, επίσημο πιστοποιητικό γέννησης μετά από μήνες, στην καλύτερη περίπτωση!

Φυσικά, εάν η μητέρα δεν είναι παντρεμένη, εάν δεν έχει συγγενείς ή πρόσωπα ικανά να εκδώσουν ένα τέτοιο χαρτί, αν διώκεται ή αν υπάρχουν εχθροπραξίες ή πόλεμος στη χώρα της, οι περιπλοκές είναι ακόμη μεγαλύτερες και καθιστούν την έκδοση του πιστοποιητικού γέννησης ανέφικτη. Σε αρκετές περιπτώσεις το παιδί μας δε φαίνεται να γεννήθηκε ποτέ και πουθενά!

Προφανώς πρόκειται για μια ιστορία νομικής και γραφειοκρατικής τρέλας που επιβάλλει διακρίσεις εις βάρος παιδιών. Τέτοιες πολιτικές παράγουν, όπως είναι αυτονόητο, μακροπρόθεσμα αποτελέσματα που συνοδεύουν τα παιδιά μας μέχρι την ενηλικίωση όταν και αυτά με τη σειρά τους πρέπει να ζητήσουν άδεια παραμονής από τη χώρα στην οποία γεννήθηκαν, μεγάλωσαν και πήγαν σχολείο. Έτσι τα παιδιά μας μεγαλώνουν μέσα σε καθεστώς διακρίσεων μέχρι τα δεκαοκτώ, οι οποίες συνεχίζονται και μετά, ιδιαίτερα δε αν το παιδί θέλει να δώσει εξετάσεις για την ανώτατη εκπαίδευση οπότε και πρέπει να περάσει ξανά από τη Σκύλα και τη Χάρυβδη του ρατσισμού της γραφειοκρατίας».

Σε ερώτηση του βουλευτή του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς Φώτη Κουβέλη, που έγινε στη Βουλή στις 22-11-05, το υπουργείο Εσωτερικών δήλωσε επίσημα ότι υπάρχει νομική υποχρέωση, «για τη δήλωση των τέκνων στα ληξιαρχεία της χώρας προέλευσής».

Αντίθετα, ο Δήμος Αθηναίων στον οποίο απευθύν-

θηκαν, με ομόφωνη απόφασή του το Δεκέμβριο του 2005 αντιμετώπισε θετικά στο αίτημά τους για εγγραφή των νεογέννητων στα δημοτολόγια. Την ίδια διαβεβαίωση έδωσε ο (τότε) αντιδήμαρχος κ. Μπεχράκης, όταν κάλεσε για συζήτηση τις οργανώσεις των μεταναστριών. Ο Δήμος βέβαια δεν προχωρά στην υλοποίηση του αιτήματός, διότι, όπως λέει, κάτι τέτοιο απαγορεύεται από το νόμο.

Οι μετανάστριες επανέφεραν το σημαντικό αυτό αίτημα στο προσκήνιο στη διαδήλωση της 7-10-06, ζητώντας νομοθετική ρύθμιση για την απόκτηση δικαιώματος εγγραφής στα δημοτολόγια όλων παιδιών γεννιούνται στην Ελλάδα, καθώς και την τροποποίηση του νόμου 3284/2004 «Νέος Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας», ώστε να καλύπτει όλες τις περιπτώσεις παιδιών που γεννιούνται σε ελληνικό έδαφος ανεξάρτητα από το εάν οι γονείς τους έχουν την ελληνική υπηκοότητα. Στη συντριπτική πλειοψηφία των ευρωπαϊκών κρατών, τα παιδιά που γεννιούνται στο έδαφός τους παίρνουν την υπηκοότητα της χώρας στην οποία γεννήθηκαν. Αντίθετα, η Ελλάδα, ακολουθώντας τον «δεσμό του αίματος» και όχι αυτόν του εδάφους, ουσιαστικά αδιαφορεί για ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και βάζει τις βάσεις για να παραμείνουν αυτά τα παιδιά στο περιθώριο σε μία συνεχή κατάσταση ανασφάλειας και με διαρκή κίνδυνο απέλασης.

Ένας μεγάλος αριθμός από τα 200.000 παιδιά μεταναστριών/τών (0-18 ετών) που υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα έχουν γεννηθεί εδώ, και όπως είναι φυσικό διεκδικούν την ισοπότητα. Και βεβαίως, όπως λένε οι σχετικές ανακοινώσεις για την φετινή κινητοποίηση, «ενώ σε καμία χώρα της Ευρώπης δεν βρίσκεται ο παράδεισος για τους μετανάστες, πάντως δεν υπάρχουν τέτοιες διακρίσεις».

Με την ευκαιρία των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών της 15-10-06, οι οργανώσεις των μεταναστριών ζήτησαν από όλους τις δημοτικές παρατάξεις να συμπεριλάβουν το αίτημά τους αυτό στα προγράμματά τους.

Αξίζει να αναφέρουμε εδώ ότι για την υποστήριξη του αιτήματός τους, οι μετανάστριες ζήτησαν τη συμπαράσταση των φεμινιστικών οργανώσεων της Αθήνας, και ιδιαίτερα της Παγκόσμιας Πορείας Γυναικών που είναι μια ομπρέλα γυναικείων και φεμινιστικών οργανώσεων στην οποία συμμετέχουν και οι οργανώσεις των μεταναστριών. Αυτή η υποστήριξη πράγματι δόθηκε και οι περσινές και φετινές κινητοποιήσεις είχαν αξιόλογη απήχηση στην κοινωνία, βρίσκοντας απήχηση και στα ΜΜΕ. Φέτος συμμετείχε στην κινητοποίηση και η γυναικεία οργάνωση Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη.

Τελικά, αυτή η προσπάθεια που θα συνεχιστεί μέχρι τη δικαίωση του αιτήματός και την αλλαγή των νόμων, είχε ως «παραπλευρο όφελος» τη σύσφιξη των σχέσεων των ντόπιων και μεταναστευτικών γυναικείων οργανώσεων, εις όφελος τελικά ενός κοινού αγώνα για τα γυναικεία δικαιώματα, που είναι σύμφωνος με τις διακρυφές των φεμινιστριών ότι αγωνιζόμαστε για τα δικαιώματα όλων των γυναικών.

svonou@otenet.gr

Για επικοινωνία με τους δύο συλλόγους:

africanwomen@yahoo.com,

womenmigrants@yahoo.org

ΚΑΠΟΤΕ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

(ποίημα που αρχίζει σαν όνειρο και τελειώνει με πολλά κλάματα)

Κάποτε
ψηλαφητά στο σκοτάδι
σπκώνεται νά πιει ένα ποτήρι νερό
τό χαλί τήν κάνει νά σκοντάφτει
ξεβράζει αποσιγάρα πνιγμένους
μεσάνυχτα
κι αρχίζει νά τσιμπάει
η μέλισσα στο τρανζίστορ

κι ούτε ποτήρι βρίσκει
ό'θτε και τίποτα φιά νά πιαστεί
έτσι όπως η ζωή της
γέρνει ολοένα προς τή επανερχόμενα
γυρνάει πίσω στο δωμάτιο
αλλά εκεί
ούτε το κρβάτι της δέν βρίσκει

καί τί άλλο της μένει
άπ' τό νά συνεχίσει να προχωρεί
όπως και όλοι αυτοί οι άνθρωποι
μέ τή προσφυγικά τους καροτσάκια
φορτωμένα μέ τή πηγάνα τους
τά κομοδίνα τους
καί τούς κούκους απ' τής πρωτοχρονιές

ενω τό χιόνι σκεπάζει όλα τα βήματα
ακόμα και τή αθώα
κι οι γέφυρες πέφτουν ανάσκελα
καί μπλοκάρουν οι επικοινωνίες

καί τό φεγγάρι από πάνω - πιπιλημένη κα-
ραμέλα -
ρ'χνει το δόλωμά του
καί περιμένει.

Γιάννα Μπούκοβα

Απο το περιοδικό *Η Λέξη*, αφιέρωμα

η μετανάστευση και μετανάστες,

Απρίλιος-Ιούνιος 2005

CROSSING BORDERS

κινήματα και αγώνες της μετανάστευσης

Διεθνικό ενημερωτικό δελτίο 1ο τεύχος, Οκτώβριος 2006

Πανευρωπαϊκή νομιμοποίηση! ή γιατί ο ευρωπαϊκός χώρος πρέπει να γίνει πεδίο πάλης για τα δικαιώματα των μεταναστών

Από τις Βρυξέλλες, περνώντας απ' το Παρίσι, μέχρι τη Βαρκελώνη, από το Γκέτεμποργκ, περνώντας απ' το Αμβούργο, μέχρι τη Ρώμη και την Αθήνα, σχεδόν παντού στην Ευρώπη σήμερα βλέπουμε έντονους αγώνες και καμπάνιες των μεταναστών και των προσφύγων για τη νομιμοποίησή τους, για το δικαίωμα διαμονής. Πάνε πλέον δέκα χρόνια από τότε που το κίνημα των *sans-papiers* [χωρίς χαρτιά] στη Γαλλία έριξε το σύνθημα «χαρτιά για όλους», που αναμφίβολα αποτέλεσε αφετηριακό σημείο για ένα νέο κύκλο αγώνων.

Βεβαίως, υπάρχουν ακόμη διαφορές συνθηκών ανάμεσα στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, όπως και ανάμεσα στα διάφορα υποκείμενα. Έτσι, μερικές φορές μπορεί να είναι δύσκολο να αναγνωρίσουμε τις ομοιότητες, το «κοινό έδαφος», π.χ. ανάμεσα σε έναν εποχιακό εργάτη που υφίσταται εκμετάλλευση στις πεδιάδες της Ανδαλουσίας στην Ισπανία και έναν «νόμιμο» μετανάστη που ζει και εργάζεται καθημερινά στον Ευρωχώρο. Ή ανάμεσα σε ένα μετανάστη χωρίς χαρτιά που αναλαμβάνει διάφορες επισφαλείς δουλειές στην Ιταλία και σ' έναν πρόσφυγα που γίνεται απλώς «ανεκτός» και ζει απομονωμένος σε κάποιο στρατόπεδο στην ύπαιθρο της βόρειας Γερμανίας. Και τι να πούμε για τις πραγματικότητες που βιώνουν οι μετανάστες στα κέντρα κράτησης στην Πολωνία ή στην Ουκρανία, ή αμέσως έξω από τα σύνορα της Θεούτα και της Μελίγια; Η ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης είναι τμήμα ενός παγκόσμιου συστήματος και, ταυτόχρονα, προάγγελος για περισσότερο έλεγχο και περιοριστικούς νόμους. Το συνοριακό καθεστώς της ΕΕ μετατοπίζεται τώρα όλα και περισσότερο, «εξωτερικεύεται» προς την ανατολή και το νότο.

Εξωτερικευση σημαίνει ότι «γειτονικές» χώρες όπως οι πρώην γιουγκοσλαβικές χώρες και η Ουκρανία, το Μαρόκο, η Λιβύη, ακόμα και Μαυριτανία, εμπλέκονται όλα και περισσότερο στον έλεγχο των ευρωπαϊκών συνόρων. Και ότι και στις χώρες αυτές δημιουργούνται στρατόπεδα κράτησης. Στόχος όμως της πολιτικής αυτής δεν είναι απλώς να κρατήσει τους πρόσφυγες και τους μετανάστες έξω από την Ευρώπη, αλλά μάλλον να προωθήσει μια διαδικασία «επιλεκτικής ένταξης». Δηλαδή να καθιστά παράνομους κυρίως τους νέους και εύρωστους μετανάστες, ώστε να είναι εκμεταλλεύσιμοι, και από κει και πέρα να επιτρέπει ίσως σε μερικούς ακόμα μετανάστες τη νόμιμη είσοδο, εφόσον δέχονται να εργασθούν με χαμηλούς μισθούς.

Οι αγώνες των μεταναστών υπονομεύουν, διαπερνούν και πλήττουν αυτό τον έλεγχο της μετανάστευσης. Αμφισβητούν τα εξωτερικά σύνορα της Ευρώπης, αλλά και τα κοινωνικά και νομικά σύνορα μέσα στην ίδια την Ευρώπη. Αυτό δείχνει ότι οι μετανάστες, ακόμα και οι «παράνομοι αλλοδαποί», δεν είναι απλώς ένα φτηνό και εύκολο απελάσιμο εργατικό δυναμικό. Είναι επίσης πολιτικά υποκείμενα που αγωνίζονται για την ελευθερία μετακίνησης και το δικαίωμα διαμονής τους. Όπου δόθηκαν αμνηστίες για τη νομιμοποίηση των μεταναστών, αυτό δεν ήταν αποτέλεσμα της «γενναιοδωρίας» φωτισμένων κυβερνήσεων: προέκυψε από τους αγώνες των μεταναστών.

Το να θέτουμε αξιώσεις και αιτήματα σε εθνικές κυβερνήσεις και όργανα, παsteύουμε ότι δεν είναι πλέον αρκετό για να αντιπαλέψουμε αυτό το σύστημα. Πρέπει να συνοδεύεται και από έναν νέο πολιτικό αγώνα που να εγκαλεί απευθείας τα ευρωπαϊκά όργανα και να απαιτεί την πανευρωπαϊκή νομιμοποίηση όλων των μεταναστών. Η νομιμοποίηση αυτή πρέπει να είναι μόνιμη και όχι να θέτει τις βάσεις για την αυριανή παρανομία. Και πρέπει να

θέτει ένα τέρμα στη σύνδεση της άδειας διαμονής με τη σύμβαση εργασίας, για να μην ευνοεί τη δημιουργία επισφαλών όρων εργασίας. Με την πρόφαση της αποτροπής της λαθρομετανάστευσης, η ΕΕ διεξάγει έναν πραγματικό πόλεμο ενάντια στην ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων. Γι' αυτό, ο

ευρωπαϊκός χώρος πρέπει να μετατραπεί σε πεδίο αγώνων για τα δικαιώματα των μεταναστών. Εάν πιστεύουμε ότι «κανένας άνθρωπος δεν είναι λαθραίος», όποια σύνορα και αν έχει διασχίσει μέσα ή έξω από την Ευρώπη, τότε ο κάθε άνθρωπος πρέπει να είναι νόμιμος σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο!

**Από τη Βαρσοβία της Πολωνίας μέχρι το Νουακσότ της Μαυριτανίας
7 Οκτωβρίου 2006: Διεθνής ημέρα δράσης ενάντια στον έλεγχο της μετανάστευσης**

Η έκκληση και οι δράσεις της 7ης Οκτωβρίου είναι ένα σημαντικό βήμα κοινής αντίστασης ενάντια σε μια απάνθρωπη πολιτική μετανάστευσης. Φυσικά, η κάθε ομάδα οργανώνει τη δράση της σε αναφορά με τις ιδιαίτερες τοπικές ή εθνικές συνθήκες. Συγχρόνως, όμως, η κινητοποίηση σαφώς έχει μια όλο και περισσότερο διεθνική διάσταση. Ανατολικοευρωπαίοι ακτιβιστές θα διαμαρτυρηθούν μπροστά από το γραφείο Frontex στη Βαρσοβία (βλ. σε διπλανή στήλη), ενώ στο Νουακσότ θα δοθεί συνέντευξη τύπου ενάντια στην ποινικοποίηση της μετανάστευσης. Από το Λονδίνο μέχρι την Αθήνα, από το Αμβούργο μέχρι τη Βαρκελώνη, αναμένεται να γίνουν ταυτόχρονες διαδηλώσεις και δράσεις σε δεκάδες πόλεις παντού στην Ευρώπη. Και το κυριότερο: δραστηριότητες έχουν αναγγελθεί όχι μόνο στη Μαυριτανία, αλλά και στο Μαρόκο, την Τυνησία και το Μπενίν. Πολύ περισσότερες οργανώσεις από διάφορες χώρες της Αφρικής έχουν υπογράψει την έκκληση και στηρίζουν τα αιτήματα υπέρ της ελευθερίας μετακίνησης και ενάντια στον έλεγχο της μετανάστευσης. Έτσι, η 7η Οκτωβρίου μπορεί να σημάνει ένα νέο, πρακτικότερο στάδιο ευρω-αφρικανικής συνεργασίας απ' τα κάτω.

Η έκκληση του Μπαμάκο σχετικά με τη μετανάστευση, έντονα κριτική προς τις ευρωπαϊκές πολιτικές μετανάστευσης. Υπό την επίδραση αυτής της έκκλησης, το Μάιο του 2006, κατά το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ στην Αθήνα, στη μεταναστευτική συνέλευση συμφωνήθηκε μια κοινή 3η μέρα δράσης. Μια 1η μέρα δράσης για τη μετανάστευση είχε λάβει ήδη χώρα τον Ιανουάριο του 2003, με επίκεντρο τη νομιμοποίηση και την αντίθεση στα στρατόπεδα κράτησης. Μια 2η μέρα δράσης ακολούθησε τον Απρίλιο του 2004, με σύνθημα την ελεύθερη κυκλοφορία. Για τις 7 Οκτωβρίου, η ίδια η ημερομηνία ήδη παραπέμπει στην κλιμάκωση των γεγονότων στη Θέουτα και τη Μελίγια πέρυσι, ενώ τώρα κεντρικό ζήτημα έγινε επίσης η αποκαλούμενη εξωτερίκευση του μεταναστευτικού ελέγχου στην Αφρική. Στα τέλη Ιουνίου του 2006, οργανώθηκε στο Ραμπάτ μια αντι-διάσκεψη στην «Ευρω-Αφρικανική Σύνοδο Κορυφής» (βλ. σε διπλανή στήλη), ενώ ολοένα και περισσότερες πρωτοβουλίες στην Αφρική υπογράφουν την έκκληση για τις 7 Οκτωβρίου. Πέρα από τις 7 Οκτωβρίου, ένα κρίσιμο στοίχημα για τους επόμενους μήνες και έτη θα είναι να εδραιώσουμε και να αναπτύξουμε αυτές τις επαφές και τη συνεργασία. Εάν θέλουμε να έχουμε πρακτικά αποτελέσματα, εάν θέλουμε να παρενοχλήσουμε ή και να ματαιώσουμε τα περαιτέρω βήματα διάδοσης του ευρωπαϊκού ελέγχου της μετανάστευσης στην αφρικανική ήπειρο, πρέπει να εντείνουμε τη διαδικασία δικτύωσης σε διεθνικό επίπεδο.

Από το Μπαμάκο μέσω Αθήνας στο Ραμπάτ... Τον Ιανουάριο του 2006, οι πρώτες σημαντικές συναντήσεις αφρικανικών και ευρωπαϊκών οργανώσεων πραγματοποιήθηκαν στο Μπαμάκο του Μάλι στα πλαίσια του Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ. Στη συνέχεια, δημοσιοποιήθηκε

Τι είναι και τι θέλει το "Crossing Borders" - σχετικά με αυτό το

Ενημερωτικό Δελτίο Το "Crossing Borders" είναι μια προσπάθεια να ενθαρρυνθεί η διεθνική επικοινωνία. Στόχος μας είναι να εδραιώσουμε και να επεκτείνουμε τη διαδικασία δικτύωσης σχετικά με τη μετανάστευση στην Ευρώπη, γύρω και πέρα απ' αυτήν. Δεν αγνοούμε τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις πραγματικότητες και τους αγώνες που αναπτύσσονται σε διάφορες περιοχές, χώρες ή ηπείρους. Είμαστε όμως πεπεισμένοι ότι είναι ανάγκη να γεφυρώσουμε αυτές τις διαφορές και να τις κάνουμε να επικοινωνήσουν -να διασχίσουμε και αυτά τα σύνορα! Πιστεύουμε βαθιά σε μια διαδικασία μέσα απ' την οποία δημιουργείται το «κοινό έδαφος», όχι μόνο μέσα απ' την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειρίας, αλλά πολύ περισσότερο μέσα απ' την πάλη ενάντια στο ίδιο παγκόσμιο απαρτχάιντ και το μεταναστευτικό καθεστώς! Και μέσα απ' τον αγώνα για τα κοινά αιτήματα της ελευθερίας μετακίνησης και του δικαιώματος διαμονής!

Το δελτίο αυτό θα επικεντρώσει στα κινήματα και τους αγώνες της μετανάστευσης, λαμβάνοντας υπόψη την πολυπλοκότητά τους. Σε κάθε τεύχος θα παρουσιάζουμε τις πολύμορφες διαμαρτυρίες και καμπάνιες, τους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες από διάφορες τοπικές καταστάσεις. Αυτός είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους ζητάμε απ' όλους σας να συμβάλετε σε αυτό το σχέδιο και να ενημερώσετε -τουλάχιστο σε μερικές γραμμές- για την εμπειρία σας. Αλλά το δελτίο αυτό έχει ανάγκη την ευρύτερη συμμετοχή και σε περισσότερα επίπεδα. Η προσέγγιση που ακολουθούμε είναι πολυγλωσσική, και έτσι χρειαζόμαστε συνεχή βοήθεια για τις μεταφράσεις! Το σχέδιό μας βασίζεται στο Διαδίκτυο, αλλά το σημαντικότερο στοιχείο της όλης ιδέας μας είναι να γίνονται αποκεντρωμένα εκτυπώσεις σε κάθε χώρα και περιοχή, που να φωτοτυποούνται και να διανέμονται σε διάφορους χώρους και κοινότητες μεταναστών. Το "Crossing Borders" είναι μια πρωτοβουλία του δικτύου «Φρασάνιτο» και σχεδιάζουμε να βγάλουμε τακτικά τεύχη, τουλάχιστον κάθε τρεις ή τέσσερις μήνες. Αλλά αυτό εξαρτάται και από την δική σας αντίδραση και συμμετοχή! Έτσι, σας καλούμε όλους να στηρίξετε αυτό το ενημερωτικό δελτίο, να στείλετε τις συμβολές σας και να το μοιράσετε.

Επικοινωνία: frassainfo@kein.org http://www.noborder.org/crossing_borders/

Μαθητικές παρελάσεις. Έως πότε;

Μια ακόμη εθνική επέτειος. Η απανταχού μαθητιά-
σα νεολαία μεταμφιέζεται πάλι σε κουρδιστά στρα-
τιωτάκια και οι δάσκαλοι σε ρόλο επιλοχία.

Κατάλοιπο της δικτατορίας του Μεταξά που ονειρευόταν να οργανώσει τη νεολαία σε ένα σιδερένιο στρατό μιμούμενος τα φασιστικά καθεστώτα της εποχής του αναζωπυρώθηκε επί εποχής χούντας. Και οι Κύπριοι όπως πάντα ακολούθησαν και ακολουθούν μένοντας ουσιαστικά μόνιμοι στον ευρωπαϊκό χώρο αφού αλλού οι μαθητικές παρελάσεις έχουν καταργηθεί, με τελευταίες τις πρώην ανατολικές χώρες.

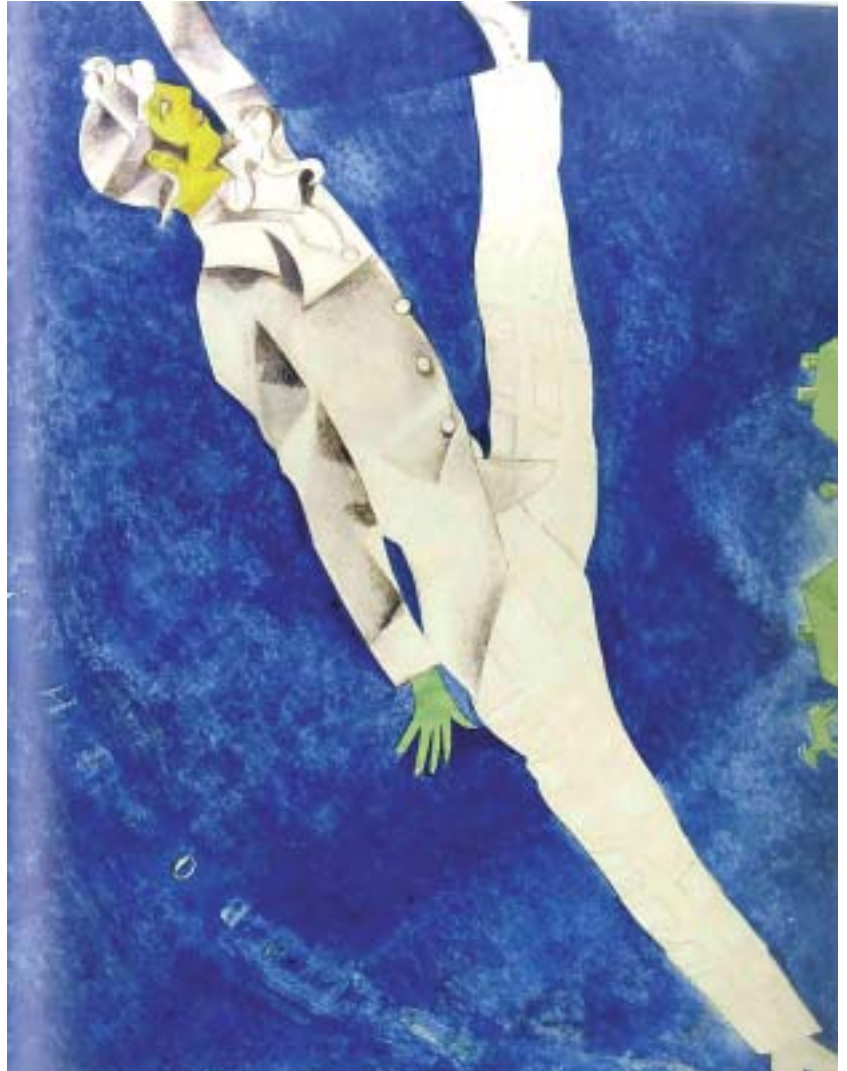
Με τακτική «προαιρετικής συμμετοχής με το ζόρι» όταν ο αριθμός συμμετοχής δεν συμπληρώνεται και με τακτικές «έλα εσύ, φύγε εσύ κοντέ και άσχημε», όταν ο αριθμός υπερβαίνει τον αναμενόμενο μετά από υποσχέσεις για εικοσάρια στη Φυσική Αγωγή, εκπώσεις στις αδικαιολόγητες απουσίες και στη διαγωγή, οι μαθητές αναγκάζονται να συμμετάσχουν στις εθνικές παρελάσεις, χάνοντας πολύτιμο διδακτικό χρόνο για την εκμάθηση του βήματος. Ο εκπαιδευτικός λόγος αντικαθίσταται με εκφράσεις πατριωτικής υπερηφάνειας και φυλετικής ανωτερότητας που ενσωματώνονται σε βήματα εν δυο.

Οι εκπαιδευτικοί υποχρεώνονται να εργαστούν σε μέρα αργίας. Στη μέση εκπαίδευση έχουν την ευθύνη οι γυμναστές, ενώ στη δημοτική ο ρόλος δεν είναι ξεκάθαρος. Εκεί που γίνονται παρελάσεις, γιατί δεν γίνονται παντού, ο διευθυντής στηρίζεται στην προθυμία των εκπαιδευτικών. Αν όμως δεν βρεθεί εθελοντής, κάποιος είναι αναγκασμένος να υποστεί την αγγαρεία για να μην έρθει σε σύγκρουση το σχολείο με την τοπική κοινωνία που οργανώνει την εκδήλωση.

Δεν εξυπηρετεί κανένα εκπαιδευτικό στόχο και βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις για ένα πραγματικά ανοικτό πολυπολιτισμικό σχολείο αποκαθαρμένο από τα πολεμοχαρή διδάγματα του παρελθόντος, που ζητά από τους ιστορικούς μια ιστορική αφήγηση που δίχως να αποσιωπά την εμπειρία του πολέμου θα πάψει να τη νομιμοποιεί και να την εξυψώνει εμφανίζοντάς την ως αναπότρεπτη και αξιοθαύμαστη κινητήρια δύναμη της ιστορίας.

Η μαθητική παρέλαση, ως μια καθαρά милитарιστική εκδήλωση, καλλιεργεί στη νέα γενιά την ψυχολογία της μαζικής πειθαρχίας και μια δηλωμένη επιδίωξη συγχώνευσης πολλών ατομικοτήτων σε μια μονάδα. Δημιουργεί διακρίσεις αφού οι ψηλοί μπαίνουν μπροστά, οι κοντοί πίσω, οι αριστούχοι στο άγημα και οι υπόλοιποι παρακάτω. Πώς λοιπόν ένας τέτοιος θεσμός συμβάλλει στη διαμόρφωση ελεύθερων και ανεξάρτητων συνειδήσεων που είναι στόχος της εκπαίδευσης; Πόσο κοντά στην παιδική ψυχή είναι τέτοιου είδους στρατοκρατικές εκδηλώσεις; Ποια παράδοση καλλιεργείται αφού είναι ξενόφερτο έθιμο, προϊόν χιτλερικής ιδεολογίας;

Αλήθεια τι νεολαία θέλουν να δημιουργήσουν μέσω των παρελάσεων; Μια νεολαία με υψηλό εθνικό φρόνημα, υπερήφανη για τα πολεμικά κατορθώματα των προγόνων, ομοιογενεποιημένη και πειθήνια μπροστά στην κρατική εξουσία; Μα αυτό δεν κάνουν εδώ και

Πίνακας του Marc Shagal

πενήντα χρόνια; Τι κατάφεραν; Ή μια νεολαία που θα εξελισσεται και θα δημιουργεί το δικό της μέλλον, απαλλαγμένη από τις αγκυλώσεις του παρελθόντος, μια νεολαία που θα ενεργεί και θα σκέφτεται όχι σύμφωνα με το δόγμα «θέλω ειρήνη άρα προετοιμάζομαι για πόλεμο», αλλά σύμφωνα με τη λογική «θέλω ειρήνη άρα προετοιμάζομαι για την ειρήνη», που σημαίνει ότι οι όποιες εθνικές διενέξεις θα λύνονται με εξεύρεση συμμαχιών, ειλικρινή διάλογο και θέληση για συμβιβασμό;

Στα σχολεία υπάρχουν άλλοι αποτελεσματικοί τρόποι για να καλλιεργηθεί η ιστορική μνήμη και να βοηθηθούν οι μαθητές να εμβαθύνουν στην ανάλυση και στο νόημα των ιστορικών γεγονότων. Θεατρικές, μουσικές και χορευτικές εκδηλώσεις, συζήτηση με ανθρώπους που έζησαν τα γεγονότα και η αξιοποίηση διαφόρων πηγών δημιουργούν ένα επαρκές πλαίσιο για να τιμηθούν οι ήρωες και να μεταδοθούν τα μηνύματα της ελευθερίας και της ειρήνης.

Ομάδα πρωτοβουλίας εκπαιδευτικών και γονιών ενάντια στις παρελάσεις

Η Εποχή των Εκπλήξεων

ΑΝΑΤΡΟΠΗ

«Ίσως να είμαστε μάρτυρες, όχι μόνο του τέλους του Ψυχρού Πολέμου», έγραφε το 1989 ο Φράνσις Φουκουγιάμα, «αλλά του τέλους της ίδιας της Ιστορίας».

Η Ιστορία αρνούταν πεισματικά να τελειώσει. Η «Νέα Τάξη», αντί για ειρήνη, λύση των διαφορών μέσα από το διάλογο και οικονομική ευμάρεια, έφερε πολέμους και ακόμα μεγαλύτερη φτώχεια. Πάλι σε αυτά, ο πραγματικός δημιουργός της Ιστορίας, η πάλη των τάξεων, έβγαζε και βγάζει σε όλο τον κόσμο καθημερινά τη γλώσσα στους οπαδούς του τέλους της Ιστορίας - Βενεζουέλα, Αργεντινή, Παλαιστίνη...

Μια νέα παγκόσμια πραγματικότητα, που δεν ενώνει απλά τις οικονομικές τύχες των απλών ανθρώπων σε όλη τη γη (αυτό συμβαίνει εδώ και πολύ καιρό), αλλά που αρχίζει να ενώνει τις σκέψεις και τις συνειδήσεις τους είναι εδώ. Και η απάντησή της στην τελειωτική εξουσία των «δυτικών φιλελεύθερων δημοκρατιών» είναι πια γνωστή - «ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός».

Το σύνθημα του παγκόσμιου κινήματος μετά το Σιάτλ είναι «Σκέψου Παγκόσμια, Δράσε Τοπικά». Το σύνθημα της επίσημης Αριστεράς εδώ, όπως φυσικά και των υπόλοιπων πολιτικών δυνάμεων, μοιάζει συνήθως να είναι «σκέψου τοπικά, δράσε παγκόσμια».

...

Η «πολυσυνεκτικότητα», ο «σεβασμός στη διαφορετική γνώμη», ο «πλουραλισμός», είναι αυτό που πιπιλούν τόσα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα στις μέρες μας.

Για μας όμως, τα παιδιά του Σιάτλ σε όλο τον κόσμο, αυτή η ενόττητα είναι ... το δώρο που μας έκαναν οι ίδιοι οι εχθροί μας, επειδή έγιναν πια τόσο φανεροί, τόσο αλαζόνες και προπαντός τόσο επικίνδυνοι.

Αυτή η ενόττητα των διαφορετικών είναι ίσως το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του νέου παγκόσμιου κινήματος. Και πρέπει, όσο και αν φαίνεται αυτό παράδοξο, να το τιμήσουμε και να το προφυλάξουμε σαν κάτι εξαιρετικά πολύτιμο, ενώ ταυτόχρονα πολεμούμε για να προχωρήσουμε πέρα από αυτό.

Τον Ξένο τόνο θάφτουμε στην άκρη το χωράφι.
 Μα ήρθε ο καιρός του χωραφιού, καιρός του ζευγλάτη
 παίρνει ο νιός τα βόϊδια του και πάει στο χωράφι.
 Πρώτ' αυλακιά που βάρεσε τον πήρε στο κεφάλι.
 -Γιατί κορμάκι κοίτεσαι στην άκρη το χωράφι;
 -Γιατί 'μαι Ξένος 'λαργηνός και μακριά φερμένος.
 δέν είταν η μανούλα μου να με μοιρολογήσει
 δέν είταν κ' η γυναίκα μου τα μάτια μου να κλείσει
 δέν είταν η αδερφούλα μου τα δάκρυα της να χύσει,
 οι Ξένοι με πετάξανε στην άκρη το χωράφι.

Πύλος. ΚΕΕΛ 1715, 8, 27, Ν, Καλδή 1952

Πατριωτισμός - σεξισμός - ξενοφοβία

Άκης Γαβριηλίδης

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το βιβλίο του Άκη Γαβριηλίδη, «Η αθεράπευτη νεκροφιλία του ριζοσπαστικού πατριωτισμού: Ρίτσος — Ελύτης — Θεοδωράκης - Σβορώνος», εκδόσεις FUTURA, Αθήνα 2006

Στα προηγούμενα, υποστηρίξαμε ότι η θεωρία του Σβορώνου περί του «αντιστασιακού χαρακτήρα του Ελληνισμού» αποτελεί ιδεολογική και όχι επιστημονική έννοια. Το σοβαρότερο όμως δεν είναι αυτό, αλλά το ερώτημα σε ποιο ιδεολογικό ρεύμα εντάσσεται η κατασκευή αυτή.

«Δεν θεωρώ αντίσταση απλώς και μόνο να πάρεις τα όπλα, να ανεβείς στα βουνά. Αυτό είναι εύκολο πράγμα, σχετικά εύκολο. Το πρόβλημα είναι να μένεις αυτό που είσαι, και αυτό βέβαια συνδυάζεται με την πολιτισμική συνέχεια του Ελληνισμού. Με το γεγονός ότι, όταν κατακτήθηκε ο ελληνικός λαός, είτε από τους Ρωμαίους αρχικά, είτε αργότερα από τους Τούρκους, είχε εθνική ενότητα και συνείδηση της ενότητας αυτής. Υπήρχε μια λαϊκή ενότητα, με τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα, και είχε συνείδηση της ταυτότητάς του αυτής, η οποία του επέτρεψε να αντισταθεί, να αντισταθεί στην απορρόφηση από άλλους λαούς, οι οποίοι ήταν οι κατακτητές του (Η μέθοδος της Ιστορίας, εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 1995, σ. 161).

Δεν πιστεύω βέβαια στη φυλετική συνέχεια. Δεν κάνω ζωολογία, ιστορία κάνω. Δεν ξέρω τι είναι ανθρωπολογικά η ελληνική φυλή ή ο ελληνικός λαός ή το ελληνικό έθνος: είναι ανακατεμένα, όπως συμβαίνει με όλους τους ιστορικούς λαούς του κόσμου. Για το ότι υπάρχει όμως, από παλιά, πολύ παλιά, ένας ελληνικός λαός που έχει συνείδηση της ενότητάς του και της διαφοράς από τους άλλους λαούς, και έχει συνείδηση της ιδιαιτερότητάς του και της πολιτισμικής του συνέχειας, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία» (ό.π. σ. 104).

Σε αυτή την εξύμνηση της πολιτισμικής διαφοράς και της διατήρησης της ιδιαιτερότητας ενός λαού, θα πρέπει να έχουμε το θάρρος να αναγνωρίσουμε μια έκφραση του διαφοριστικού ρατσισμού.

«Ιδεολογικά, ο σημερινός ρατσισμός (...) εγγράφεται στο πλαίσιο ενός 'ρατσισμού χωρίς φυλές' (...). Πρόκειται για έναν ρατσισμό του οποίου το κυρίαρχο θέμα δεν είναι η βιολογική κληρονομικότητα, αλλά οι μη αναγώγιμες πολιτισμικές διαφορές. Εκ πρώτης όψεως δεν πιστεύει στην ανωτερότητα κάποιων ομάδων ή λαών σε σχέση με άλλους, αλλά 'μόνο' στη ζημία που θα προκύψει από την κατάργηση των συνόρων, από την ασυμβατότητα των τρόπων ζωής και των παραδόσεων»¹.

Είναι ενδεικτικό ότι ο ίδιος ο ομιλών διαισθάνεται τον κίνδυνο να θεωρηθεί ρατσιστής και σπεύδει να αποσειεί προκαταβολικά την κατηγορία? αλλά χωρίς επιτυχία. Η αποκήρυξη της «ζωολογίας» δεν αποτελεί διάψευση, αλλά επιβεβαίωση του χαρακτηρισμού. Η μετακίνηση από τη βιολογική στην ιστορική-θεσμική θεμελίωση, είναι το προσήδιο χαρακτηριστικό του μεταπολεμικού ρατσισμού. «Ο βιολογικός ή γενετικός νατουραλισμός δεν είναι ο μόνος τρόπος να αποδοθούν οι ανθρώπινες συμπεριφορές και οι κοινωνικές εντάξεις σε φυσικά ή βιολογικά αίτια. Με αντίτιμο την εγκατάλειψη του ιεραρχικού μοντέλου βλέπουμε ότι και ο πολιτισμός μπορεί να λειτουργεί σαν φύση, ιδιαίτερα σαν αργιότι τρόπος να εγκλεισθούν άτομα και ομάδες σε μια γενεαλογία, σε προσδιορισμούς μιας ανέκαθεν αμετάλλαχτης και αδιαμφισβήτητης καταγωγής»². Εγώ θα προσέθετα ότι «ο πολιτισμός μπορεί να λειτουργεί σαν φύση» κατά μείζονα λόγο εκεί όπου η φύση έχει ήδη λειτουργήσει σαν πολιτισμός, όπου υπάρχει μία μακρά παράδοση εθνικοποίησης του «τόπου», δηλαδή του χώματος, της θάλασσας, των δέντρων κ.λ.π. όπως συμβαίνει με τον ελληνικό εθνικισμό.

Με αυτή τη χειρονομία, λοιπόν, ο Σβορώνος απλώς μετακινείται από ένα απαξιωμένο είδος ρατσισμού σε ένα άλλο, πιο «εκσυγχρο-

νισμένο». Ο λόγος του δεν παύει να χαρακτηρίζεται από σαφή ξενοφοβία. Το επίθετο ξένος χρησιμοποιείται αποκλειστικά με αρνητικές συνδηλώσεις: αντίσταση ενάντια στην Ξενική κατοχή, αντίθεση εναντίον κάθε θεσμού ο οποίος είναι ξένος ...

Εξάλλου, δεν είναι καν δεδομένη η «εγκατάλειψη του ιεραρχικού μοντέλου». Υπάρχουν σημεία όπου γίνεται ευθέως λόγος για ανωτερότητα του Ελληνισμού. «Οι ντόπιοι λοιπόν πληθυσμοί συγκροτημένοι ήδη σε έναν ενιαίο λαό, σε μια εθνότητα με γερούς υλικούς και πνευματικούς δεσμούς, με ανώτερο πνευματικό πολιτισμό χωρίς ουσιαστική διακοπή, εντεταγμένοι σ' ένα μεγάλο συγκεντρωτικό κράτος και πλαισιωμένοι από μια θαυμαστά οργανωμένη διοικητική και εκκλησιαστική ιεραρχία, ήταν φυσικό ν' απορροφήσουν στη μεγάλη τους πλειονότητα τα ημιβάρβαρα (!!) και πολιτικά ανοργάνωτα Ξένα στοιχεία, που κατά διαστήματα εισρέουν στις ελληνικές χώρες»³.

Αυτός ο πανικός του Σβορώνου μπροστά στον κίνδυνο απορύθμισης και διάλυσης του Ελληνισμού από την είσοδο ξένων στοιχείων, εκφράζεται με ακόμη αφελέστερο τρόπο όταν μετέχει στις τελετουργίες μνήμης του ελληνικού έθνους και διατυπώνει, με το κύρος του ειδήμονα/ ιστορικού, τα ιδανικά και τους στόχους τού εν λόγω έθνους.

«Το ιδανικό, που οι θαρραλέες, έστω κι αν ακόμα αδέξιες, προσπάθειες προβάλλουν σήμερα στους Έλληνες, είναι να φτάσουμε σ' έναν Ελληνισμό που (...), μένοντας γερά στον Ξερό και καθαρό βράχο του, ν' αντικρίζει με θάρρος και αυτοπεποίθηση, σαν έθνος υγιές, τον κόσμο φιλικά.

Η 28η Οκτωβρίου 1940 σημειώνει την είσοδο του ελληνισμού στην ανδρική του υπεύθυνη ηλικία»⁴.

Η «ανδρική ηλικία» του Ελληνισμού και η Ξενοφοβία

Αυτές τις ενοχλητικές αναφορές στην «καθαρότητα» του βράχου και στην «υγεία» του έθνους, θα μπορούσαμε να τις παραβλέψουμε ως ως προϊόντα απροσεξίας ή συμμόρφωσης προς τις συμβάσεις μιας πατριωτικής ομιλίας⁵. Ωστόσο, το αναντίρρητο συμπέρασμα είναι ότι η σκέψη του Σβορώνου ακολουθεί αταλάντευτα ένα μανιχαϊστικό- ανδρο(στρατο)κρατικό μοντέλο.

Έχουμε καταρχάς την αναφορά στην «ανδρική ηλικία» του Ελληνισμού. Αυτή δείχνει την έμφυλη δόμηση της εθνικής ταυτότητας στο πλαίσιο του ριζοσπαστικού πατριωτισμού: «Ελληνισμός» σημαίνει το σύνολο των ενήλικων Ελλήνων ανδρών. Αυτοί οφείλουν, και μπορούν, να φέρουν τη χώρα στη θέση που της αρμόζει⁶. Αυτοί επίσης, ως αρχηγό του οίκου, είναι οι αποκλειστικοί κύριοι του προαιώνιου εδάφους και όλων των συναφών αποκτημάτων. Μεταξύ των οποίων και οι γυναίκες (τους), πρέπει να υποθέσουμε. Αυτό εξάλλου το λένε ρητά άλλοι εκφραστές του «κπτικού εθνικισμού», όπως π.χ. ο Μητροπολίτης Καλαβρύτων Αμβρόσιος, αναφερόμενος στο ζήτημα αν δικαιούται ένας αλβανικής καταγωγής μαθητής να είναι σημαιοφόρος στην παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου.

«Ο λαός μας λέγει: 'Δύο πράγματα δεν δανείζονται: η γυναίκα του καθενός και το αυτοκίνητό του'! Εμείς σ' αυτά τα δύο θέλουμε να προσθέσουμε και ένα τρίτο, τη σημαία μας, και από τώρα και στο εξής θα λέμε: 'Οι Έλληνες τρία πράγματα δεν δανείζουν: τη Σημαία τους, τη γυναίκα τους και το αυτοκίνητό τους'» (Ελευθεροτυπία, 1 Νοεμβρίου 2000). Και στους δύο λόγους, η ανδροκρατική αντίληψη είναι σύμφυτη με το άγχος μήπως απωλεσθεί η εθνική ακεραιότητα και/ή η κυριότητα των κτημάτων.

Σε σχέση με αυτή τη σύμφυση είναι διαφορετικές κάποιες παρατηρήσεις της ανθρωπολόγου Αλεξάνδρας Χαλκιά:

«Υπάρχουν πολιτισμικά οφέλη από την ενασχόληση της δημόσιας σφαίρας με το 'δημογραφικό' και τη συνδεδεμένη προβολή της αναπαραγωγής ως πανάκειας. Επιχειρείται η διαχείριση του φόβου που προκαλείται από τις φανταστικές ή μη, εξω-

Harald Metzkes, *Abtransport der sechsarmigen, Göttingen 1956* -- Άπο το βιβλίο *Kunst in Der DDR*

τερικές και αυξανόμενες εσωτερικές απειλές εθνικώς 'άλλων', με την επανατοποθέτηση της ρίζας του κινδύνου εντός των συνόρων -ένα είδος εγχωριοποίησης του εχθρού. Με μια κίνηση, με τα κατά βάση ρατσιστικά ιδεολογήματα του τύπου 'οι Τούρκοι θα μας φάνε', 'οι αλλοδαποί μάς παίρνουν τις δουλειές', μεταφέρεται το πρόβλημα της Ελλάδας από άλλους κοινωνικούς τόπους (παιδείας, οικονομίας κτλ.) στο ότι οι ίδιες οι 'δικές μας' γυναίκες, με το να μην αναπαράγουν επαρκώς, θα 'μας' παραδώσουν τελικά, είτε στους Τούρκους, είτε στους αλλοδαπούς είτε, στην καλύτερη περίπτωση, σε άλλα προβλήματα της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας (όπως η κυριαρχία των ηλικιωμένων). Σε αυτό διαφαίνεται, όχι μόνο η στρατηγική επίκληση διαφόρων 'ουσιών' του ελληνικού έθνους για την επίτευξη ενός αποπροσανατολισμού του κοινωνικού σώματος, αλλά και η ριζικά έμφυλη διάσταση του ομιλούντος υποκειμένου 'ελληνικό έθνος'⁷.

Η αφήγηση αυτή καταγράφει μονοσήμαντα τη συνάντηση διαφορετικών πολιτισμών ως κίνδυνο από τον οποίο πρέπει να προφυλαχθεί ο Ελληνισμός, αλλιώς θα χάσει την καθαρότητα και την παρθενικότητά του⁸. Αυτό είναι ευεξήγητο: όποιος, κατά μισογυνικό ή/και ομοφοβικό τρόπο, αναγορεύει σε ύψιστη αξία για τον Ελληνισμό να «φτάσει στην ανδρική του υπεύθυνη ηλικία», δεν μπορεί παρά να βιώνει ως απειλή το ενδεχόμενο να υποστεί διείσδυση⁹, η οποία ισοδυναμεί με ταπείνωση και έκπτωση από τη θέση του ανδρισμού.

Η ίδια ακριβώς αντίδραση άγχους και προσβολής σε σχέση με την είσοδο αλλοδαπών στο εθνικό έδαφος αναδύεται από τις απαντήσεις που συνέλεξε η Ραμόνα Λεντς κατά την έρευνά της σχετικά με τη σεξουαλική βιομηχανία στην Κύπρο¹⁰. Ένας ερωτώμενος, ο «Χρήστος», αναφέρει τα εξής:

"You have to always keep in mind that we were throughout history the ones that were fucked. Sorry for this expression but this was the reality. Any big nation that didn't know what to do on Saturday night, took their boats and came here. Yes, of course, look now what the Cypriots are doing. Now they find a country and take advantage of the putas. Yes, but look, it's our mentality. We were born with this. In 1974 we suffered an invasion!"

Η Γερμανίδα ερευνήτρια σχολιάζει: «Ο Χρήστος δικαιολογεί τη σεξουαλική εκμετάλλευση των 'καλλιτέχνιδων' από την Ανατολική Ευ-

ρώπη με την ιστορία της Κύπρου και συγκρίνει το έθνος με το γυναικείο σώμα. Μια στρατιωτική εισβολή μοιάζει στην περιγραφή αυτή με διείσδυση σε γυναικείο σώμα και η σεξουαλική εκμετάλλευση των 'καλλιτέχνιδων' από την Ανατολική Ευρώπη είναι, πιστεύει, μια εκδίκηση για την εισβολή στην Κύπρο από διάφορες ξένες δυνάμεις».

Εγώ θα προσέθετα ότι ο «Χρήστος» επιστρατεύει το μοντέλο της θυματοποίησης, για να αξιώσει προνομιακή μεταχείριση: το ότι ο Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος πριν από δέκα αιώνες κατέλαβε την Κύπρο και «μας» «πήδηξε», σημαίνει ότι δικαιολογούμαστε κι εμείς, βρε αδερφέ, να ξεσπάμε σήμερα σε κάποιες κοπέλες από τη Μολδαβία και να τις πηδάμε με τη σειρά μας. Φυσικά, αυτοί που εισέβαλαν στη χώρα «του Χρήστου» δεν έχουν καμία σχέση με τις γυναίκες, στα σώματα των οποίων «βγάζουν τα σπασμένα» οι Κύπριοι άνδρες. Ωστόσο, ξένοι ήταν οι μεν, ξένες είναι οι δε, άρα το ίδιο περίπου κάνει.

Σημειώσεις

1. Επέν Μπαλιμπάρ, «Ο οικουμενικός ρατσισμός», στο: Μπαλιμπάρ/Βαλλερστάιν, Φυλή-έθνος-τάξη. Οι διαφορούμενες ταυτότητες, Ο Πολίτης, Αθήνα 1991.
2. Μπαλιμπάρ, ό.π. σ. 37-38.
3. Το ελληνικό έθνος - Γένεση και διαμόρφωση του νέου ελληνισμού, Πόλις, Αθήνα 2004, σ. 46.
4. Ομιλία με τίτλο «Η 28η Οκτωβρίου 1940» στην ελληνική κοινότητα Παρισιού, δημοσιευμένη στο: Ανάλεκτα νεοελληνικής ιστορίας και ιστοριογραφίας, Θεμέλιο 1983, σελ. 335-6.
5. Φυσικά ούτε αυτή η δικαιολογία στέκει, διότι κανείς δεν υποχρέωσε το Σβωρώνο να εκφωνήσει αυτή την ομιλία αν δεν ήθελε, και, ακόμα περισσότερο, κανείς δεν τον υποχρέωσε να την εκδώσει σε βιβλίο.
6. Πράγμα που επιβεβαιώνει έναν «κατά φύλο καταμερισμό εργασίας» εντός του έθνους τον οποίο επισημαίνει η Anne McClintock στο "No Longer in a Future Heaven: Gender, Race and Nationalism", in *Dangerous Liaisons: Gender, Nation, and Postcolonial Perspectives*, University of Minnesota Press, 1997, σ. 90. Σύμφωνα με τη σύνοψη της Ramona Lenz, "ο θεσμός της οικογένειας προσφέρει μια ιδανική παρομοίωση για την επεξήγηση της περίεργης 'Nation-Time', η οποία παρουσιάζει τον εθνικισμό σαν μοντέρνο πρόγραμμα, που επικαλείται όμως μυθική καταγωγή από τα αρχαϊκά χρόνια. Αυτή η αντίθεση, σύμφωνα με τη συγγραφέα, λύεται όταν η εθνική ώρα αποκτά φύλο, οι γυναίκες θεωρούνται αντιπρόσωποι της εθνικής παράδοσης και οι άντρες σαν πρωταγωνιστές του εθνικού μοντερνισμού" (Εμπόριο γυναικών στην Κυπριακή Δημοκρατία, *Intercollege*, Λευκωσία 2006, σ. 143).
7. "Αναθεωρήσεις του έμφυλου έθνους. 'Δημογραφικά' διλήμματα, επιστήμη και λόγος", στο Η παραγωγή του κοινωνικού σώματος, Κατάρτι & Δίνη, Αθήνα 2005, σελ. 81.
8. "Η αγεφύρωτη διαφορά της θρησκείας των δύο λαών προφύλαξε γενικά ό,τι απέμεινε από τον Ελληνισμό από την ανάμιξή του με το τουρκικό στοιχείο" (Σβωρώνος, Το ελληνικό έθνος, σ. 45).
9. Ο όρος χρησιμοποιείται ευρέως στο «Ελληνικό έθνος» π.χ. μόνο στη σελίδα 44 απαντά δύο φορές: «οι Αλβανοί ... αρχίζουν να διεισδύουν», «παλαιότερη φαίνεται η διείσδυση των βλαχικών (λατινόφωνων) πληθυσμών».
10. Εμπόριο γυναικών..., ό.π. σ. 149. 5

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ από τη Σειρά Μελετών του ΚΕΜΟ στις Εκδόσεις Κριτική :

«Η Ελλάδα της μετανάστευσης: Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη»

Μ. ΠΑΥΛΟΥ, Δ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ (επιμ.)

Πρόλογος Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΡΟΥ

Κείμενα των: Λ. Βεντούρα, Β. Καρύδη, Θ. Μαρβάκη, Λ. Μπαλτσιώτη, Γ. Μαυρομαμάτη, Μ. Παύλου, Κ. Τσιτσελίκη, Ν. Σιταρόπουλου, Φ. Τσιμπιρίδου, Χ. Χατζή, Δ. Χριστόπουλου,

Η τελευταία δεκαετία του προηγούμενου αιώνα επιφύλαξε μια μαζική, όσο και διαρκή, αλλά ακανόνιστη, μετοίκηση πληθυσμών στην ελληνική επικράτεια. Η μετοίκηση αυτή, ως τάξη μεγέθους, μπορεί να συγκρίνεται με τις μείζονες πληθυσμιακές ανακατατάξεις που επέφεραν οι διαδοχικές εδαφικές επεκτάσεις του ελληνικού κράτους προς βορρά,

καθώς και η ανταλλαγή πληθυσμών στις αρχές του 20ου αιώνα. Οι ιστορικές της μακροεπιπτώσεις δεν είναι ακόμη προσπελάσιμες σε ολοκληρωμένη ερευνητική διάγνωση από την κοινωνική επιστήμη και θεωρία. Ο συλλογικός αυτός τόμος του Κέντρου Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων αποτελεί μια πρώτη προσπάθειά του να επεξεργαστεί το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα με εκέγγυα ερευνητικής νηφαλιότητας και αναστοχασμού. Η προσέγγιση της μετανάστευσης, όχι ως πρόβλημα προς διαχείριση, αλλά ως κοινωνικό φαινόμενο που αναδεικνύει ευρύτερες πτυχές της σύγχρονης ελληνικής ή ευρωπαϊκής κοινωνίας και προκαλεί μια νέα πρόσληψη στην προβληματική που διατρέχει τον τρόπο συγκρότησης της ελληνικής εθνικής αφήγησης, οδήγησε στην ανάγκη διατύπωσης μιας σειράς ερευνητικών ερωτημάτων μέσα από την ώσμωση και την ανταλλαγή διεπιστημονικών οπτικών και προβληματισμών.

Οι συγγραφείς του τόμου αναπτύσσουν ένα σύνθετο στοχαστικό λόγο για τη μετανάστευση στην Ελλάδα, αποδίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα της κοινωνικής συμμετοχής και ένταξης των μεταναστών, τις σχέσεις μετανάστευσης, ρατσισμού και εθνικισμού στην Ελλάδα, στο ζήτημα της δεύτερης γενιάς των μεταναστών, της εκπαίδευσης και της θρησκευτικής τους ελευθερίας, στο εργασιακό θεσμικό καθεστώς, καθώς και στην εν γένει προστασία των δικαιωμάτων των αλλοδαπών στη χώρα και τέλος, στο ζήτημα της ελληνικής ιθαγένειας.

Pablo Picasso
Τρεις Χορεύτριες

Άλλαξε
τον εαυτό σου.
Άλλαξε
τον κόσμο!

...Για να αλλάξουμε τον κόσμο, πρέπει να αρχίσουμε από τον εαυτό μας.
Και το πιο σημαντικό εφόδιο για τον καθένα μας είναι μια καλή εκπαίδευση.
Αυτό ακριβώς προσφέρει το Intercollege,
το μεγαλύτερο τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό ίδρυμα του τόπου...

School of Business

- Applied Accounting
- Applied Banking and Financial Services
- Business Administration
 - Accounting
 - Banking and Finance
 - European Business Studies
 - Finance and Economics
 - Human Resource Management
 - Insurance
 - International Business
 - Management
 - Marketing
 - MIS (Management Information Systems)
 - Sports Management
- Hospitality Management
 - Travel and Tourism Management
 - Hotel and Tourism Management
 - Culinary Arts
- Office Administration

School of Sciences and Engineering

- Aesthetics and Beauty Therapy
- Applied Mathematics
- Broadcast Engineering
- Computer Engineering
- Computer Science
- Electronics Engineering
- Human Biology
- Internet Technologies
- Information Communication Technology*
- Mathematics and Computing
- Multimedia
- Nursing Studies
- Pre-Engineering
- Pre-Medical
- Sports Science*
- Telecommunications and Information Technology

School of Humanities, Social Sciences and Law

- Architecture*
- Communications
 - Radio and TV Production
 - Journalism
 - Corporate Communication (Public Relations, Advertising, Marketing)
- Design
 - Interior
 - Graphic
- English Language and Literature
- International Relations and European Studies
- Law
- Liberal Arts
- Psychology
- Social Sciences (Psychology/Sociology)
- Social Work
- Public Relations and Advertising

School of Education

- Pre-Primary Education (Νηπιαγωγικά)
- Primary Education (Δημοτική Εκπαίδευση)
- Music

Master Degree Programmes

- Business Administration (Management/Marketing/Finance/MIS)
- International Relations
- Computer Science
- Design
- Hospitality Management*
- Information Technology Management*
- Media and Communication
- Psychology
- Sociology
- Sports Management*
- Education (Επιστήμες Αγωγής)
- Special Education (Ειδική Εκπαίδευση)
- Educational Administration* (Εκπαιδευτική Διοίκηση)

Professional Studies

- The Association of Chartered Certified Accountants (ACCA)
- The Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW)
- The Certified Accounting Technicians (CAT)
- Certified Internal Auditors (CIA)
- Chartered Financial Analysts (CFA)
- Continuing Professional Development (CPD)
- Institute of Financial Services (IFS)

Distance Learning

- Master of Administrative Science (MAS)
- Master in Business Administration (MBA)
- Master of Science in Business Information Technology (MSc BIT)
- Master in Applied Educational Leadership and Management
- Master of Laws (LLM)
- Master of Sport Science
- Master/Doctor of Education (Med, EdD)
- Doctor of Sports Management
- Doctor of Business Administration (DBA)
- PhD in Business Administration
- PhD in Education

* Subject to registration by the Ministry of Education and Culture

INTERCOLLEGE
Εσύ αλλάζεις τον κόσμο!

Λευκωσία: 22841500 | Λεμεσός: 25381180 | Λάρνακα: 24653438 | www.intercollege.ac.cy